

Kirsi Tuomola

VITJA-POLIISIASIAINTIETOJÄRJESTELMÄN JA
LAKIMUUTOSTEN VAIKUTUKSET SASTAMALAN
POLIISIASEMAN ESITUTKINTAPROSESSIIN

Liiketalouden koulutusohjelma

2014

VITJA-POLIISIASIAINTIETOJÄRJESTELMÄN JA LAKIMUUTOSTEN VAIKUTUKSET SASTAMALAN POLIISIASEMAN ESITUTKINTAPROSESSIIN

Tuomola, Kirsi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
tammikuu 2014
Ohjaaja: Kuohukoski Minna
Sivumäärä: 84
Liitteitä: 2

Asiasanat: Esitutkinta, vitja, esitutkintaprosessi, lakimuutos

Opinnäytetyön ongelmana oli tutkia miten uusi VITJA-poliisiasian tietojärjestelmä uudistus sekä esitutkinta-, pakkokeino ja poliisilakiin tulevat lakimuutokset vuoden 2014 alusta alkaen vaikuttavat poliisin esitutkintaprosessiin. Työssä kuvattiin myös Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessi ja käsiteltiin sen heikkouksia ja vahvuuksia. PORA III organisaatiomuutos on vuoden 2014 alusta yhtenäistänyt Pirkanmaan poliisilaitoksen ja Keski-Suomen poliisilaitoksen yhdeksi Sisä-Suomen poliisilaitokseksi. Muutoksen myötä on pyritty yhtenäistämään poliisiasemien esitutkintaprosesseja jonka vuoksi haluttiin kuvata paikallisen poliisiaseman esitutkintaprosessi prosessien yhtenäistämistä ja kehittämistä varten.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja tapaustutkimusta. Teoriaosassa käytettiin lähteenä oikeuskirjallisuutta ja lakia sekä lainvalmistelua. Tutkimustieto hankittiin yksilö ja parihaastatteluna. Haastatteluihin käytettiin teemahaastattelua jossa teemat on laadittu tutkimuskysymysten mukaisesti. Esitutkintaprosessi on kuvattu haastatteluihin ja erillisiin kaavioihin perustuen. Esitutkintaprosessin heikkoudet ja vahvuudet on analysoitu SWOT - analyysin ja yksilöhaastatteluiden avulla.

Esitutkintaprosessissa tuli esille jonkin verran tutkijakohtaisia eroja toimintatavoissa. Vahvuuksina nähtiin pienen yksikön tuomat vahvuudet sekä ammattitaito. Heikkouksina nähtiin resurssipula ja työn stressaavuus. VITJA - poliisiasian tietojärjestelmää odotetaan helpotusta työhön lähinnä rekistereiden käytön ja järjestelmään kirjautumisen helpottumisina. Koulutus uusiin järjestelmiin koettiin tarpeellisena. Lakimuutosten osalta joitain toimintatapoja esitutkintaprosessin kannalta tulee muuttamaan. Tutkimuksen johtopäätöksinä voidaan pitää että muutokset aiheuttavat jonkin verran toimintatapojen muutoksia ja lakimuutokset vaativat entistä enemmän tarkkuutta toimintatavoissa muotomääräisyyden lisääntymisen vuoksi.

THE EFFECTES OF AMENDMENTS AND VITJA INFORMATION SYSTEM ON THE PRELIMINARY INVESTIGATION OF SASTAMALA POLICE STATION

Tuomola, Kirsi
Satakunta University of applied sciences
Business administration training program
January 2014
Director: Minna Kuohukoski
Number of pages: 84
Attachments: 2

Keywords: Preliminary investigation, Vitja, Preliminary investigation process, amendment

In my thesis I investigated how the new Vitja police information system and the amendments to coercive measures act, criminal investigations act and police act affected the preliminary investigation processes at Sastamala police station. I also studied the weaknesses and strengths of the pre-investigation processes of Sastamala police station.

I used qualitative research method and case studies. As source material I used legal literature, Finnish law and the introduction documents of the new police law. Survey information was acquired by individual and group interviews which all had a theme according to the theme for research. The weaknesses and strengths of preliminary investigation process were analyzed by making a SWOT analysis and interviews. The preliminary investigation process is described in the appendixes.

As result I noticed some investigator related differences the practicalities in the investigation process. Interviews showed that the Vitja police information system is expected to ease work, mainly in the use of information registers and the system logon. It also came up that introduction and training of the new system is needed and expected by the staff.

When comparing a small and bigger unit, I noticed that the strength of a small unit is their small size as well as the proficiency of the staff. The lack of resources which also caused stress among staff was mentioned as a weakness. Based on the case studies and interviews it is expected that the reforms and the changes in the law will require more accuracy in the work process.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	TEORIAVIITEKEHYS.....	8
3	ESITUTKINTA.....	10
3.1	Esitutkinnan tarkoitus	10
3.2	Esitutkintaorganisaatio.....	12
3.2.1	Tutkinnanjohtaja	13
3.2.2	Tutkija	14
3.2.3	Tutkintasihteeri	15
3.3	Esitutkinnan vaiheet.....	15
3.4	Suppea esitutkinta	16
3.5	Täydellinen esitutkinta.....	17
3.5.1	Ilmoitusvaihe	17
3.5.2	Asianomistajarikokset.....	19
3.5.3	Rikosilmoituksen kirjaaminen	19
3.5.4	Alustavat toimenpiteet	20
3.5.5	Esitutkinnan toimittamatta jättäminen, lopettaminen tai rajoittaminen	20
3.5.6	Kuulustelu	22
3.5.7	Kirjallinen menettely	23
3.5.8	Kuulusteluaika	24
3.5.9	Esitutkinnan päättäminen.....	24
3.5.10	Esitutkintapöytäkirja.....	25
3.5.11	Loppulausuntomenettely.....	26
3.5.12	Esitutkinnan keskeyttäminen	26
4	ESITUTKINTAAN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ.....	27
4.1	Esitutkintaa säätelevät lait.....	27
4.2	Lakimuutos	27
4.2.1	Esitutkintalaki- muutokset	28
4.2.2	Pakkokeinolaki- muutokset	30
4.2.3	Poliisilaki-muutokset	34
5	VITJA POLIISIASIAIN TIETOJÄRJESTELMÄUUDISTUS- HANKE.....	36
5.1	Vitja- tietojärjestelmäuudistuksen esittely ja tavoitteet	36
5.1.1	Vitja-poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen edut ja hyödyt	38
5.1.2	Vitja- poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen laajuus.....	40
5.2	Lakimuutoksen vaikutus tietojärjestelmiin	41
6	SASTAMALAN POLIISILAITOKSEN ESITUTKINTAPROSESSI.....	42

6.1	Sastamalan poliisiasema	42
6.2	Tutkintatavan kuvaus	42
6.3	Esitutkintaprosessin toteutus Sastamalan poliisiasemalla	45
6.4	Suppea esitutkinta Sastamalan poliisiasemalla	46
6.4.1	Ilmoitusvaihe	47
6.4.2	Ilmoituksen kirjaaminen	47
6.4.3	Käytännön toteutus	48
6.4.4	Tutkinnan päätös	50
6.5	Täydellinen esitutkinta Sastamalan poliisiasemalla.....	50
6.5.1	Ilmoitusvaihe	51
6.5.2	Jutunjako	54
6.5.3	Ilmoituksen kirjaaminen tai mahdollinen siirtopäätös sekä jutun rajoittaminen	54
6.5.4	Jutun esikäsittely ja sarjoittaminen	56
6.5.5	Jutun jatkosta päättäminen.....	57
6.5.6	Tutkinnan suunnittelu ja organisointi	57
6.5.7	Syyttäjäyhteistyö.....	58
6.5.8	Tutkintatoimien käytännön toteutus	59
6.5.9	Pakkokeinot	60
6.5.10	Patjaan kirjaukset.....	60
6.5.11	Tutkinnan päätös.....	61
6.5.12	Tutkintasihteeri	61
6.6	Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessin vahvuudet ja heikkoudet	62
6.7	Miten Vitja- poliisiasiain tietojärjestelmä uudistus tulee vaikuttamaan esitutkintaprosessiin	67
6.8	Miten esitutkinta, -pakkokeino ja poliisilakiuudistus tulevat vaikuttamaan esitutkintaprosessiin	71
7	LOPPUPÄÄTELMÄT JA POHDINTA	73
7.1	Miten esitutkintaprosessi on toteutettu Sastamalan poliisiasemalla?	73
7.2	Miten VITJA- poliisiasiaintietojärjestelmä uudistuksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?	74
7.3	Tämän hetkisen esitutkintaprosessin vahvuudet ja heikkoudet	76
7.4	Miten uuden lakimuutoksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?	77
7.5	Tutkimuksen luotettavuus ja laatu	79
7.6	Oma pohdinta.....	80
	LÄHTEET.....	83
	LIITTEET	

LYHENTEITÄ

AKE	Ajoneuvohallintokeskus
ASPO	Poliisin asianhallinta- ja arkistointijärjestelmä
EIS	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin SopS 19/1990
EPA	asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 7.6.1988/578
ETL	Esitutkintalaki aikaisempi 30.4.1987/449, uusi 22.7.2011/805
HALTIK	Hallinnon tietotekniikkakeskus
HE	Hallituksen esitys
KP-sopimus	kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, SopS 8/1976
OM	Oikeusministeriö
PATJA	Poliisiasiantietojärjestelmä, nyk.
PKL	Pakkokeinolaki aikaisempi 30.4.1987/450, uusi 22.7.2011/806
PolL	Poliisilaki aikaisempi 7.4.1995/493, uusi 22.7.2011/872
POV	Pidättämiseen oikeutettu virkamies
PTHK	Poliisin tietohallintokeskus, nyk. Haltik
PTR	Poliisi, tulli, rajavartiolaitos
PV	Puolustusvoimat
RETU	Rekisteröityjen tuntomerkitiedot
RL	Rikoslaki 30.4.1889/39, muutoksineen
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/698
RTP	Rikostietopalvelu
SOL	Sotilasoikeudenkäyntilaki 25.3.1983/326
TraFi	Liikenteen turvallisuusvirasto
TulliL	Tullilaki 29.12.1994/1466
VITJA	Poliisiasiantietojärjestelmän kokonaisuudistushanke
VRK	Väestörekisterikeskus

1 JOHDANTO

Poliisihallinto elää jälleen voimakkaiden uudistusten aikaa. Vuoden 2014 aikana tulee voimaan uusi organisaatiouudistus PORA III, valtakunnallinen poliisiasian tietojärjestelmäuudistushanke VITJA sekä lakiuudistus jossa uudistuvat poliisilaki, esitutkintalaki ja pakkokeinolaki. Nämä kaikki tulevat vaikuttamaan osaltaan poliisien toimintaprosesseihin. VITJA- tietojärjestelmäuudistus vaikuttaa prosesseihin työtapojen esim. järjestelmään kirjaamisen ja arkistoinnin osalta, mutta lakiuudistus tulee vaikuttamaan esitutkintaprosessiin lain puitteissa jopa enemmän. Uusi lakimuutos tuli voimaan 1.1.2014, joten työssäni käyttämät lakiviittaukset ovat uudesta laista.

Aloitin työni tekemisen vuonna 2013, jolloin opinnäytetyöni toimeksiantajana toimi Pirkanmaan poliisilaitos. Keskusteltuani komisarion kanssa opinnäytetyön aiheesta, hän ehdotti tutkittavaksi VITJA poliisiasiainuudistuksen sekä lakimuutosten vaikutusta Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessiin. PORA III myötä vuoden 2014 alusta alkaen Pirkanmaan poliisilaitos ja Keski-Suomen poliisilaitos yhtenäistyivät Sisä-Suomen poliisilaitokseksi ja muutoksen myötä eri poliisiasemien esitutkintaprosesseja pyritään yhtenäistämään. Tämän vuoksi haluttiin kuvata paikallisen poliisiaseman esitutkintaprosessi ja samalla tutkin mitä vaikutuksia uusilla muutoksilla esitutkintaan arvellaan olevan ja miten niihin on varauduttu. Sastamalan poliisilaitos on valittu tutkimukseen asuinpaikkani poliisiasemana.

Opinnäytetyöni ongelmana on selvittää miten uusi VITJA–poliisiasian tietojärjestelmäuudistus sekä lakimuutokset vaikuttavat poliisin esitutkintaprosessiin sekä kuvata Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessi.

Opinnäytetyölläni pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Miten esitutkintaprosessi on toteutettu Sastamalan poliisiasemalla?
- Mitkä ovat tämän hetkisen esitutkintaprosessin vahvuudet ja heikkoudet?
- Miten VITJA- poliisiasian tietojärjestelmäuudistuksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?
- Miten uuden lakimuutoksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?

Esitän kiitokset Sastamalan poliisiaseman henkilökunnalle haastatteluista sekä heidän työajan käytöstä työtäni varten. Kiitän työni ohjaajia niin koulun, kuin toimeskiantajan puolelta. Ilman hyvää ohjausta työn tekeminen on melkein mahdotonta. Kiitän myös puolisoani kärsivällisyydestä, useiden käsitteiden selvittämisestä, esilukemisesta sekä väärinkäsitysten korjauksista.

2 TEORIAVIITEKEHYS

Työn teoriaosan ensimmäinen osa käsittelee esitutkintaprosessia ja mitä se lain mukaan pitää sisällään. Esitutkintaprosessi on tarkasti lailla määrätty. Eroja poliisiasemien välillä tulee lähinnä päätöksenteossa, koordinoinnissa ja työnjaoissa. Keskityin työssäni varsinaiseen esitutkintaprosessiin, joten poliisiasemien ja poliisilaitosten eri sektoreita ei ole kuvattu. Esitutkintaprosessiosuudessa on käsitelty esitutkintaprosessi pääpiirteittäin. Käsittelin lisäksi suppean esitutkinnan ja täydellisen esitutkinnan sekä kerroin tutkintaorganisaatiosta. Avasin myös tutkintasihteerin työtä, vaikka hänen työnsä alkaakin usein vasta esitutkinnan päätyttyä. VITJA- hankkeen arkistointi ja tiedonkäsittely kuitenkin tulee vaikuttamaan tutkintasihteerinkin työhön. Teoriaosuudessa on käytetty esitutkinnan kuvaamiseen oikeuskirjallisuutta, lainvalmistelua sekä lakia. Oikeuskirjallisuutta on uudesta laista vielä vähäisesti, joten olen käyttänyt lähteenä Helmisen, Fredmanin, Kanervan, Tolvasen & Viitasen kirjoittamaa Esitutkinta ja pakkokeinot teosta 2012 sekä Tolvasen & Kukkoson teosta Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet 2011. He käyttävät teoksissaan jo uusia lakiviittauksia.

Esitutkintaan liittyy oleellisesti laki. Poliisin esitutkintaa säätelee esitutkintalaki, pakkokeinolaki sekä poliisilaki. Lainsäädäntö muuttui 1.1.2014 näiden lakien osalta ja koska lakimuutos on laaja, oli työssäni mahdotonta käydä läpi kaikki muuttuvat kohdat. Keskityin työssäni lähinnä niihin, jotka vaikuttavat oleellisesti esitutkintaprosessiin. Uusi lakimuutos vaikuttaa muun muassa siihen, että poliisien nykyinen tietojärjestelmä PATJA ei palvele sellaisenaan poliisiorganisaatiota.

Teoriaosuudessa olen avannut VITJA – tietojärjestelmä uudistuksen tavoitteet ja hyödyt, koska mielestäni on tärkeää tietää miksi vanha järjestelmä yli 10 vuotta toimineena ei enää palvele poliisiorganisaatiota. Käsittelin työssäni, miten VITJA - eroaa nykyisestä järjestelmästä ja mitkä sen odotetut hyödyt tulevat olemaan. Jotta tiedetään mitä vaikutuksia uudella tietojärjestelmällä on, on tiedettävä miksi se otetaan käyttöön ja mitkä ovat sen edut. VITJAA koskevassa teoriassa olen käyttänyt lähteenä toimeksiantajaltani saamaa lähdeaineistoa VITJA - hankkeen tietojärjestelmätoeutuksen hankesuunnitelmaa 2010, poliisihallituksen Poliisiasiain tietojärjestelmien kokonaisuudistushanketta 2011, Vitja-hankkeen hankeuutista 2013 sekä Poliisiammattikorkeakoulun katsausta K. Pylvään kirjoittamaa Vitja-tiedon tallentamisesta tietojohdoiseen poliisitoimintaan.

Empiriaosuudessa esitutkintaprosessin kulusta olen hankkinut tietoa kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä eli haastattelemalla henkilöitä Sastamalan poliisiasemalta. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimustavan tyypillisiin piirteisiin kuuluu, että tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä suositetaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Kvalitatiiviseen tutkimukseen alalajeja on useita, mutta työssäni käytin tapaustutkimusta ja teemahaastatteluja. (Hirsjärvi, Remes & Rajavaara, 1997, 164.)

Haastateltavina olivat tutkinnanjohtaja, tutkija, kentällä toimiva poliisi ja tutkintasihteri. Haastattelu tehtiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluilla. Täydellisen esitutkinnan kulku on tehty parihaastatteluna joka on ryhmähaastattelun alamuoto. Haastateltavina ovat olleet tutkinnanjohtaja ja tutkija. Tutkimuksissa on todettu, että haastateltavat ovat luontevampia ja vapautuneempia useamman henkilön läsnä ollessa. Ryhmähaastattelu oli tehokas tapa, koska tietoa saadaan samalla useammalta henkilöltä yhtä aikaa. Tämä sama toteutui myös parihaastattelussa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 210.) Vitjaa ja lakimuutosta koskevat kysymykset on tehty yksilöhaastatteluina. Näin on pystytty paremmin keskittymään aiheeseen, koska kysymykset ovat liittyneet pääosin henkilön omiin näkemyksiin muutoksesta. Suppean tutkinnan kulku sekä tutkintasihterin työnkuva on tehty yksilöhaastatteluina aikaresursseista johtuen.

Haastattelu tehtiin teemahaastatteluina. Määrittelin ennalta haastattelun aihepiirin ja teemat, eli esitutkintaprosessin kulun sekä Vitjan ja lakimuutoksen odotetut vaikutukset haastateltavan työhön. Esitutkintaprosessi käytiin läpi haastateltavieni kanssa koskien heidän työkenttäänsä prosessin kulussa. Tein tarvittaessa lisäkysymyksiä, mikäli haastattelussa tuli jotain tarkennettavaa. Ryhmähaastattelussa käytin apuna kuvaa 5 (s.49) suppean esitutkinnan vaiheista sekä kuvaa 6 ja 7 (s.52 – 53) täydellisen esitutkinnan vaiheista. Kuvan avulla keskustelua oli helppo johtaa ja sillä saatiin haastattelussa luonteva kulku esitutkintaprosessin kuvaamiselle. (Pitkäranta 2009, 63.)

Ennen haastatteluja lähetin SWOT- kyselyn haastatteluun osallistuville henkilöille, jolla sain tietää tarkemmin heidän työalueensa heikkoudet, vahvuudet, uhat ja mahdollisuudet. Esitutkintaprosessi on kuvattu kaavion mukaisin alaotsikoin tekstissä ja SWOT – analyysistä on tehty koottu analyysi, josta lukijan on helppo asia tulkita (s. 64.)

Laadullista eli kvalitatiivista menetelmää käytettäessä, on asiasta oltava jonkinlainen esiymmärrys. Esiymmärrystä on saatu lukemalla materiaalia VITJA-hankkeesta sekä tutustuttu esitutkinta- pakkokeino ja poliisilakiin ja pyritty ymmärtämään miksi hankke ja uudistukset on tarpeellista tehdä. (Pitkäranta 2009, 3.)

3 ESITUTKINTA

3.1 Esitutkinnan tarkoitus

Esitutkinta on välttämätön osa rikostutkintaa ja se on rikosprosessin ensimmäinen vaihe. Esitutkinnalla hankitaan selvitys epäilyistä rikoksesta mahdollisen syyteharjinnan suorittamista sekä rikosoikeudenkäyntiä varten. Tässä yhteydessä rikoksella tarkoitetaan tekoa, joka on säädetty rangaistavaksi. Oikeudenkäynnillä rikosasioissa, eli rikosprosessilla tarkoitetaan menettelyä joka on lailla säädelty ja väitetään että rikos on tapahtunut ja vastaajalle vaaditaan rangaistusta rikoksesta. Laajasti käsitel-

tynä rikosprosessiin kuuluvat esitutkinnan jälkeen syyttäjän tekemä mahdollinen syyteharkinta sekä oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpano. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 1.) Tässä työssä käsittelen rikosprosessista vain poliisin tekemää esitutkintaa.

Lähtökohtaisesti rikos ei voi tulla syyteharkintaan ja tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos esitutkintaa ei ole tehty. Esitutkinta on rikosasian valmistelua oikeudenkäyntiä varten ja myös syyteharkinnan perusta. On olemassa kuitenkin yksi poikkeus tästä säännöstä. Asianomistaja voi nostaa esimerkiksi virkarikoksesta tai väärästä ilmianosta tuomioistuimeen syytteen vaikka asia ei olisi ollut poliisin tai syyttäjän tutkittavana. Asianomistaja ajaa silloin yksin rikosasian käsittelyä ja se vastaa toimintatavaltaan varsin pitkälle riita-asian käsittelyä suullisine valmisteluineen. Tästä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (ROL 689/1997) luvussa seitsemän. Tämä saattaa kuitenkin lähitulevaisuudessa poistua, koska eduskunta on muuttanut perustuslain 118 §:n 3 momenttia. Siinä on muutettu sääntelyvarauksesta ”sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään” niin että määre ”tarkemmin” on poistettu. Hallituksen esityksen (HE 60/2010vp) mukaan tämä mahdollistaa asianomistajan luopumisen ensisijaisesta syyteoikeudesta tavallisen lain säätämisen järjestyksessä. (Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen 2011, 30.)

Esitutkinnan tarkoitus ei ole yksinomaan osoittaa epäiltyä syylliseksi johonkin rikokseen. Lopputulokseksi tutkinnassa voi tulla, että teko ei täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä tai epäilty henkilö ei ole syyllistynyt mihinkään rangaistavaan tekoon. (Helminen ym. 2011, 16.)

Uuden Esitutkintalain mukaan esitutkinnassa on selvitettävä epäilty rikos asian laadun edellyttämällä tavalla ja mitkä rikoksen teko-olosuhteet ovat olleet. Esitutkinnassa selvitetään mitä vahinkoa rikoksella on aiheutettu ja mikä on siitä saatu hyöty, sekä tutkitaan muut syyteharkintaa ja rikoksesta aiheutuvaa seuraamusta varten tarvittavat seikat. Esitutkinnan tarkoitus on lain mukaan selvittää mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen vuoksi tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpano. Tutkinnassa selvitetään myös asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa an-

netun lain (ROL 689/1997) 3 luvun 9 § nojalla. Esitutkintalaki määrää, että asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten edut voidaan valvoa asianmukaisesti ja todistelu voidaan ottaa pääkäsitelyssä vastaan yhdellä kertaa tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä (Esitutkintalaki, 805/2011,1:2 §.)

Esitutkintalaissa 1:2 § määritellään hyvin se, että esitutkinnassa on varsinaisesti kysymys syyteharkinnan ja sitä mahdollisesti seuraavan oikeudenkäynnin valmistelusta. Esitutkinnan tarkoituksena on siis selvittää, mitä todella on tapahtunut, onko tapahtumassa todettavissa rikoksen tunnusmerkit ja onko joku henkilö saatettava teosta rikosvastuuseen. Esitutkinnan tarkoituksena ei ole vahvistaa esitutkinnan alussa hahmottunutta syyllisyshypoteesia tai varmistaa, että mahdollisimman moni tulisi tuomituksi. Helmisen ym. kirjan mukaan on hyvää rikosvastuun toteuttamista, jos todetaan että tapahtunut ei ole rikos tai että rangaistusvastuun muut edellytykset eivät toteudu tapauksessa. (Esitutkintalaki 805/2011, 1:2 §; Helminen ym. 2011, 19.)

3.2 Esitutkintaorganisaatio

Paikallispoliisin organisaatioissa on organisoitu eri tavoin rikoksen tutkintaa, riippuen yksikön koosta ja toimintaympäristöstä. Poliisilaitosten sisäinen organisoituminen rikostutkinnan osalta jaetaan nykyisin asia- tai aikaperiaatteen mukaisesti. Paikallispoliisissa päivittäisrikollisuuden ja tavanomaisen rikollisuuden osalta tutkinnan organisointi on yleisesti aikaperiaatteen mukainen. (Helminen ym. 2012, 123.) Paikallispoliisilaitoksilla, esimerkiksi Sastamalan poliisiasemalla, aikaperiaatteen mukainen tutkinnan organisointi tarkoittaa, että rikosasiat eli jutut jaetaan juttuvuorojen mukaan. Tutkijoilla on juttuvuoro noin neljä kertaa kuukaudessa, jolloin sinä päivänä tulevat rikosasiat tutkii juttuvuorossa oleva tutkija. Juttuja voi tarvittaessa siirtää joko toiselle tutkijalle esimerkiksi jääviyssiä (jos rikoksen asianosainen on esim. tutkijan läheinen tai naapuri) jolloin on järkevää siirtää juttu toiselle tutkijalle. Tutkittavia juttuja voi olla muitakin kuin rikosasiat, kuten esimerkiksi kuolemansyöntutkinta, kadonneet henkilöt ja muut S-ilmoitukset. S-ilmoitukset käsitellään tarkemmin kohdassa 3.6.3 Rikosilmoitusten kirjaaminen. (Tuomola, 2013.)

Asiaperiaatteen mukaiset jutut siirretään Pirkanmaan poliisilaitoksen keskitettyyn tutkintaan. Keskitetty tutkinta pitää sisällään pitkäkestoisen tutkinnan, talousrikostutkinnan ja huumerikostutkinnan. Asiaperiaatteen mukaisia juttuja ovat esimerkiksi paljon työllistävät tai erikoisosaamista vaativat rikokset, kuten esimerkiksi henkiriikokset, lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja talousrikokset. (Tuomola, 2013.)

3.2.1 Tutkinnanjohtaja

Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja. ETL 2:2 § mukaan tutkinnanjohtajana toimii pidättämiseen oikeutettu virkamies (POV) joka voi myös päättää pakkokeinojen käyttämisestä. Pakkokeinojen käyttämisestä määrittää pakkokeinolaki 2:9 §. (ETL 805/2011, 2:2 §; PKL 2011/806.)

Esitutkintalain mukaan poliisin toimittamassa esitutkinnassa saa rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli toimia tutkinnanjohtajana asian laatuun liittyvästä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä, ja muun viranomaisen toimittamassa esitutkinnassa virkamies, jonka oikeudesta toimia tutkinnanjohtajana säädetään laissa erikseen. (ETL 805/2011, 2:2 §.) Laki tarkoittaa käytännössä sitä, että perustellusta syystä, rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli voi poliisin toimittamassa esitutkinnassa toimia tutkinnanjohtajana, vaikka heillä ei ole pidättämisoikeutta. Perusteltu syy voi olla esimerkiksi rikoksen vähäisyys. Tällaisessa tapauksessa hänen on siirrettävä suurin osa pakkokeinojen käyttämisestä koskevista asioista esimiestensä ratkaistavaksi. (Helminen yms. 2012, 143.)

Tutkinnanjohtajan tehtäviä ei Suomen lainsäädännössä tarkemmin säännellä. Esitutkintalaissa mainitaan ainoastaan ne asiat joista tutkinnanjohtajan on tehtävä päätökset. Tutkinnanjohtajan on määrättävä tutkinnan suuntaamisesta ja toteuttamisesta. Tutkinnanjohtaja vastaa viimekädessä siitä, mihin toimenpiteisiin ryhdytään ja mitä tärkeysjärjestystä noudatetaan. Tutkinnanjohtaja ei itse yleensä osallistu tutkintaan. Tähän saattaa olla syy Ruotsin esimerkki juridis-muodollisesta tutkinnan johtajasta (syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana), jonka johtamisote ei ole kovin intensiivinen. Laki ei kuitenkaan aseta estettä sille, että tutkinnanjohtaja voisi toimittaa itse esimerkiksi tärkeimmät tai vaativimmat kuulustelut varsinkin jos hän työskentelee täysiai-

kaisesti rikostutkinnassa ja on koko ajan yhteistyössä rikostutkijoiden kanssa. (Helminen ym. 2012, 143–147.)

Uuden lain valmistelussa käytiin keskustelua Ruotsin malliin siirtymisestä, jolloin tutkintaa johtaisi syyttäjä. Hallintovaliokunta totesi kuitenkin, että poliisin johtama esitutkintamalli on hyvin toimiva järjestelmä, ja sitä ei ole syytä lähteä muuttamaan. Valiokunta perusteli kantaansa mm. että esitutkinta ja sen johtaminen rikostutkinnallisen osaamisen keinoin on päätoimista työtä. Syyttäjällä ei ole valiokunnan mukaan voimavaroja keskittyä päätoimiseen esitutkinnan johtamiseen eikä syyttäjiä ole myöskään tähän koulutettu. (HaVL 50/2010 vp; Helminen ym. 2012, 143.)

Esitutkintalaki määrittää kuitenkin, että syyttäjä voi johtaa esitutkintaa, mikäli poliisin epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisin tekemää epäiltyä rikosta ei olisi tehty virkatehtävän suorittamisen yhteydessä, voi syyttäjä rikoksen vakavuuden tai asianlaadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestä tutkinnanjohtajaksi. Syyttäjä ei voi toimia tutkinnanjohtajana jos asia käsitellään rikesakko- tai rangaistusmääräysasiana. (ETL 805/2011, 2:4 §)

Tutkinnanjohtajan tehtäviin kuuluu valvoa, että tutkijat tekevät työnsä lain mukaisesti ja joutuisasti. Tutkinnanjohtajalla on rikosvastuu valvontavelvollisuutensa laiminlyönnistä. (Helminen ym. 2012, 149.)

3.2.2 Tutkija

Uudessa esitutkintalaissa on tutkijan tehtävistä säännelty seuraavasti:

”Tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkinta-toimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet.” (ETL 805/2011, 2:3 §). Tutkija ei siis pelkästään toteuta hänelle tutkinnanjohtajalta tulleita määräyksiä vaan valtaosa tutkintatoimenpiteistä on tutkijan oma-aloitteisesti tekemiä rutiiniluontoisia tehtäviä. Näihin ei tutkinnanjohtajan kannanottoa aina tarvita. Poliisissa tutkijoina toimivat rikosylikonstaapelit, yli-

konstaapelit, vanhemmat rikoskonstaapelit, vanhemmat konstaapelit sekä nuoremmat konstaapelit. (Helminen ym. 2012, 150.)

Tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan alaisuudessa ja valvonnassa epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet. Tutkijan tehtävänä on myös suunnitella esitutkintatoimenpiteet ja suorittaa ne viipymättä ja joutuisasti. Tutkija nimeää juttuun esimiesten määräysten mukaisesti tai esitutkintayksiköissä annettujen ohjeiden perusteella. (Helminen ym. 2012, 150.)

Tutkinnanjohtaja vastaa aina ensikädessä tutkinnasta, mutta tutkija tekee itsenäisesti pöytäkirjan ja allekirjoittaa sen. Tämä ei silti vapauta tutkinnanjohtajaa vastuusta, että tutkinta on tehty objektiivisesti ja tarpeeksi laajasti. Tutkijalla on kuitenkin vastuu omien toimenpiteidensä lainmukaisuudesta sekä apunaan käyttämiensä henkilöiden toimenpiteiden lainmukaisuuden valvonnasta. (Helminen ym. 2012, 151.)

3.2.3 Tutkintasihteeri

Tutkintasihteerillä ei ole poliisivaltuuksia. Tutkintasihteeri toimii tutkinnan apuna esitutkinnassa ja he ovat tutkinnanjohtajan alaisia. He suorittavat avustavia toimenpiteitä, kuten kokoavat esitutkintamateriaalia. Isommissa yksiköissä tutkintasihteerit huolehtivat kuulustelukutsuista ja yhteydenotoista asianosaisiin ja todistajiin. Tutkintasihteerit hoitavat arkistoinnit, pöytäkirjantilaukset ym. tehtävät joita voi suorittaa ilman poliisivaltuuksia. (Helminen ym. 2012, 151.) Paikallisilla poliisiasemilla tutkijat huolehtivat usein asianosaisien kutsumiset sekä suurimman osan esitutkintamateriaalin kokoamisesta itse. Tutkintasihteerin työt usein alkavat vasta sitten kun esitutkinta on jo suoritettu. VITJA - tietojärjestelmä hanke vaikuttaa kuitenkin oleellisesti tutkintasihteerienkin työtehtäviin, joten käsittelen työtä heidänkin näkökulmastaan.

3.3 Esitutkinnan vaiheet

Esitutkinnan toimenpiteet voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan, taktiseen ja tekniseen tutkintaan. Taktiseen tutkintaan kuuluvat alustavat puhuttelut, erilaiset tiedustelut, suurin osa todistelusta ja kuulustelut. Tekninen tutkinta pitää sisällään erilaisten

esineellisten todisteiden kuten esimerkiksi rikosjälkien tutkinnan. Tekniseen tutkintaan kuuluvat rikospaikkatutkinta ja erilaiset laboratoriotutkimukset. (HE 222/2010 vp s. 166–167.)

Esitutkinta jaetaan erilaisiin ryhmiin esitutkintaa koskevien menettelysäännösten mukaisesti. Perusmenettelystä käytetään yleisesti nimitystä täydellinen esitutkinta.

Esitutkintalain 3:14 §:ssä on säädetty suppeasta tutkinnasta, jota käytetään yksinkertaisissa ja selvissä asioissa. Suppeaa tutkintaa käytetään silloin kun teosta ei yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. (ETL 805/2011 3:14; Tolvanen & Kukkonen 2011, 2.)

3.4 Suppea esitutkinta

Suppea esitutkinta määritellään Esitutkintalain 11 luvussa 2 §:ssä. Suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa ja kuulustelukertomukseen merkitään pääsisältö kuulusteltavan lausumasta. Se voidaan lain mukaan kirjata kuulustelupöytäkirjan sijasta muuhun asiakirjaan, esimerkiksi rangaistusmääräys- tai rikesakkolomakkeeseen. (ETL 805/2011, 11:2 §.) Suppeassa esitutkinnassa käsiteltävästä asiasta ei tehdä ilmoitusta syyttäjälle eikä siinä ole oikeutta käyttää kuulustelutodistajaa. Myöskään sosiaaliviranomaista tai vajaavaltaisen edustajaa ei vaadita kuulusteluissa läsnä olevaksi. Epäilylle on kuitenkin ilmoitettava, mistä teosta häntä epäillään. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 2.)

Suppeaa esitutkintaa käytetään lähinnä yksinkertaisissa ja selvissä asioissa kuten esimerkiksi liikenne rikosten, näpistysten, vähäisten väkivaltarikosten ja huumausaineen käyttörikosten tutkinnassa. Näistä rangaistus on yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti sakkorangaistus ja usein poliisipartio vastaa esitutkinnasta jo paikan päällä. (ETL 805/2011, 3:14, 1-2 mom.) Jos asian selvittämiseksi tarvitaan asiantuntijalausunto joka on muu kuin verenalkoholilausunto tai jotain muuta teknistä todistelua esimerkiksi kolaripaikalla tehtävä piirros, niin suppea tutkinta ei silloin riitä. Suppeaa tutkintaa ei voi myöskään käyttää jos rikoksesta näyttäisi tulevan suurehko vahingonkorvausvelvollisuus tai menettämisseuraamus, vaikkakin muuten rikos näyttäisi vähäiseltä. (Helminen ym. 2011, 40 - 41.) Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa suori-tetaanko esitutkinta suppeana vai täydellisenä (ETL 805/2011, 3:14, 3 mom.).

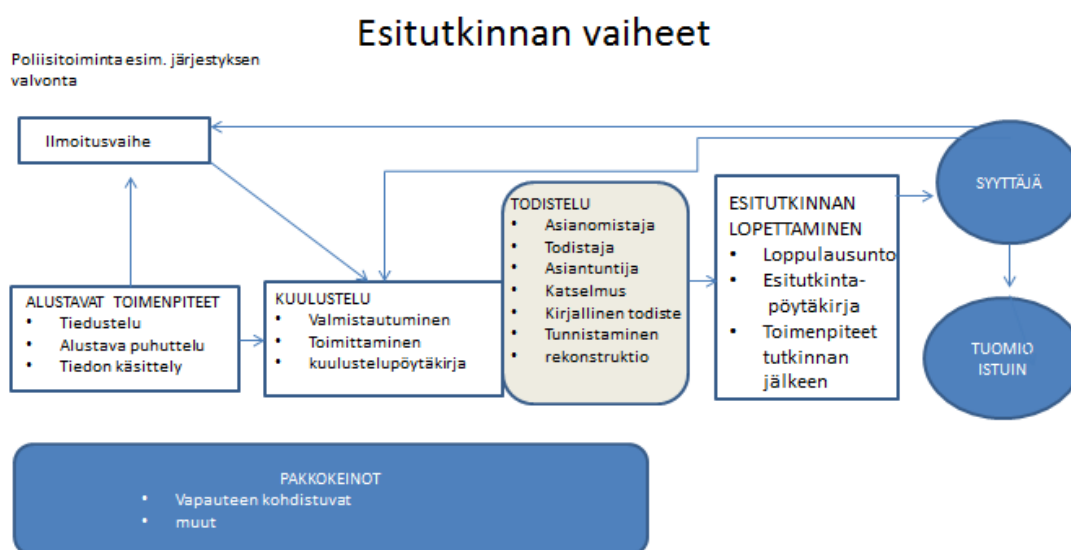
3.5 Täydellinen esitutkinta

Perustutkinnasta käytetään yleisesti nimeä täydellinen esitutkinta, vaikka termiä ei mainita laissa. Täydelliseen esitutkintaan kuuluvat vaiheet ovat pääpiirteittäin:

- ilmoitusvaihe
- tutkintaa edeltävät toimenpiteet
- kuulustelut
- muu todistelu
- esitutkinnan lopettaminen

(Helminen ym. 2011,32)

Olen havainnollistanut täydellisen esitutkinnan käyttäen viitteenä Helmisen yms. tekemää kaaviota esitutkinnasta.



Kuva 1. Esitutkinnan vaiheet (Helminen ym. 2011, 32).

3.5.1 Ilmoitusvaihe

Rikoksen ilmitulo riippuu rikostyyppistä. Tieliikenteen vaarantamisesta ilmoittaa usein joku toinen tiellä liikkuja ja yleisestikin liikennerikokset tulevat ilmi joko poliisi-

sien liikennevalvonnan yhteydessä tai liikennevahingon osapuolten ilmoituksesta. Talouselämän rikosten ilmoitukset poliisille tulevat velkojien tai viranomaisten kautta. Talousrikolliset ja järjestäytynyt rikollisuus tulee ilmi usein poliisin systemaattisen tiedustelun kautta, samoin paritus, ihmiskauppa ja huumausainerikokset etenevät pääsääntöisesti esitutkintaan rikostiedustelun kautta. Väkivalta ja seksuaalirikokset ilmoitetaan yleensä joko uhrin kautta tai sivullisen ilmoituksella. Virkarikoksista ilmoitus tulee usein kanteluiden kautta tai tutkivan journalismin kautta, myös ylemmän viranomaisten tai laillisuusviranomaisten kautta tulee ilmoituksia. (Helminen ym. 2011, 31 - 33.)

Ilmoituksen voi tehdä henkilökohtaisesti poliisiasemalla, puhelimitse, kirjallisesti tai asiamiehenvälityksellä. Poliisin kotisivuilta www.poliisi.fi voi tehdä rikosilmoituksen sähköisesti. Sähköinen rikosilmoitus vaatii, että ilmoittaja tietää millä paikkakunnalla rikos on tehty. Muuten sähköistä rikosilmoitusta ei voi tehdä. Ilmoituksen voi Internetissä tehdä mihin vuorokauden aikaan tahansa ja ne käsitellään poliisiasemalla virka-aikaan. Rikostutkinta käynnistyy yleensä kuulustelemalla ilmoittajaa tai asianomistajaa. Kiireellisissä asioissa ei sähköistä rikosilmoitusta voi tehdä, vaan poliisi kehottaa kiireellisissä tapauksissa soittamaan 112 hätänumeroon. (Poliisin www-sivut, 2013.)

Ilmoitusvaihe voi olla joko ennen esitutkinnan aloittamista tai esitutkinnan aloittamisen jälkeen. Usein esitutkinta voidaan aloittaa jo ennen kuin asianomistaja on saanut tietoa rikoksesta. Yllä olevassa kuvassa (kuva 1) on merkitty ilmoitusvaihe alkamaan jo ennen esitutkinnan aloittamista. Tämä johtuu siitä, että Esitutkintalain 3:1,1:ssä on säädetty: ”esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty”. Rikosilmoitus on siis otettava vastaan ja kirjattava jos ilmoituksen tekijä pitää tekoa rikoksena, vaikkakin ilmoituksen vastaanottaja olisi asiasta eri mieltä. Esitutkintaviranomainen voi myöhemmin tarkastustoimenpiteiden jälkeen perustellulla päätöksellä todeta, että rikosta ei ole tapahtunut eikä esitutkintaa edellytysten puuttuessa voida toimittaa. (ET 805/2011 3:1,1; Helminen ym. 2011, 31 - 33.)

3.5.2 Asianomistajarikokset

Asianomistajarikos on rikos, josta syyttäjä ei nosta syytettä ellei asianomistaja vaadi rangaistusta ja syytteen nostamista. Virallisen syytteen alaisiin ja asianomistajarikoksiin jakamisella on prosessuaalinen merkitys niin esitutkimamenettelyssä kuin oikeudenkäynnissä. Esitutkinnessa jako tulee ottaa huomioon jo rikosilmoituksen vastaanotossa. Jako vaikuttaa myöhempään esitutkinnaan vaiheisiin niin, että asianomistajarikosten osalta asianomistaja voi tutkinnan missä vaiheessa tahansa pyytää esitutkinnaan keskeyttämistä, kun taas virallisen syytteen alaisten rikosten tutkiminen on vietävä loppuun saakka asianomistajan pyynnöistä huolimatta. (Helminen ym. 2011, 295.)

3.5.3 Rikosilmoituksen kirjaaminen

Epäilystä rikoksesta tehty ilmoitus kirjataan nykyisin poliisiasian tietojärjestelmä PATJAAN. VITJA-tietojärjestelmä uudistuksen käyttöönoton myöhästymisen vuoksi, PATJA on käytössä ainakin vielä vuoden 2014 ajan. Rikosilmoituksen voi kirjata poliisi tai muu tehtävään koulutuksen saanut virkamies joka tuntee PATJA-järjestelmän. Rikosilmoitusjärjestelmään (RIKI) kuuluva rikosilmoitusrekisteri on poliisilaitoksen tai poliisin yhteistoiminta-alueen rekisteri. Perusosa RIKI:ssä muodostuu asiakaskortistosta. Siihen kirjataan asianomistajat, ilmoittajat, syylliseksi epäillyt, juridiset henkilöt ja todistajat. RIKIIN kirjataan joko R- tai S-ilmoitukset. R-ilmoitukset ovat rikosasioita ja S-ilmoitukset ovat sekalaisia ilmoituksia joihin kuuluvat esimerkiksi:

- kuolemansyyntutkinta,
- palosyyntutkinta,
- onnettomuustutkinta,
- tutkinta liiketoimintakiellon määräämiseksi,
- tutkinta rikostekijän luovutusmenettelyssä,
- virka-aputehtävä tutkinta-asiassa muulle poliisiyksikölle tai viranomaiselle,
- tutkinta kadonneen henkilön tapauksessa sekä ilmoitus rikoksesta jossa ei ole syytä epäillä rikoksen tapahtuneen.

Kirjaamisella on lähinnä merkitystä tilastollisesti, ei niinkään esitutkinnan toimittamisen tai rikoksen kohteeksi henkilön kannalta. Rikosten selvitysprosentit lasketaan siitä, miten monta R-ilmoitusta poliisi on selvittänyt. (Helminen ym. 2012, 279–280.)

3.5.4 Alustavat toimenpiteet

Alustavat toimenpiteet voivat ajoittua ennen varsinaista esitutkintaa. Usein joudutaan ensin selvittämään onko rikosta tapahtunut ja onko esitutkintaan näin ollen edellytyksiä. Jos esimerkiksi löydetään kadulta loukkaantunut henkilö, on selvitettävä onko kyseessä onnettomuus tai sairaskohtaus. On tietysti otettava huomioon mahdollinen rikos. Poliisin virkavelvollisuuteen kuuluu tällöin selvittää henkilön viimeisiä vaiheita tiedustelemalla liittyykö tapaukseen rikos. Jos on syytä epäillä rikosta, esitutkinta aloitetaan. Alustavat toimenpiteet sisältävät tiedustelua, alustavat puhuttelut sekä tiedon käsittelyn (kuva 1). Alustavat puhuttelut eroavat kuulustelusta niin, että niissä ei tarvitse ottaa huomioon kaikkia esitutkintalain muotomääräyksiä vaan niissä pyritään ottamaan yleensä huomioon henkilön asema esitutkinnassa. Henkilön asema on kuitenkin ilmoitettava mahdollisemman pian, jos se on jo tiedossa alustavissa puhutte- luissa niin hänen oikeutensa ja velvollisuutensa määräytyvät tämän aseman mukaisesti. Henkilön asemasta on säädetty Poliisilaissa 872/2011, 6:2 §. (Helminen ym. 2011, 33 -36.)

3.5.5 Esitutkinnan toimittamatta jättäminen, lopettaminen tai rajoittaminen

Esitutkintalain 3 luku 9 § kohta 1 mukaan esitutkinta voidaan jättää tekemättä tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa, mikäli rikos on sellainen että siitä ei ole odotettavissa suurempaa rangaistusta kuin sakkorangaistus ja joka on kokonaisuutena arvostellen vähäinen rikos eikä asianomistajalla ole asiasta vaatimuksia. Vaatimuksilla lainvalmistelussa on tarkoitettu yksityisoikeudellista vaatimusta ja rangaistusvaatimusta. Jos jossakin toisessa laissa, esimerkiksi tieliikennelaissa tai rikoslaissa (TLL 267/1981 ja RL 39/1889) on säädetty, että viranomainen voi jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikoksesta epäilyn saattamiseksi syytteeseen, tehdään tällaisessa tapauksessa esitutkinta vain erityisestä syystä. (Helminen ym. 2012, 287.)

Tutkinnanjohtaja voi tehdä esityksen syyttäjälle, että esitutkintaa ei toimiteta tai että esitutkinta lopetetaan. Tähän antaa mahdollisuuden esitutkintalain luku 3:10 §. Pykälässä määritellään esitutkinnan rajoittamisesta. Esitutkintalain 3:10 § lainkohdan mukaisessa esitutkinnan rajoittamisessa ei oteta kantaa siihen onko epäilty henkilö syyllinen tai syytön tekoon, mutta vähimmäisvaatimus toimenpiteelle on kuitenkin se, että on riittävä epäily rikoksesta ja sen tekijästä. (ETL 805/2011, 3:10; Helminen ym. 2012, 287.)

Esitutkinta on kuitenkin rajoittamispäätöksestä huolimatta aloitettava uudestaan, mikäli siihen ilmenee uusien seikkojen vuoksi aihetta (ETL 805/2011, 3:10 § kohta 3). Esitutkinnan rajoittamista voidaan käyttää virallisen syytteen alaisiin sekä asianomistajarikoksiin. Rajoittamispäätöksessä voidaan päättää että esitutkintaa ei ollenkaan aloiteta tai voidaan rajoittaa tutkinnantoinenpiteitä. Rajoittaminen voidaan tehdä ROL 689/1997, 1:7 § tai 8 § nojalla eli vähäisyysperiaate, nuoruusperiaate tai konkurrensiperiaate. (Helminen ym. 2012, 323.)

Vähäisyysperiaatteella tarkoitetaan sitä, että syytteen voi jättää nostamatta, mikäli rikoksesta ei ole odotettavissa suurempaa rangaistusta kuin sakkorangaistus ja tekoa on tekijän syyllisyys huomioon otettuna kokonaisuutena arvioiden pidettävä vähäisenä (ROL 689/1997, 1:7 §, kohta 1). Nuoruusperiaatteen mukaisesti syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta sellaisesta rikoksesta jonka on tehnyt alle 18-vuotias ja teosta ei ole odotettavissa kuin sakkorangaistus tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Tähän vaikuttaa sekin, että katsotaan teon johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta, kuin niinkään piittaamattomuudesta lakia kohtaan (ROL 689/1997, 1:7 §, kohta 2). Kohtuusperusteen mukaan voidaan juttu rajoittaa mikäli tärkeä yleinen tai yksityinen etu ei muuta vaadi. Syyttäjä voi myös jättää syytteen nostamatta jos oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina huomioon ottaen tekijän ja asianomistajan välille tehty sovinto, tai joku muu tekijän toiminta rikoksen estämiseksi ja poistamiseksi. Samoin hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuneet muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat otetaan huomioon (ROL 689/1997, 1:8, kohta 1.). Konkurrensiperiaatteella rajoittaminen voidaan tehdä, mikäli joikin tärkeä yleinen tai yksityinen etu ei sitä vaadi. Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta, jos rikos ei yhteisen rangaistuksen huomioon ottamista koskevien säännösten johdosta olennai-

sesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään (ROL 689/1997, 1:8 § kohta 2 ;Helminen ym. 2012, 324 – 325.)

Tutkinnan voi rajoittaa kustannusperusteisestikin. Tutkinnanjohtaja voi esittää syyttäjälle, että esitutkinta lopetetaan, mikäli tutkinnan jatkamiselle aiheutuvat kustannukset ovat selvästi epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun nähden. Hallituksen esityksen mukaan tämä ilmentää ajattelua, että yhteiskunnan voimavarojen käytön kannalta on järkevämpää kiinnittää huomiota niiden kustannustehokkaaseen kohdentamiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että vähäisemmät rikokset jätetään tutkimatta. Kustannusperusteisessa rajoittamisessa arvioidaan kokonaistilanne ja rajoittaminen on olennaisempaa, mikäli teko ei ole olennainen kokonaisuuden kannalta. (Helminen ym. 2012, 326.)

Työn säästön vuoksi esitutkinnan rajoittaminen pitäisi tehdä jo mahdollisemman aikaisessa vaiheessa. Onkin tärkeää, että poliisi ilmoittaa syyttäjälle sellaiset tutkittavana olevat rikokset, missä esitutkinnan lopettaminen tai toimittamatta jättäminen voi tulla kysymykseen heti, kun jotakin henkilöä epäillään rikoksesta. (Helminen ym. 2012, 288.)

3.5.6 Kuulustelu

Oikeuskirjallisuus määrittelee kuulustelun seuraavasti: ”Kuulustelulla tarkoitetaan esitutkinnassa siihen oikeutetun viranomaisen toimesta ja vastuulla tapahtuvaa esitutkintalainsäädännössä määriteltyä menettelyä, jossa kuulusteltavan henkilön suullisesti antamat relevantit tiedot kirjataan tai tallennetaan hänen itsensä hyväksymässä muodossa kuulustelupöytäkirjaan tai ääni- ja kuvatallenteeseen” (Helminen ym. 2012, 371).

Kuulustelut ja muiden todisteiden kuin kuulustelulausumien kokoaminen, järjestäminen ja tallentaminen ovat esitutkinnan keskeisimpiä toimenpiteitä. Kuulusteluissa tutkija kysyy asianosaisilta ja todistajilta tietoja jotka liittyvät tutkittavaan rikokseen. Pääsääntöisesti kuulusteltavan on oltava kuulusteluissa itse läsnä. ETL 805/2011, 7.1,2 antaa kuitenkin mahdollisuuden siihen, että asianosainen saa antaa lausunnon

asiamiehensä välityksellä tai puhelimitse tai jollain muulla tiedonsiirtovälineellä. Näin voidaan toimia, mikäli tutkija katsoo että siitä ei aiheudu haittaa eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Samalla tavoin ja samoin edellytyksin voidaan kuulustella todistajaakin. Rikoksesta epäiltyä voidaan kuulustella asiamiehen välityksellä jos rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai kuusi kuukautta vankeutta. (ETL 805/2011, 7:1,2.)

Ennen kuulustelun aloittamista on kuulusteltavalle Esitutkintalain mukaan ilmoitettava sellaisista seikoista joilla turvataan osaltaan kuulusteltavan oikeuksien toteutuminen. Kyseisessä lainkohdassa lähdetään siitä, että ennen kuulustelua tutkija ilmoittaa kuulusteltavan aseman esitutkinnassa, hänen oikeutensa pyytää kuulustelutodistaja paikalle ja kertoo hänen kielelliset oikeutensa. Rikoksesta epäilylle on myös kerrottava hänen oikeutensa olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rikoksesta epäillyn ei tarvitse kuulustelussa kertoa muuta kuin henkilötiedot ja hänen ei tarvitse pysyä totuudessa. Rikoksesta epäilylle on ennen kuulustelun alkua yksilöitävä teko josta häntä epäillään ja kerrottava hänen oikeudesta käyttää avustajaa ja siitä milloin hänelle voidaan määrätä puolustaja. (ETL 805/2011, 7:10 §; Helminen ym. 2012, 376–377.)

Asianomistajalle, tämän lailliselle edustajalle ja asiamiehelle on ilmoitettava totuusvelvollisuudesta ja perättömästä lausumasta säädetystä rangaistusuhasta. Todistajalta tiedustellaan seikkoja, jotka lain mukaan oikeuttavat tai velvoittavat häntä kieltäytymään todistamasta. (ETL 805/2011, 7:10 §.) Jos henkilöä joudutaan kuulemaan asianosaisena useamman kerran samasta asiasta, riittää kun hänen asemastaan kerrotaan vain ensimmäisessä kuulustelussa. Todistajaa on kuitenkin hyvä muistuttaa totuusvelvollisuudesta jokaisen kuulustelun alussa. (Helminen ym. 2012, 376–377.)

3.5.7 Kirjallinen menettely

Esitutkinnassa otetaan huomioon ROL 689/1997, 5 a luvussa määritelty kirjallinen menettely. Sillä tarkoitetaan tuomioistuimen kirjallista käsittelyä ilman että rikoksesta epäilty ja asianomistaja on paikalla. Tähän kysytään esitutkinnassa suostumus asianomistajalta ja rikoksesta epäillyltä. Esitutkinnassa selvitetään asianomistajalle ja

epäilylle kirjallisen menettelyn käytön edellytykset, merkitys ja kulku. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 12; Helminen ym. 2011, 19)

Kirjallista menettelyä voidaan käyttää, mikäli syyttäjän mistään syytteessä tarkoitetusta rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Kirjalliseen menettelyyn tarvitaan niin ikään, että vastaaja tunnustaa syytteessä kuvatun teon ja luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn sekä asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä. Ilmoitus suostumuksesta annetaan käräjäoikeudelle. Kirjallista menettelyä ei voida käyttää, jos vastaaja on alle 18-vuotias. Kirjalliseen menettelyyn tarvitaan, että asianomistaja on esitutkinnassa ilmoittanut olla vaatimatta pääkäsittelyn toimittamista. Ilmoituksen voi tehdä kirjallisesti myöhemminkin. Kirjallista menettelyä voidaan käyttää silloinkin, kun pääkäsittelyn toimittaminen on asian selvitettyyn tilaan nähden kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 12 – 13.)

3.5.8 Kuulustelu-aika

Kuulustelu-aika on määritelty Esitutkintalaissa 7 luvun 5 §:ssä. Kuulustelun saa toimittaa kello 22.00 - 7.00 välisenä aikana mikäli kuulusteltava sitä pyytää, asiasta tehdään suppea esitutkinta johon kuulusteltava heti saapuu/jää, tai kuulustelua ei voida lykätä vaarantamatta rikoksen selvittämistä. Uudessa Esitutkintalaissa määriteltiin tarkemmin syyt, milloin kuulustelun voi kello 22.00 - 07.00 välisenä aikana tehdä, kun edellisessä laissa määritelmä oli: ”erityisestä syystä” (1987/449 voimassa 31.12.2013). Tätä pidettiin lain valmistelutöissä liian epämääräisenä määritelmänä ja kynnys kuulustelujen suorittamiseen kello 22.00 – 07.00 välisenä aikana haluttiin pitää korkealla. (ETL 805/2011, 7:5 §; HE 222/2010 vp. s. 217; Tolvanen & Kukkonen 2012, 107.)

3.5.9 Esitutinnan päättäminen

Esitutinnan päättämisen normaali tapa on siirtää asia syyttäjälle syyteharkintaan tai rangaistusmääräyksen tai rikesakkomääräyksen antamista varten. Esitutkintalaissa ei kuitenkaan varsinaisesti ilmene, milloin esitutinnan voi lopettaa. Yleisesti voidaan

kuitenkin ajatella, että esitutkinta voidaan lopettaa kun ETL 1:2 § asetetut tavoitteet on saavutettu ja aineisto joka tarvitaan syyteharkinnassa, on saatu koottua. Esitutkin-
talain 10 luvussa 2 § säädetään esitutkinnan päättämistavat jotka ovat:

- esitutkinnan lopettaminen (ETL 3:9)
- asian toimittaminen syyttäjälle syyteharkintaan
- asian jättäminen toimittamatta syyttäjälle (ETL 10:2 § 2 mom.)

Esitutkinnan voi päättää ilman, että asia annetaan syyttäjän käsiteltäväksi, mikäli tut-
kinnassa on selvinnyt, että rikosta ei ole tehty tai asiassa ei voida nostaa ketään vas-
taan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta.
(ETL 805/2011; Helminen ym. 2011, 326 – 328).

3.5.10 Esitutkintapöytäkirja

Esitutkinnan päättämiseen kuuluu oleellisena osana esitutkintapöytäkirjan laatimi-
nen, josta on säädetty ETL 805/2011 9:6 §, 2-3 mom. seuraavasti: ”Esitutkintapöytä-
kirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä ja nii-
den yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettäviä asioita koskevista havainnoista
sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voi-
daan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöy-
täkirjaan on merkittävä esitutkinnassa kuultujen henkilöiden kieli. Esitutkinnassa
kertyneestä aineistosta, jota ei ole otettu esitutkintapöytäkirjaan, on tehtävä merkintä
pöytäkirjaan, jollei laissa toisin säädetä.” Esitutkintakirjan tarkemmasta laatimisesta
ja sisällöstä on säädetty valtioneuvoston asetuksessa. (ETL 805/2011, 11:10 §, 3.)

Esitutkintapöytäkirja rakentuu erilaisista asiakirjoista joita on kertynyt tutkinnan ai-
kana. Poliisihallitus on antanut ohjeet että esitutkintapöytäkirja laaditaan kaikissa
poliisiyksiköissä saman periaatteen mukaisesti. Esitutkintapöytäkirja koostuu kansii-
lehdestä, sisällysluettelosta, ilmoituksesta, johdannosta, kuulustelusta, merkinnöistä,
liitteistä ja allekirjoituksesta. Kuulusteluosioon kuuluu asianomistajan, rikoksesta
epäillyn, todistajan ja muut kuulustelut. (Helminen ym. 2012, 347.)

3.5.11 Loppulausuntomenettely

Joissakin laajemmissa tapauksissa on ennen esitutkinnan päättämistä varattava asianosaisille mahdollisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkintaineiston riittävydestä, näytön arvioinnista ja muista asian kannalta tärkeistä asioista. Loppulausuntomenettelyä ei ole säädetty pakolliseksi esitutkinnan päättämisen toimenpiteeksi, koska valtaosaa rikosasioista voidaan pitää joko niiden laajuuden tai rikoksen vähäisyyden vuoksi yksinkertaisina ja selvinä. Tutkintajohtaja päättää usein onko loppulausuntomenettelyyn tarvetta, kuunnellen tarvittaessa syyttäjän mielipitteen asiasta. Esitutkintalaki ETL 10 luvussa säädetään tarkemmin loppulausuntomenettelystä. Mikäli loppulausunto tehdään, se lisätään esitutkintapöytäkirjan liitteeksi. (ETL 805/2011; Helminen ym. 2012, 328 – 329.)

3.5.12 Esitutkinnan keskeyttäminen

Olipa esitutkinnan toimittamatta jättämisen syy mikä tahansa, siitä on tehtävä kirjallinen päätös. Päätös on myös lähetettävä postitse tai annettava suoraan asianosaiselle. On kuitenkin huomattava, että esitutkinnan lopettamisesta ei ole kysymys silloin, kun esitutkintaviranomainen keskeyttää esitutkinnan ETL 3:13 §:n perusteella. Esitutkinnan keskeyttämisenkin jälkeen voi tulla tilanne, että jossain vaiheessa esitutkintaa jatketaan, koska esitutkinnan keskeyttämistapauksissa ei ole rikoksesta epäiltyä. Käytännössä kuitenkin esitutkinta keskeytetään usein siksi, että tapauksesta ei ole kunnollista todistusaineistoa eikä sitä ole odotettavissakaan. Kirjallinen päätös tehdään ja annetaan asianosaiselle esitutkinnan keskeyttämisestä silloin, jos keskeyttäminen vaikuttaa asianosaisen etuihin, velvollisuuksiin tai oikeuksiin. (ETL 805/2011, 3:13 §; Helminen ym. 2011, 327 – 328).

4 ESITUTKINTAA N LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ

4.1 Esitutkintaa säätelevät lait

Esitutkintaa säätelevät esitutkinta- (ETL 805/2011 ja pakkokeinolaki (PKL 2011/806 sekä poliisin tekemää esitutkintaa poliisilaki PolL 872/2011, (Tolvanen & Kukkonen 2011, 14–15.)

Esitutkintaan liittyvät perustuslain säännökset ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset kuten Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (EIS), YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) sekä Euroopan unionin perusoikeuskirja. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 15.)

Esitutkinnan toimittaa poliisi, mutta poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaiset. Näiden viranomaisten toimittamassa esitutkinnassa sovelletaan erityissäännöksiä jotka sisältyvät viiteen lakiin:

1. Rajavartiolakiin (RVL, 578/2005),
2. sotilaskurinpitolakiin (SKL, 331/1983)
3. sotilasoikeudenkäyntilaki (SOL, 326/1983)
4. Lakiin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa (PvPolL 1251/1995)
5. tullilakiin (TulliL, 1466/1944).

Esitutkintaviranomaisten lisäksi syyttäjä osallistuu esitutkintaan. (Helminen ym. 2012, 2.)

Esitutkinta – ja pakkokeinolaki ovat poliisin yleistoimivaltuuksia käsitteleviä lakeja ja poliisilaki on yleislaki, joka säätelee poliisin toimintaa. Poliisilaki sääntelee myös esitutkintaa ja pakkokeinojen käyttöä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 14 – 15.)

4.2 Lakimuutos

Esitutkinta-, ja pakkokeinolait ovat olleet voimassa noin 20 vuotta. Kumpaankin lakiin on sinä aikana tehty runsaasti käytännön tarpeisiin ja muun lainsäädännön muut-

tumiseen perustuvia muutoksia ja lisäyksiä, joiden ansiosta molempia lakeja voidaan pääsääntöisesti pitää hyvinä ja johdonmukaisina säädöksinä. Uudet lakimuutokset tulivat voimaan esitutkinta-, pakkokeino-, ja poliisilain osalta 1.1.2014. Lainsäädännön uudistamisen muutostarpeita on kuitenkin useistakin syistä, mutta yleisin syy muutoksin oli vanhan lain vaikeaselkoisuus useilta kohdilta. Samoin vanhoissa laeissa huomattiin puutteita niiden kattavuudessa ja vanhentuneita sanamuotoja haluttiin uudistaa. Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakia koskevassa lakimuutoksessa on säännelty viranomaisten toimivaltuuksia nykyistä lakia täsmällisemmin ja kattavammin, kuitenkin perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja rikostorjunnan tarpeet huomioon ottaen. (HE 222/2010 vp.)

4.2.1 Esitutkintalaki- muutokset

Esitutkintalain säännösten soveltamisessa ja selkeydessä huomattiin puutteita ja niistä johtuen on jouduttu kehittämään menettelytapoja, jotka eivät saa tukea lainsäädännöstä. Syynä tähän on se, että edellisen esitutkintalain sääntely oli puutteellista ja niukkaa. Sen vuoksi edellistä esitutkintalakia tarkastelemalla ei ollut helppoa saada kokonaisuudessaan kuvaa esitutkintamenettelystä. Vuoden 2014 alussa voimaan tulleessa esitutkintalaissa esitutkintaperiaatteet ovat pitkälti edellisen lain (voimassa 31.12.2013) mukaiset. Muutoksia on kuitenkin säännökset epäilyn oikeudesta olla myötävaikuttamatta rikoksen selvittämiseen mistä häntä epäillään, suhteellisuusperiaatteesta sekä edunvalvojan määräämisestä lapselle. (HE 222/2010.)

Uudessa esitutkintalaissa säädetään esitutkinnan osallisista. Muutoksia edelliseen lakiin tulee siinä, että virallisen syyttäjän asema poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnassa muuttuu nykyisestä. Syyttäjä toimii tällaisissa tapauksissa tutkinnanjohtajana lähtökohtaisesti, mikäli rikos epäillään tehdyksi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. (ETL 805/2011, 2;4 §). Esitutkintavirkamiehen esteellisyyttä koskevat säädökset on uudistettu vastaamaan pääosin hallintolain esteellisyyssäännöksiä. Esitutkintalain 3 luvussa on säädetty esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset. Uutena lakiin ovat tulleet säännökset esitutkintatoimenpiteiden siirtämisestä ja esitutkinnan keskeyttämisestä. (ETL 805/2011 3:12 – 13 §; Oikeusministeriö 2009, 1.)

Esitutkintaperiaatteisiin on tullut muutoksia siltä osin, että lakiin on otettu säännökset epäillyn oikeudesta olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen josta häntä epäillään. (ETL 805/2011 luku 4.) Samassa luvussa säädetään suhteellisuusperiaatteesta. ”Esitutkintatoimenpiteen ja siitä aiheutuvan henkilön oikeuksiin puuttumisen on oltava puolustettavia suhteessa selvitetävään rikokseen, selvitetävän asian selvittämis-tarpeeseen sekä toimenpiteen kohteena olevan henkilön ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin ja muihin asiaan vaikuttaviin seikkoihin nähden”. (ETL 805/2011 4:4.) Lisäksi luvussa on muutettu oikeutta käyttää avustajaa ja tätä kohtaa on myös täydennetty (4:10). Uudessa säännöksessä korostetaan velvollisuutta ilmoittaa oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa ja esitutkintaviranomaisen velvollisuutta huolehtia, että se toteutuu laillisesti käytännössä. (Oikeusministeriö 2009, 1.)

Esitutkintaprosessiin vaikuttava lakimuutos varsinkin tutkinnanjohtajan kannalta on Esitutkintalain 5 luvussa määriteltävä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö. Laissa velvoitetaan esitutkintaviranomaiset ja virallinen syyttäjä laadultaan ja laajuudeltaan entisestä tiiviimpään yhteistyöhön. Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja toimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä. Syyttäjän on tarvittavissa määrin osallistuttava esitutkintaan sen varmistamiseksi että asia selvitetään riittävästi. (Oikeusministeriö 2009, 1; ETL 805/2011, 5:3 §.)

Asianomistajan asemaa on pyritty parantamaan uuden lain muutoksella luvussa seitsemän. Uudistus koskee erityisesti hienotunteisuusnäkökohtien huomioon ottamista ja asianosaisen tukemista. Kuulustelutilaisuuden voi esitutkintaviranomaisen suostumuksella suorittaa myös tallenteita käyttäen. Näin voidaan korvata kuulustelutodistajan käyttö. (Oikeusministeriö 2009, 1; ETL 805/2011, 7:1 §.)

Esitutkinnan päätöksentekomenettelyä on selkeytetty ottamalla 11 lukuun säännökset kirjallisesta esitutkintapäätöksestä, joka on tehtävä esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta ja saattamatta jättämisestä virallisen syyttäjän harkittavaksi. Muutoksenhakuoikeudesta on säädetty avustajan kelpoisuutta koskevalta osalta. Tuomioistuimen on vaadittaessa ratkaistava, noudatetaanko tutkinnanjohtajan päätöstä avustajan kelpoisuudesta. (Oikeusministeriö 2009, 2; ETL 805/2011, 11:1 §.)

4.2.2 Pakkokeinolaki- muutokset

Pakkokeinolaissa huomattiin puutteita mm. selkeydessä ja kattavuudessa, jonka vuoksi lakiin tehtiin muutoksia. Pakkokeinolain muutosten arvioinnissa on korostettu perus- ja ihmisoikeusnäkökulmaa vielä esitutkintalakia voimakkaammin, koska pakkokeinoilla voidaan puuttua henkilön oikeuksiin esitutkintatoimenpiteitä tuntuvammin. Pakkokeinolaissa on kiinnitetty huomiota mm. takavarikkoa, etsintää ja pakkokeinoja ja näiden keinojen suhdetta poliisilaissa säädettyihin tiedonhankintakeinoihin, koska Perustuslain 2 § 3 mom. mukaan ”julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia”. (HE 222/2010 vp.)

Uudessa pakkokeinolaissa säädetään kiinniottamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta (PKL 806/2011, luku 2). Edellisessä pakkokeinolaissa (1987/450) on jokamiehen kiinniotto-oikeus (1:1). Uudessa pakkokeinolaissa on poliisimiehen kiinniotto-oikeus joka laissa on määritelty näin: ”Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn”. Muutokseen nähtiin tarvetta, koska vanhan pakkokeinolain kiinni-oikeutta koskevassa pykälässä ei säännellä usein tapahtuvaa perustapausta jossa poliisi tapaa rikoksesta epäillyn paikanpäältä tai pakenemasta ja missä kiinniotettavan syyllisyys on ilmeinen. Edellisen hallituksen esityksen (HE 14/1985 vp) mukaan näissä tapauksissa poliisin toimivalta perustuu pakkokeinolain 1:1;1 mukaiseen jokamiehen kiinniotto-oikeuteen. Uuteen pakkokeinolakiin on kuitenkin haluttu säätää oma lakipykälä koskemaan poliisin kiinniotto-oikeutta. Jokamiehen kiinniotto-oikeus nimi on muutettu yleiseksi kiinniotto-oikeudeksi sukupuolten väliseen tasa-arvo syistä ja nimi on haluttu muutenkin ajanmukaistaa. (HE 222/2010, oikeusministeriö 2009, 2-3.).

Laissa on eritelty säännökset tuomioistuinkäsittelystä vangitsemisasioissa joita on täydennetty ja täsmennetty entisestä (PKL 806/2011, luku 3). Sellaisissa tapauksissa joissa vangittavaksi vaaditulle ei tarvitse varata tilaisuutta tulla kuulluksi vangitsemisvaatimuksesta, on kuitenkin varattava hänen tiedossa olevalle ja valtuutetulle avustajalle tilaisuus tulla kuulluksi. (Oikeusministeriö 2009, 2; PKL 806/2011, 3:6 §.)

Jos alle 18-vuotias vaaditaan vangittavaksi, on hänen lailliselle edustajalleen, huoltajalle, edunvalvojalle tai muulle lailliselle edustajalle sekä sosiaaliviranomaiselle (tai muulle sosiaalihuoltolain 710/1982 6:1 § tarkoitetun toimielimen edustajalle) varattava tilaisuus tulla kuulluksi. (PKL 806/2011, 3:7 §.)

Mahdollisuudesta kannella vangitsemiseen liittyvistä päätöksistä on laajennettu. Vapautensa menettäneen epäillyn oikeusturvaa on parannettu täydentämällä yhteydenpidon rajoittamista koskevia säännöksiä. Tutkintavanki voi saattaa pelkästään yhteydenpidon rajoittamista koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi (PKL 806/2011, luku 4, oikeusministeriö 2009, 2.)

Uudessa Pakkokeinolaissa on pyritty lisäämään matkustuskiellon käyttöä vapaudenmenetyksen vaihtoehtona (PKL 806/2011, luku 5). Matkustuskielto voidaan määrätä silloinkin, kun on syytä epäillä rikoksesta epäillyn vaikeuttavan selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa. Matkustuskieltoa voidaan määrätä jos on syytä epäillä rikoksesta epäillyn vaikeuttavan asian selvittämistä, tai että hän jollain tavoin voi vaikuttaa todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa. Edellisessä laissa tämä on ollut vain pidättämisen tai vangitsemisen peruste. (Oikeusministeriö 2009, 2.)

Vakuustakavarikkoa koskevaan lukuun on tullut muutoksia. Hukkaamiskiellosta on luovuttu kokonaan, joten ainoaksi turvaamistoimeksi on jäänyt vakuustakavarikko jonka käyttöalaa on laajennettu siten, että omaisuutta saataisiin määrätä vakuustakavarikkoon myös rikokseen perustuvan hyvityksen maksamisen turvaamiseksi. (PKL 806/2011, luku 6.) Vakuustakavarikon kohteena olevan on oikeus vakuustakavarikon aikanakin vaatia tuomioistuinta ratkaisemaan vakuustakavarikon voimassa pidettävyydestä. Tämä on säädetty vakuustakavarikon kohteena olevan oikeusturvan edistämiseksi. (Oikeusministeriö 2009, 2.) Takavarikkoa koskevat säännökset ovat pääosin pysyneet ennallaan. Asiakirjan takavarikosta on säädetty, että se voidaan jäljentää, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. Lakiin on otettu lisäksi säännökset uudelleen takavarikoimisesta. Uutena takavarikkoa koskevaan lukuun 7 on tullut säännös takavarikon sijasta suoritettavista toimenpiteistä kuten esineen hävittämisestä, ottamisesta valtion käyttöön tai myymisestä. (Oikeusministeriö 2009, 3.)

Huomattavimmat muutokset Pakkokeinolaki- uudistuksen osalta on tullut lukuun 8, joka käsittelee etsintää koskevia säännöksiä. Muutosten tarkoituksena on tiukentaa etsinnän edellytyksiä silloin, kun etsintä kohdistuu sellaiseen kohteeseen, jossa on yksityisyyden suojaamisen tai muun syyn vuoksi erityistä luottamuksellisuutta vaativaa tietoa. Kodin asemaa etsintäkohteena on haluttu korostaa, jolloin paikkaan kohdistuva etsintä jakaantuu yleiseen kotietsintään, erityiseen kotietsintään ja paikanetsintään. (PKL 806/2011 luku 8; HE 222/2010 vp.)

Erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan sellaista etsintää, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, missä oikeudenkäymiskaassa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä esimerkiksi virkamiehet, avustajat, lääkärit, apteekari ja sovittelija. (OK 17:23 §, 1 mom.) Erityistä kotietsintää varten määrätään etsintävaltuutettu joka huolehtii siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 § 3 mom. tarkoitettuun tietoon (PKL 806/2011, 8:7 §). Erityisestä kotietsinnästä päättää tuomioistuin tai jos kyseessä on kiiretilanne tai paikanetsintä muuttuu erityiseksi etsinnäksi, siitä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. (HE 222/2010 vp).

Läsnäoloa ja etsintämenettelyä koskevia säännöksiä on tarkennettu ja täydennetty. Pakkokeinolain luvussa 10 säädetään uudesta etsintätyypistä eli laite-etsinnästä. Siinä on kysymys tietokoneen, telepäätelaitteen tai muun vastaavan teknisen laitteen tai tietojärjestelmän tietosisältöön kohdistavasta etsinnästä. Henkilöön kohdistuvasta etsinnästä on tehty säännöksiin joitakin täsmennyksiä (PKL 806/2011 10:21 – 23 §; Oikeusministeriö 2009, 3.)

Muutoksia on tullut myös erityisiin tutkintamenetelmiin liittyviin pakkokeinoihin lukuun 9. Luvun 2. §:ssä säädetään, että poliisi voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumausaineen toteamiseksi. Uusi laki määrittää, että koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. (PKL 806/2011, 9:2 §.) Edellisessä laissa päätös on tarvittu ennen verikokeeseen vientiä tai tarkkuusalkometriin puhallutusta.

Lakiin on tullut muutoksia koskien salaisia pakkokeinoja ja muuta salaista tiedonhankintaa. Lukuun 10 sisältyvät säännökset määrittelevät myös vastaavat poliisilain mukaiset käytettävät keinot. Salaisiin pakkokeinoihin luetaan telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen ja tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen lait tarkkailu) sekä muita salaisia tiedonhankintakeinoja tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta, valeosto, tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku. Osa näistä salaisista pakkokeinoista on uusia, joista ei ole säädetty edellisessä laissa. Syy tähän lakimuutokseen on siinä, että tämäkin kohta on vanhassa pakkokeinolaisissa sekava ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Lukujen määritelmät ja menetelmien käyttöedellytykset poikkeavat monin paikoin ja perusteettomasti toisistaan. Kyseessä oleville pakkokeinoille on olennaista se, että niitä käytetään kohdehenkilön tietämättä joten voidaan puhua salaisesta tiedonhankinnasta, joka on tullut vakiintuneeksi nimitykseksi vanhan pakkokeinolain 5 a luvussa säännellyistä pakkokeinoista. (HE 222/2010; PKL 806/2011, luku 10.)

Peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista tehtävässään säädetään uudessa Pakkokeinolaisissa edellistä lakia tarkemmin. Lähtökohtana on, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Peitepoliisi voisi kuitenkin vapautua rangaistusvastuusta, vaikka hän olisi tehtävässään syyllistynyt vähäiseen rikkomukseen. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuessaan peitetoimintatehtävissä oleva poliisi voi erittäin tiukoin ehdoin ja rajoitetusti vaikuttaa ryhmän toimintaan esimerkiksi hankkimalla ryhmälle kulkuvälineitä. Edellytyksenä on, että toimenpide tehdään muutenkin, ja että se ei tule aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa ja että se merkittävästi edistää peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista. Peitepoliisi voisi tällöin olla rangaistusvastuusta vapaa, vaikka teko muuten saatettaisiin katsoa rikokseksi. Peitetoimintaa voidaan tuomioistuimen luvalla laajentaa, jos sen aikana ilmenee kohteena olevan henkilön tekemäksi epäilty uusi rikos tai syy epäillä muuta kuin kohdehenkilöä rikoksesta. Myös valeosto edellyttää tuomioistuimen lupaa lukuun ottamatta yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävää valeostoa. Luvan peitetoiminnan aloittamiseen antaa yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa lukuun ottamatta tuomioistuin. Salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittamisesta säädetään nykyistä tarkem-

min. Uusilla säännöksillä pyritään salaisen tiedonhankinnan mahdollistamiseen siten, että erityisesti peitetoimintaa ja valeostoja tekeviä poliiseja suojataan kuitenkin rikoksesta epäiltyjen oikeusturvaa vaarantamatta. Tuomioistuin viime kädessä päättää, milloin esimerkiksi tieto peitetoiminnasta on paljastettava. (Oikeusministeriö 2009, 3-4; PKL 806/2011, 10:27 §.)

4.2.3 Poliisilaki-muutokset

Poliisilain lainsäädännön muuttamistarpeen kannalta tärkeitä asiakokonaisuuksia ovat poliisin tiedonhankinnan edellytykset niihin liittyvine oikeussuojajärjestelyineen (HE 224/2010).

Poliisilaki käsittelee poliisitoiminnassa noudatettavia periaatteita. Näihin lakimuutos on tuonut edellistä lakia täsmällisemmät ja laajemmat säännökset. Uutena periaatteena on säädetty perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Lukuun 1 on myös säädetty uutena suhteellisuusperiaate joka tarkoittaa, että poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. (PoIL 872/2011, 1:3 §) sekä vähemmän haitan periaate joka tarkoittaa että poliisin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (PoIL 872/2011, 1:4 §). Aikaisemmassa laissa luvussa on nämä asiat on mainittu, mutta selkeyden vuoksi niistä on nyt tehty erikseen eri pykälät. (Oikeusministeriö 2009, 4.)

Yleisissä toimivaltaa koskeissa säännöksissä todetaan nyt että poliisilla on virantoimituksessa oikeus hätävarjeluun siten kun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Hätävarjelutapauksessa poliisi toimii virkavastuulla. (Oikeusministeriö 2009, 4.) Pykälässä 17 § määritellään että hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset. (PoIL 872/2011, 2:17 §)

Uudessa poliisilaissa määritellään tietojen- ja asiakirjojen saamisesta viranomaisilta silloin kun se on tarpeen virkatehtävän suorittamiseksi ja maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, mikäli siitä ei ole kieltoa tai rajoitusta laissa. Uudessa Poliisilaissa 4:3§ määritellään mitä tietoja päällystöön kuuluvan pyynnöstä on oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. (HE 224/2010, PoL 872/2011, 4: 2-3 §)

Luvussa 5 käsitellään salaista tiedonhankintaa joka perustuu pitkälle pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin. Salaista tiedonhankintaa voidaan käyttää poliisilain mukaiseen rikosten estämiseen olennaisesti samojen rikosten perusteella kuin sitä voidaan käyttää tehtyjen rikosten selvittämiseen. Rikoksen paljastamiseen tämän luvun keinoja voidaan käyttää vain, jos kysymyksessä on laissa tarkemmin säädetty maanpetos- tai terrorismirikos. Samoin rikosten estämisessä voidaan käyttää eräitä uusia tiedonhankintakeinoja. Näitä ovat peitelty tiedonhankinta, tekninen laitetarkkailu, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku. (Oikeusministeriö 2009, 4; PoL 872/2011, luku 5.)

Uudessa laissa 7 luvussa säädetään uudesta ilmaisovelvollisuudesta. Poliisin henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, kun luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa taikka valeostajan tai peitehenkilön on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen. (PoL 872/2011, 7:5 §, 1-2 mom.)

5 VITJA POLIISIASIAIN TIETOJÄRJESTELMÄUUDISTUS- HANKE

5.1 Vitja- tietojärjestelmä uudistuksen esittely ja tavoitteet

Tietoyhteiskunnankehityksessä yhdeksi keskeisemmäksi asiaksi on tullut tieto – ja viestintäteknologisten (tvt) ratkaisujen rakentaminen. Yleisesti halutaan lisätä kilpailukykyä, alueellista ja sosiaalista tasa-arvoa, kansalaisten elämänlaatua ja hyvinvointia sekä tuottavuutta, joka on noussut tärkeäksi alasta riippumatta. Nämä asiat ovat nousseet myös hallituksen tavoitteiksi tvrt-ratkaisujen rakentamisen näkökulmasta. Vitja-hankkeella sisäministeriö haluaa panostaa yhteisen sähköisen viestintäketjun rakentamiseen, jossa poliisi ja muut oikeus- ja turvallisuusviranomaiset vastaavat oman toimintaympäristön muutoksesta. (Pylväs, K. 2012, 141.)

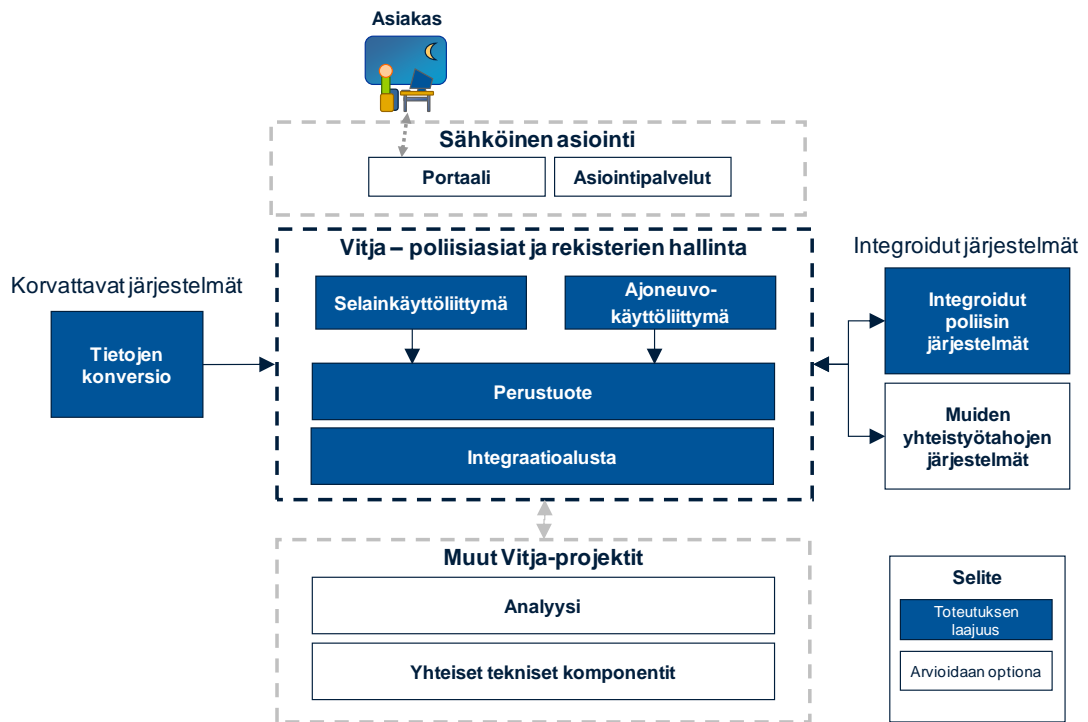
Vitja- hankkeen tavoite on, että järjestelmät tukevat kaikkia rikosketjun osana toimivia viranomaisia ja pystyvät näiden kanssa reaaliaikaiseen kahden suuntaiseen ja kansainväliseen tiedonvaihtoon. Tähän perustuu Vitja-hankkeen nimi. Rikosketju tarkoittaa tapahtumasarjaa joka alkaa hätä- tai rikosilmoituksesta josta se tulee esitutkintaviranomaiselle tutkittavaksi. Asia etenee syyttäjälaitoksen kautta eri oikeusasteisiin ja lopulta päättyy rangaistuksen suorituksen päättymiseen. (Hämäläinen, 2011.)

Hankkeen toiminta-ajatuksena on tuottaa turvallisuus – ja oikeusviranomaisten toimintaprosesseja yhtenäistävä ja tehostava tietojärjestelmäkokonaisuus, joka on tietoturvallinen ja mahdollistaa sähköisen poikkihallinnollisen yhteistyön sekä kansalaisten sähköiset asiointipalvelut koko rikosprosessin ja poliisin työprosessien osalta. Tietojärjestelmän käyttäjiä ovat poliisin lisäksi puolustusvoimat, tulli ja rajavartiolaitos sekä oikeusministeriön sektorilla valtakunnansyyttäjänvirasto ja alueelliset syyttäjänvirastot. Yksi hankkeen perustavoitteista onkin, että vuoteen 2014 mennessä pystyttäisiin käsittelemään turvallisuuteen liittyviä asioita sähköisesti koko rikosprosessin osalta niin rikos- tai hätäilmoituksen tekemisestä lähtien siihen saakka kun oikeus langettaa tuomionsa. (Poliisihallitus 2010,4; Pylväs, K. 2012, 141.)

Yksi syy uuden hankkeen käynnistämiseen on poliisin nykyisten tietojärjestelmien vanhentuminen monilta osin. Tämän hetkinen järjestelmä ei pysty enää vastaamaan niihin tulosodotuksiin jota yhteistyö poliisin ja muiden turvallisuus – ja oikeusviranomaisten välillä edellyttäisivät. Tällä hetkellä nykyiset järjestelmät eivät tue turvallisuusviranomaisten yhteistyötä ja ne eivät mahdollista esimerkiksi sähköistä arkistointia ja asiointia. (Pasanen, M. 2011, 3; Pylväs, K. 2012, 141 – 142)

Poliisin järjestelmistä suuri osa koetaan tällä hetkellä riittämättömiksi ja ongelmalliseksi joihin sitoutuu merkittäviä kustannuksia. Nykyisiä järjestelmiä ja rekistereitä on kymmeniä, joiden yhteentoimivuus analysoinnissa sekä tiedon haussa on riittämätöntä. Haasteeksi on muodostunut myös poliisien työtehtävien lisääntyminen merkittävästi, sekä koko ajan kasvava tiedon määrä. Tiedonhallinnan kehittäminen on tärkeää, koska poliisin tehtävänä on hallita mahdollisia uhkatilanteita ja reagoida niihin nopeasti. Pirstaleisen tiedon yhdistäminen sekä analysointi ja muodostettujen johtopäätösten perusteella käynnistetyt toimenpiteet ovat poliisin ammattiosaamisen ydin- aluetta ja tästä syystä tietojärjestelmien tulisi olla ajan tasalla sekä tiedon oltava saatavilla mahdollisimman helposti ja nopeasti. (Pasanen, M. 2011, 3; Pylväs, K. 2012, 141 – 142)

Vitjan tavoitteena on, että se on käyttäjän kannalta työkulkuihin perustuva yhtenäinen järjestelmä. Vitja mahdollistaa tiedon hakemisen, analysoinnin ja kirjaamisen poikkihallinnollisesti päätelaitteesta riippumatta. Loppukäyttäjän näkökulmasta on tarkoitus yhdistää ensisijaisesti poliisin hajanaiset operatiiviset järjestelmät yhdeksi kokonaisuudeksi. (Kuva 2.) (Poliisihallitus 2010, 4; Pylväs, K. 2012, 141 - 142.)



Kuva 2. Poliisin tietojärjestelmät vuonna 2014 (Poliisihallitus 2010, 5.)

5.1.1 Vitja-poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen edut ja hyödyt

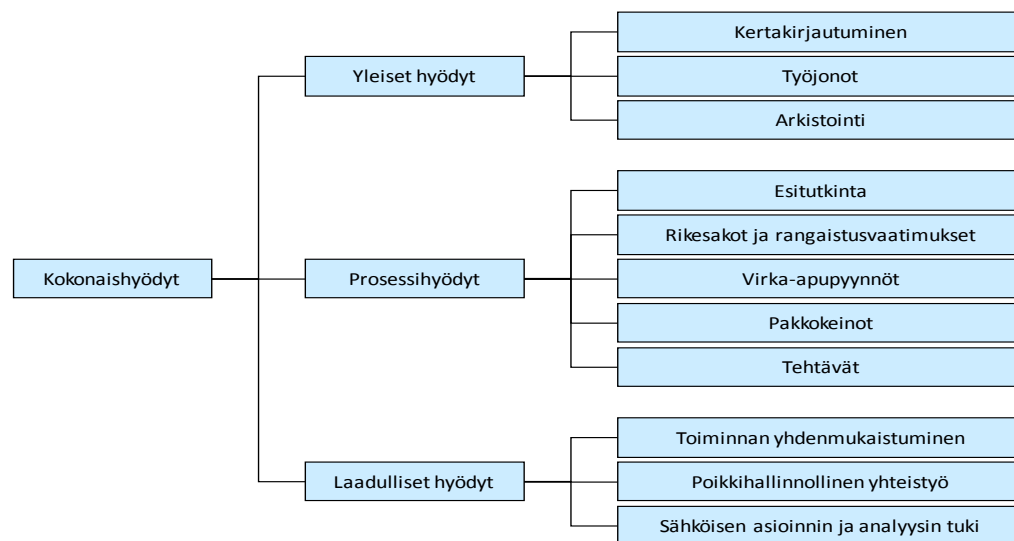
Vitja- poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen etu on, että se on käyttäjäystävällinen. Käyttöliittymä opastaa käyttäjää ja on selkeä. Yhdellä kirjautumisella käyttöoikeuksista riippuen, käyttäjä saa poliisin ja yhteistyöviranomaisten tietojärjestelmäpalvelut käyttöönsä. Käyttäjää ei myöskään tarvitse työprosessien yhteydessä erillisiä asianhallinnan järjestelmiä, vaan Vitjaa käytetään väliarkistona töissä tarvittavien dokumenttien tallentamisessa. Näin vähennetään päällekkäisiä töitä ja yhtenäistetään toimintaprosesseja. Päätearkistointi kuitenkin hoidetaan poliisin asianhallinta- ja arkistointijärjestelmässä (ASPO). Vitja- poliisiasiantietojärjestelmän eduksi koetaan lisäksi reaaliaikainen tieto sekä se, että tietojärjestelmäkustannukset ovat paremmin hallittavissa. (Poliisihallitus 2010, 5 – 6.)

Kansalaisille tietojärjestelmien kehittäminen näkyy muun muassa asiointien helpotumisessa, koska lupahallinnan palvelut ja kiireettömät rikosilmoitusten kirjaamiset siirtyvät sähköisiksi palveluiksi. Tämä myös nopeuttaa poliisin tutkintatyötä. Sähköisten palveluiden avulla poliisien tehtävät tulevat sujuvimiksi, kun esimerkiksi

kentällä työskentelevät poliisit voivat tehdä työhön liittyvät kirjaukset tien päällä, sen sijaan että ajaisivat poliisiasemalle hoitaakseen työtehtäviin kuuluvat kirjaukset. Näin mahdollistetaan poliisien työtehtävien jatkuminen suoraan seuraavaan tilanteeseen, ilman että poliisipartio joutuu ajamaan tehtävien välillä poliisiasemalle kirjaamaan rikosilmoitukset. (Pylväs, K. 2012, 141 - 142.)

Vitja-poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen avulla mahdollistetaan nopea tiedon liikkuminen rikostutkintaan liittyvissä asioissa eri turvallisuusviranomaisten rekistereiden välillä ja saadaan automaattisesti tarpeeton ja vanha tieto poistumaan poliisien rekistereistä (Pylväs, K. 2012, 141 - 142).

Poliisihallinnon tekniikkaosasto on arvioinut Vitja- poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen hyödyt käsittelemällä vaatimusmäärittelyn vaikutuksia poliisin prosesseihin. Hyödyt syntyvät sekä prosessikohtaisista että yleisistä parannuksista. (Kuva 3) (Poliisihallitus 2010, 10.)

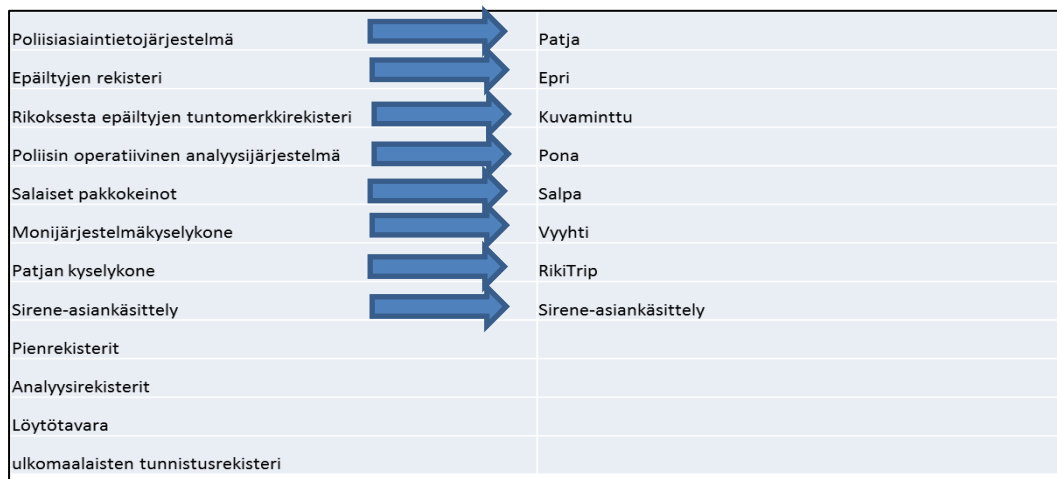


Kuva 3. Kustannus-hyötyanalyysin hyötytyyppi (Poliisihallitus 2010, 10.)

Suurimmat hyödyt koetaan kertakirjautumisesta, työjonojen hallinnalla ja arkistoinnin sekä esitutkinnan osalta tietojen haun kehittämällä kun haetaan juttuja (Kuva 3, Poliisihallitus 2010, 10).

5.1.2 Vitja- poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen laajuus

Uudistettava tietojärjestelmäkokonaisuus koostuu turvallisuusviranomaisten prosesseista. Prosesseihin kuuluvat valvonta, hälytys, rikostorjunta, johtaminen ja ohjaus, rikosanalyysi, kuuluttaminen ja KV-virka-avut. Esitutkinta sisältyy rikostorjunnan prosesseihin johon kuuluu myös poliisitutkinta, rikostiedustelu, tekninen tutkinta, rahanpesu ja tuntomerkit. Ulkopuolelle jää vain tekniset erityisjärjestelmät. (Poliisihallitus 2010, 7.) Nykyisin käytössä olevat järjestelmät tulevat kuulumaan VITJA:n sisälle. Esitutkinnassa eniten käytössä olevat järjestelmät ovat Patja, Kuvaminttu, Salpa ja RikiTrip. (kuva 4) (Poliisihallitus 2010, 7.)



Kuva 4. Vitja- tietojärjestelmän sisälle kuuluvat järjestelmät (Poliisihallitus 2010, 7.)

VITJA on jaettu viiteen eri iteraatioon eli toteutuskokonaisuuteen. Esitutkinta ja poliisitutkinta kuuluvat iteraatioon kaksi jossa toteutetaan keskeisistä toiminnallisuuksista rikosilmoitusten laadintaa, rikesakkojen ja rangaistusvaatimusten tekemistä. Siihen kuuluu myös tutkinnan tuki ja tekninen tutkinta, etsintäkuulutusten tekeminen, pakkokeinojen toteuttaminen, esitutkintapöytäkirjojen teko ja tutkinnan päättäminen. (Poliisihallitus 2010, 12.)

RETU – Rekisteröityjen tuntomerkkitiedot

RETU- tuntomerkkirekisteri on yksi Vitjan rekistereistä. RETU- nimi tulee sanojen rekisteröityjen **tuntomerkkitiedot** ensi tavuista. RETU:sta voidaan hakea henkilöä

erilaisten hakukriteerien avulla. RETU:un syötetään ja sieltä haetaan tietoa henkilö-tietojen perusteella, yhteystiedoilla ja tuntomerkeillä. RETU:ssa on myös henkilö ja työryhmäkohtaiset tehtävälistat ja työjonot. Näkyvyyttä hallitaan eri käyttöoikeuksilla. (Romppanen 2012.)

5.2 Lakimuutoksen vaikutus tietojärjestelmiin

Uusi lakimuutos tuo haasteita poliisin tietojärjestelmiin. Lähinnä muutoksia tulee erilaisiin valmiisiin lomakepohjiin joita järjestelmässä on käytettävissä esitutkintatyön nopeuttamiseksi. Rikosilmoitusten vastaanottamista helpottavat ja nopeuttavat erinäiset viralliset lomakkeet joille rikosilmoitukset kirjataan. Lomakkeita laadittaessa on otettu huomioon lainsäädännölliset ja poliisitoiminnalliset vaatimukset esitutkinnalle. (Helminen yms.2012, 283.)

Vuoden 2014 alussa voimaan tullut lakimuutos teki haasteen PATJA - poliisiasiain tietojärjestelmässä käytössä olleisiin lomakkeisiin. Aikataulullisesti oli tarkoitus, että ennen lakimuutosta uusi tietojärjestelmä VITJA-tietojärjestelmä olisi ollut jo käytössä. Tietojärjestelmän käyttöönottoaikataulun venyessä on ollut pakko päivittää nykyistä järjestelmää lakimuutokset huomioon ottaen. (Hytönen 2013).

Puutteita on mm. sisäisissä lomakkeissa joista puuttuvat mm. kohdat joihin voidaan merkitä tarvittavia ilmoituksia. Samoin pakkokeinoihin on lakimuutoksen myötä tullut muutoksia, jotka aiheuttavat tietojärjestelmiin ja lomakkeisiin muutoksia. Yksi poistuva pakkokeino on hukkaamiskielto. Laite-etsintä ja paikan tarkastaminen tulevat uusina täydentämään etsintä-pakkokeinoja ja vaativat uudistuksia tietojärjestelmiin esimerkiksi lomakkeiden osalta. (Hytönen 2013).

Esitutkintalakimuutoksessa esimerkiksi keskeyttämisspätökseen liittyvät uudet velvollisuudet tuovat uudistuksia joihin vanha Patja-järjestelmä sellaisenaan ei taivu. Kuulustelulomakkeet uudistuvat, koska tavoitteena on tiivistää kuulusteluun liittyvien lomakkeiden määrää sekä myös valmiina olevat lainsäädäntöön liittyvät vakiofraasit on otettu huomioon. (Hytönen 2013).

6 SASTAMALAN POLIISILAITOKSEN ESITUTKINTAPROSESSI

6.1 Sastamalan poliisiasema

Sastamalan poliisiasema sijaitsee Sastamalan Vammalan keskustassa. Henkilökuntaa Sastamalan poliisiasemalla on n. 30 henkilöä joista tutkintaryhmässä työskentelee kuusi henkilöä ja tutkinnanjohtaja. Osa-aikainen tutkintasihteeri avustaa tutkinnanjohtajaa ja tutkintaryhmää resurssien mukaisesti. Lisäksi valvonta- ja hälytystehtävissä on 16 henkilöä ja kansliassa 4 henkilöä sekä koulutussihteeri.

Tutkintaryhmässä työskentelee työn tekemisen hetkellä (2013 loppuvuosi) kolme vakinaista henkilöä ja kolme määräaikaista. Määräaikaisuudet johtuvat työkiirroista sekä äitiyslomasta. Kokeneimpia tutkijoita on kolme, joilla on työikää yli kymmenen vuotta. Ryhmässä on lisäksi kolme henkilöä jotka ovat vastavalmistuneet poliisiammattikorkeakoulusta. Tutkinnanjohtajalla on työura yli 30 vuotta.

Vammalan kihlakunnan poliisilaitos liittyi Pirkanmaan poliisilaitokseen 2009 PORA I organisaatiomuutoksessa. Vammalan kihlakunnan poliisiaseman nimi muuttui Sastamalan poliisiasemaksi 2009 kuntaliitoksessa. PORA III myötä 1.1.2014 Pirkanmaan poliisilaitos yhdistyi Keski-Suomen poliisilaitokseen josta syntyi uusi Sisä-Suomen poliisilaitos, eli SISU.

6.2 Tutkintatavan kuvaus

Käytän työssäni kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Hirsjärven ym. teoksen mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin jollakin mittausvälineellä hankittuun tietoon. Valitsin kvalitatiivisen tutkimustavan tutkimustavaksi, koska sain havainnoimalla ja haastatteluilla parhaimman tuloksen tutkimuskysymyksiini. (Hirsjärvi ym. 1997, 164.)

Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tutkia jotakin ryhmää, yksilöitä, laitoksia tai yhteisöjä. Koska kyseessä on poliisiasema, tapaustutkimus sopi mielestäni työhöni

hyvin. Tapaustutkimus on taustainformoinnin hankinnassa hyödyllinen, koska sen avulla saadaan esiin oleellisia vuorovaikutussuhteita, ilmiöitä sekä tekijöitä. Tapaustutkimuksessa on käytetty haastatteluja joita on tehty kaikkineen neljä kappaletta, joista yksi on parihaastattelu. Olen pyrkinyt tekemään raportin eläväksi ja seikkaperäiseksi, että sitä voidaan tarkastella hyvin perustellen ja yksityiskohtaisesti (Anttila 2006, 286–287).

Aloin kuvaamaan Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessia miettimällä haastattelutavat ja haastateltavat henkilöt. Halusin haastateltaviksi jokaisesta esitutkintaan osallistuvasta yksiköstä henkilön, että esitutkintaprosessin kulusta saadaan mahdollisimman tarkka ja selkeä kuva. Haastateltaviksi valikoitui henkilö valvonta- ja hälytysesektorilta (kenttäpoliisi) jota pyysin kertomaan suppeasta tutkinnasta. Haastateltavalla on pitkä työura poliisina. Pitkä työura on mielestäni etu, kun mietitään uusien järjestelmien tuomia etuja ja haittoja työhön. Tutkinnasta pyysin mukaan henkilön jolla on pitkä työura poliisina. Hän on toiminut aikaisemmin kentällä, mutta on nyt jo useamman vuoden ajan toiminut rikostutkinnassa. Hän toimii Sastamalan poliisiasemalla Vitja-yhteysmiehenä. Haastattelussa olivat mukana myös tutkinnanjohtaja ja tutkintasihteeri.

Haastattelutavaksi oli tarkoitus valita ryhmähaastattelu, missä kaikki olisivat olleet yhtä aikaa kuvaamassa esitutkintaprosessia. Aikataulusyistä tämä ei kuitenkaan onnistunut, joten päädyin haastattelemaan suppeantutkinnan ja tutkintasihteerin osalta yksilöhaastatteluina ja täydellisen esitutkinnan osalta ryhmähaastatteluna jossa oli läsnä tutkija ja tutkinnanjohtaja. Ryhmähaastattelu ja tässä tapauksessa parihaastattelu sen alamuotona on tehokas tiedonkeruun muoto, koska samaan aikaan saadaan tietoja eri henkilöiltä samaan aikaan. Käytännön syistä ryhmänkoko on parhaimmillaan kahden tai kolmen henkilön ryhmässä. Olen nauhoittanut haastattelut. Näin haastateltavien äänet eivät sekoitu keskenään ja litterointi oli helpompaa. (Hirsjärvi ym. 1997, 211.)

Suppeassa tutkinnassa tutkinnanjohtajalla ei ole tärkeää roolia joten senkin vuoksi haastattelu voitiin sopia yksilöhaastatteluina ja tutkintasihteerin työ alkaa varsinaisesti esitutkintaprosessin päätyttyä jolloin yksilöhaastattelu sopi mielestäni parhaiten hä-

nenkin haastattelutavaksi. Vitjaa ja lakimuutosta koskevat haastattelut tehtiin kaikkien osalta yksilö ja teemahaastatteluina.

Haastattelut tehtiin teemahaastatteluina. Määrittelin ennalta haastattelun aihepiirin ja teemat. Teemoina käytin esitutkintaprosessin kulkua sekä Vitjan- ja lakimuutoksen odotetut muutokset. Kävin esitutkintaprosessia läpi haastateltavieni kanssa koskien heidän työnkuvaansa prosessin kulussa. Kysyin tarvittaessa myös lisäkysymyksiä mikäli haastattelussa tuli jotain tarkennettavaa. (Pitkäranta 2009, 63.) Haastattelut oli ennalta sovittu ja haastateltaville lähetettiin kysymykset ennalta sähköpostitse tutustumista varten (LIITE 2). Teemahaastattelujen kesto on tunnista kahteen tuntiin ja niitä suositaan silloin kun halutaan tutkittavien näkökulmien ja äänen pääsevän esille. (Hirsjärvi ym. 1997, 211, 164.)

Tekemäni haastattelut kestivät noin puolitoista tuntia haastattelua kohden. Haastattelut tehtiin Sastamalan poliisiasemalla jokaisen kanssa ennalta sovittuna aikana. Tekstissä olen pyrkinyt tuomaan esille, minkä sektorin työntekijää olen asiasta haastatellut. Koska kyseessä on kuitenkin pieni poliisiasema ja haastateltavat on tarkoitus pääsääntöisesti pitää anonyymeinä, olen joissakin kohdin käyttänyt yleisluotoa: ”Haastattelussa tuli esille...”

Esitutkintaprosessin kuvausta koskevassa haastattelussa käytin apuna tekemääni kaaviota esitutkinnan kulusta. Lähteenä kaavion laatimisessa käytin Petri Burmoin opinnäytetyötä Pirkanmaan poliisilaitoksen esitutkintaprosessin prosessikuvauksesta 2009, jossa hän on kuvannut Kangasalan ja Tampereen poliisilaitoksien esitutkintaprosessin. Laadin kaavion ajatellen Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessia. Kaavion laatimisessa apunani oli tutkinnasta henkilö. Kaaviota täydennettiin ryhmähaastattelun aikana vastaamaan Sastamalan poliisilaitoksen esitutkintaprosessia.

Kaavion teon jälkeen mietin, mitä tukikysymyksiä tarvitsen esitutkintaprosessin kuvaukseen. Käytin kysymysten laadintaan Burmoin opinnäytetyötä lähteenä. Laadin kaavion jokaisesta kohdasta 3-4 tukikysymystä, että maallikkona osaisin ohjata keskustelua oikeaan suuntaan ja keskustelu pysyi asiassa eikä tyrehtynyt kokonaan. Kysymykset olivat itselleni hyvä apu keskustelun ohjauksessa. (LIITE 1)

Tein kaikille myös yksilöhaastattelut koskien Vitjaa ja lakimuutosta (LIITE 2). Näitä asioita sivuttiin jonkin verran parihaastattelussa, mutta oli selvempää kysyä Vitjan ja lakimuutoksen tuomia muutoksia yksilöhaastatteluna. Vitjan kohdalla haasteeksi muodostui hankkeen viivästyminen vuodella ja että tuntomerkkirekisteri (RETU) – koulutuksista oli jo aikaa vuosi. Olen avannut tuloksia tarkemmin kohdassa 6.6, miten Vitja- poliisiasian tietojärjestelmä uudistus tulee vaikuttamaan esitutkintaprosessiin. Lakimuutoksia koskevat haastattelut on avattu tarkemmin kohdassa 6.7, miten esitutkinta, -pakkokeino ja poliisilakimuutokset tulevat vaikuttamaan esitutkintaprosessiin. Nauhoitin ja litteroin haastattelut. Nauhoituksesta oli iso apu, koska muistiinpanoja tekemällä suurin osa haastattelusta olisi mennyt hukkaan. Haastattelumateriaali on hallussani.

Sastamalan poliisiaseman esitutkinnan vahvuuksia ja heikkouksia kuvausta varten lähetin haastateltaville erikseen sähköpostitse SWOT-lomakkeen jonka he täyttivät omasta työstään, miettien sitä kuitenkin esitutkintaprosessin kannalta. SWOT - analyysi (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) on hyvä työkalu kun halutaan tietää tutkittavan vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat, ja kootaan ne nelikenttään. SWOT – analyysillä tarkasteltiin asioita sekä sisäisten että ulkoisten tekijöiden näkökulmasta. Sisäisiä tekijöitä ovat vahvuudet ja heikkoudet joihin vastaaja pystyy mahdollisesti itse vaikuttamaan. Ulkoisia tekijöitä ovat mahdollisuudet ja uhat. Analyysin avulla voidaan tehdä paremmin tutkittavasta asiasta johtopäätöksiä ja niiden pohjalta voidaan tehdä kehitysehdotuksia. (Oulun-seudun ammattikorkeakoulun www-sivut)

Poliisilaitosten yhdistyessä ja yhtenäistäviä tapoja miettiessä, on mielestäni tärkeä tiedostaa heikkouksia ja vahvuuksia, että osataan etsiä oikeita kehityskohteita sekä vahvistaa jo hyvin olevia asioita. SWOT – lomakkeiden tulos on avattu kohdassa 6.5 esitutkinnan vahvuudet ja heikkoudet.

6.3 Esitutkintaprosessin toteutus Sastamalan poliisiasemalla

Olen kuvannut Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessin suppean tutkinnan sekä täydellisen tutkinnan osalta erillisillä kaavioilla. Täydellisen esitutkinnan kuvauksen

kaaviot ovat kahdella sivulla, koska koko prosessi ei mahtunut yhteen kaavioon. Olen avannut tekstissä alaotsikoiden alle haastatteluja hyväksi käyttäen esitutkintaprosessin kuvauksen suppean tutkinnan, täydellisen tutkinnan ja tutkintasihteerin työnkuvien mukaisesti.

Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessi-osioon olen koonnut SWOT-lomakkeessa sekä yksilöhaastatteluissa esille tulleita vahvuuksia ja heikkouksia. Haastateltavat ovat käsitelleet näitä oman työnsä kautta peilaten niitä kuitenkin esitutkintaprosessin kautta. Heikkouksissa ja vahvuuksissa tulee näin ollen esille lisäksi yleisiä asioita haastateltavien työnkuvaan liittyen. Haastateltavat käsitelivät lomakkeessa työnsä mahdollisuuksia ja uhkia. Niitä on käsitelty myös ison yksikön eli Pirkanmaan poliisilaitoksen kautta, koska isomman yksikön päätökset vaikuttavat suoranaisesti pienempiinkin yksiköihin.

Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessin käsittely alkaa suppeasta esitutkinnasta, etenee täydellisen esitutkinnan kuvaukseen ja päättyy esitutkintaprosessin SWOT-analyysin purkuun.

6.4 Suppea esitutkinta Sastamalan poliisiasemalla

Suppea esitutkinta on kuvattu pääpiirteittäin alla olevassa kaaviossa (kuva 5). Suppea tutkinta alkaa ilmoitusvaiheesta jonka jälkeen ilmoitus kirjataan. Sen jälkeen tulee tutkinnan käytännön toteutus ja jutun päättäminen. Usein koko prosessi on yhden henkilön hallussa ilmoituksen tekemisestä rangaistusvaatimukseen saakka. Jutun päättämisen jälkeen sakkorangaistukset siirretään vahvistettavaksi syyttäjälle. Tämän jälkeen dokumentit siirtyvät tutkintasihteerille arkistointia varten. Sastamalan poliisiaseman suppean esitutkinnan päätetyt jutut menevät Tampereen tutkintasihteeereille. Kaavion jälkeen olen avannut haastattelun perusteella suppean tutkinnan kulun tarkemmin. Teksti perustuu kentällä työskentelevän poliisin haastatteluun ilmoitusvaiheesta (kohta 6.4.1) lähtien tutkinnan päätökseen saakka (6.4.4).

6.4.1 Ilmoitusvaihe

Suppeaan esitutkintaan tulevat rikokset ovat vähäisempiä rikoksia. Vähäisempiä rikoksia voivat olla esimerkiksi varkausrikoksesta näpistys tai kentällä tehtävässä työssä yleisesti vastaan tuleva rattijuopumusrikos jossa suppeatutkinta suoritetaan monimuotoisemmin. Monimuotoisuuteen kuuluu muun muassa pakkokeinot. Pakkokeinoina rattijuopumusrikoksessa on henkilökatsastus eli verikokeelle vienti tai tarkkuusalkometriin puhalluttaminen. (PKL 806/2011, 8:23.)

Ilmoitukset rikoksista tulevat suoraan kansalaiselta jota rikos koskee tai hätäkeskuk- sen kautta. Asiakas voi tulla tekemään ilmoituksen poliisiasemalle josta tehdään sup- pean esitutkinnan tehtävä tai poliisipartion omalla aktiivisuudella huomataan rikos josta tehdään suppeantutkinnan tehtävä. Tällainen tehtävä on esimerkiksi rattijuopu- mus. Silloin ilmoittajana on poliisipartio. Liikenne rikoksista suppeaan tutkintaan menevät yksinkertaisimmat jutut, joissa maksimirangaistus on sakkorangaistus. Lii- kenne rikoksista säädetään Rikoslaisissa 39/1889 muutoksineen luvussa 23.

Päätöksen siitä, onko rikos suppeantutkinnan asia vai meneekö se täydelliseen tutkin- taan, on tapauskohtaista. Yöaikaan tapahtuva rikos, esimerkiksi rattijuopumustapaus menee täydelliseen tutkintaan johtuen siitä, että pääsääntöisesti yöaikaan ei tehdä kuulustelua (ETL 805/2011, 7:5 §). Esitutkintalaki kyllä mahdollistaa suppeassa tut- kinnassa poikkeamisen määrätyistä kuulusteluajankarajoitteista johon kuulusteltava on ETL 805/2011 6:3 § mukaan heti jäämään tai saapumaan, jolloin on mahdollista kuulla asianosaista myös yöaikaan. Kuitenkin esimerkiksi rattijuopumustapauksissa on varmistettava, että kuultava ymmärtää antamansa lausuman merkityksen. Tämän vuoksi on varmempaa kutsua henkilö myöhemmin kuulusteluun, jolloin hän ei ole alkoholin vaikutuksen alaisena.

6.4.2 Ilmoituksen kirjaaminen

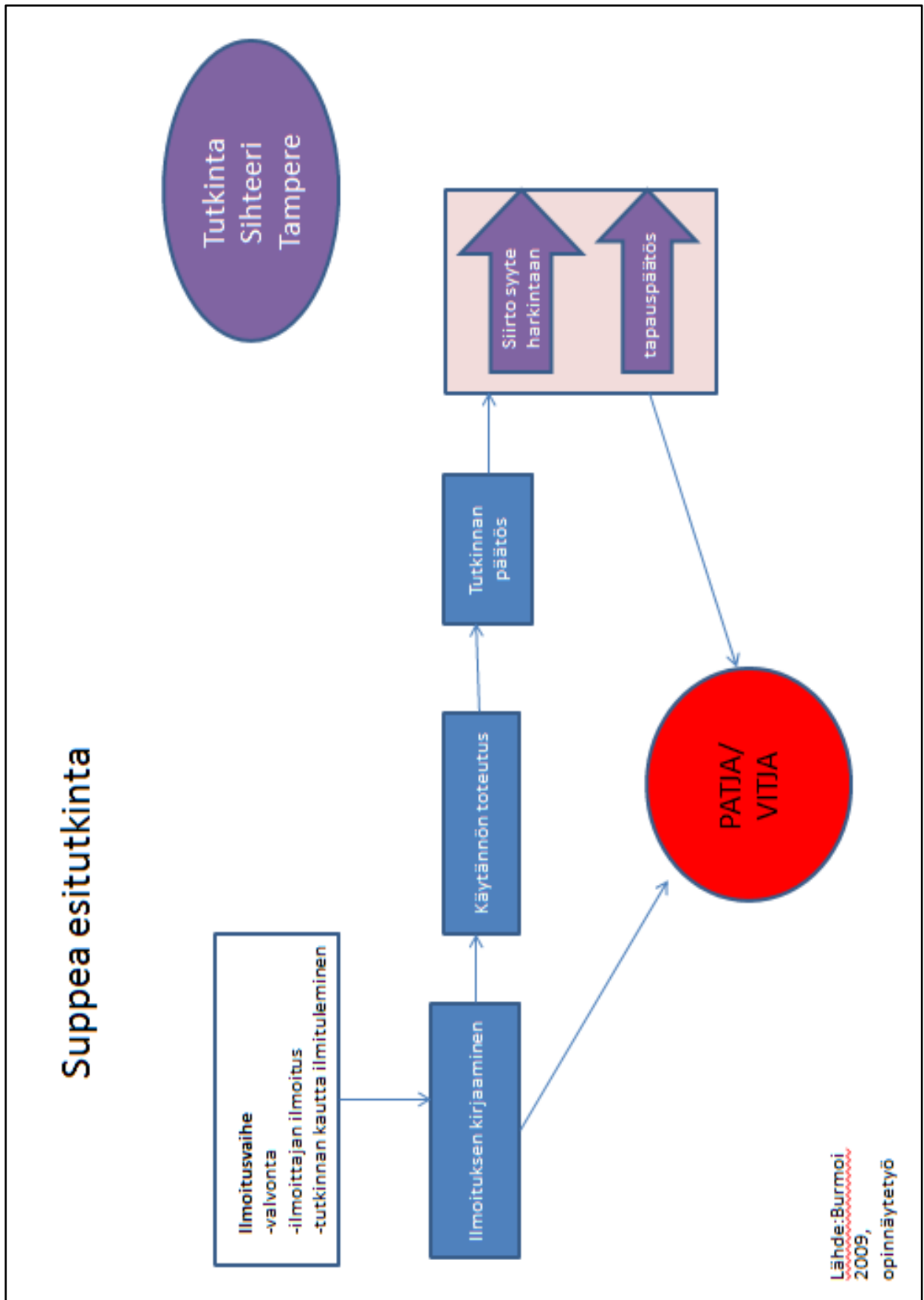
Ilmoitukset kirjataan yleisesti siinä vaiheessa, kun partio käy asemalla. Sastamalan poliisiaseman alue on laaja (Sastamala – Punkalaidun) joten tehtäviä voi tulla jono- tukselle ja niitä ei ehditä heti kirjaamaan. Tällaisissa tapauksissa useampi ilmoitus

kirjataan kerralla. Kirjaukset tekee ilmoituksen vastaan ottanut partio. Kiireelliset ilmoitukset kirjataan viipymättä ja ne tehdään tällä hetkellä Patjaan. Vitjan tultua kirjausten ei arvella muuttuvan. Kirjattava asia on kuitenkin sama järjestelmästä riippumatta. Lomakkeisiin voi tulla eroja. Kirjauksista tällä hetkellä Patjaan kirjataan ilmoitus, pakkokeinot ja jutun päätös.

6.4.3 Käytännön toteutus

Käytännön toteutuksessa suppean tutkinnan osalta ilmoitus kirjataan ja sen jälkeen rikoksesta annetaan joko huomautus, rikesakko tai rangaistusvaatimus asianosaiselle. Tämän jälkeen juttuun tehdään päätös.

Kuulusteluja tehdään esimerkiksi rattijuopumusrikoksissa. Rattijuopumusjutuissa käytetään myös pakkokeinoja joita ovat asianosaisen vienti verikokeelle tai puhalluttaminen tarkkuusalkometriin. Vuoden 2013 loppuun saakka edellä mainituista pakkokeinoista jouduttiin soittamaan päivystävälle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle (POV). Lakimuutoksen tultua voimaan 1.1.2014 soittoa rattijuopumus tapauksissa verikokeille viennissä tai tarkkuusalkometriin puhalluttamisesta ei tarvitse tehdä. Silloin ratkaisun voi tehdä partionjohtaja (PKL 806/2011, 9:2). Tämä jouduttaa poliisin työtä aika lailla ja haastateltava pitää tätä lakimuutoksen kohtaa hyvänä uudistuksena.



Kuva 5: Suppea esitutkinta (Burmoi 2009)

Käytännössä kaikissa tilanteissa tehdään asianosaisten puhutus. Puhutuksen ja kuulustelun ero on se, että kuulustelu on tehtävä kirjallisesti. Esimerkiksi näpistelytapauksessa kirjaamisen yhteydessä tulee asiakkaan lausuma. Lausumassa asianosainen voi kertoa oman näkemyksensä asiasta. Usein se pienemmissä rikoksissa jää siihen, että kiistääkö vai myöntääkö hän tapahtuneen. Mikäli hän kiistää tapahtuneen, hän itse huolehtii sakon vastustamisesta. Vastustaminen tehdään viikon kuluessa tapahtuneesta syyttäjälle. Poliisi tekee asiasta vain kirjaamisen Patjaan.

6.4.4 Tutkinnan päätös

Tutkinta päätetään joko huomautusmenettelyyn tai sakkoon. Sakko menee syyttäjän vahvistettavaksi. Suppea tutkinta voidaan tapauksesta riippuen myös päättää ilmoitukseen ja siirtää juttu täydellisen tutkinnan hoidettavaksi.

Tapauspäätöksiä tehdään esimerkiksi hirvieläinkolareissa. Hirvieläinkolareita ei merkitä rikosilmoituksiksi vaan niistä tehdään S-ilmoitus, koska kyseessä ei ole rikos. Ilmoitus palvelee asianosaisen oikeutta korvaukseen aiheutuneista vahingoista.

6.5 Täydellinen esitutkinta Sastamalan poliisiasemalla

Esitutkintaprosessi on kuvattu kaaviossa alkamaan ilmoitusosasta, jossa kuvataan mitä kautta tutkintatehtävä voi muodostua. (Kuva 6 ja 7.) Seuraavana kaaviossa tulevat jutun jako, ilmoituksen kirjaaminen ja mahdollinen siirtopäätös tai rajoitusehdotus. Jutun tutkinnan jatkuessa Sastamalassa alkaa jutun esikäsittely ja/tai sarjoittaminen. Tämän jälkeen päätetään jutun jatkosta. Tutkinnan jatkuessa Sastamalassa, aloitetaan jutun tutkinnan suunnittelu ja organisointi. Tässä vaiheessa tulee syyttäjäteistyö mukaan tutkintaan. Tutkintatoimien käytännön toteutuksessa joko pyydetään tukipyyntöjä rikostietopalvelusta ja/tai Pirkanmaan poliisilaitoksen rikosteknisestä yksiköstä, joka sijaitsee Tampereen pääpoliisiasemalla. Pakkokeinoista päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies (POV). Tutkinnanpäätösharkinnassa mietitään siirretäänkö juttu syyteharkintaan, keskeytetäänkö juttu tai siirretäänkö sovitteluun. Kun tutkinta on päätetty tai keskeytetty siirretään juttu tutkintasihteerille.

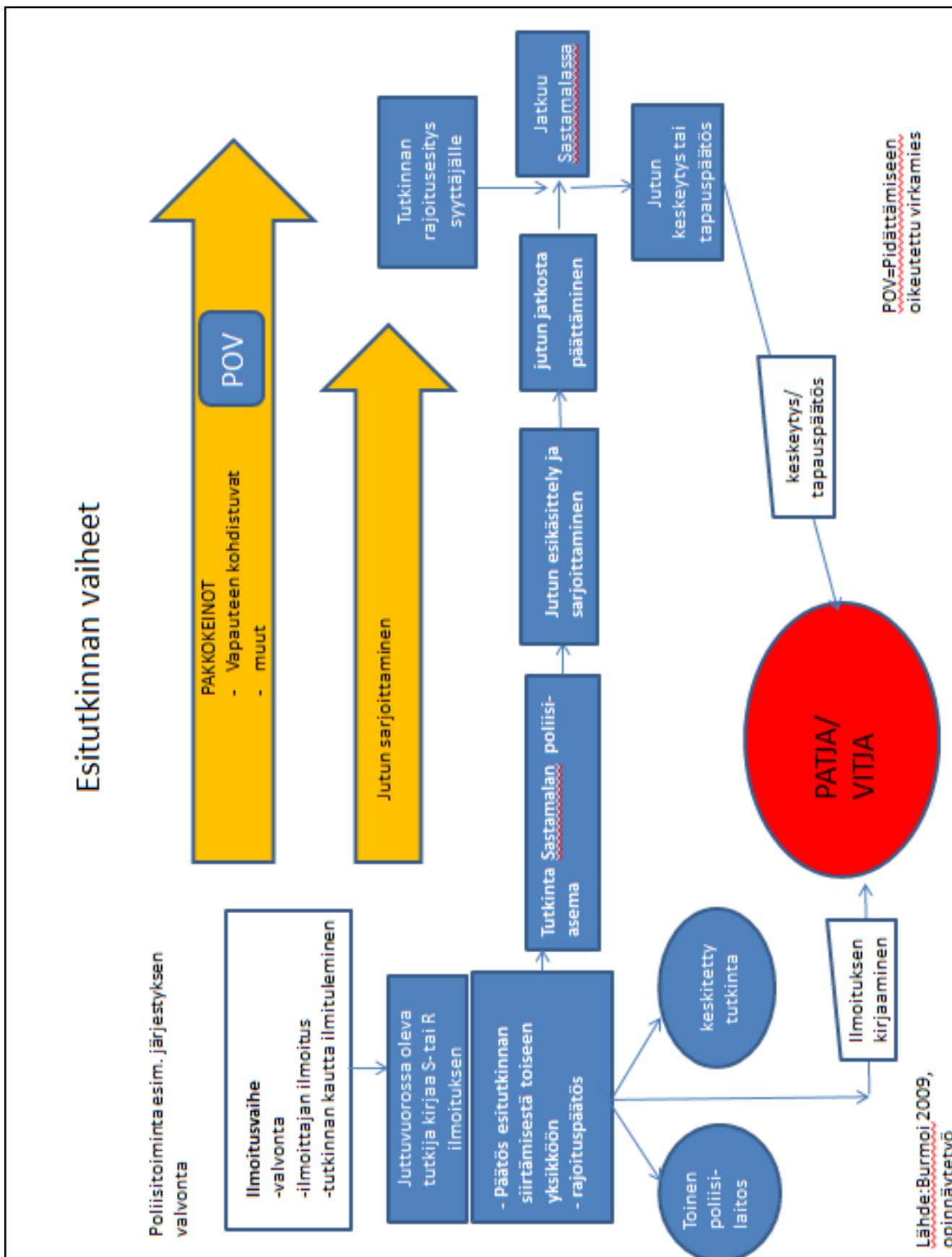
Olen avannut haastattelujen perusteella täydellisen esitutkinnan kulun Sastamalan poliisiasemalla kaavion (kuva 6 ja 7) jälkeen tarkemmin tekstissä. Teksti perustuu tutkijan ja tutkinnanjohtajan haastatteluun kohdista ilmoitusvaihe (6.5.1) tutkinnan päätös saakka (6.5.11). Tutkintasihteerin työnkuva perustuu hänen haastatteluunsa kohdassa 6.5.12.

6.5.1 Ilmoitusvaihe

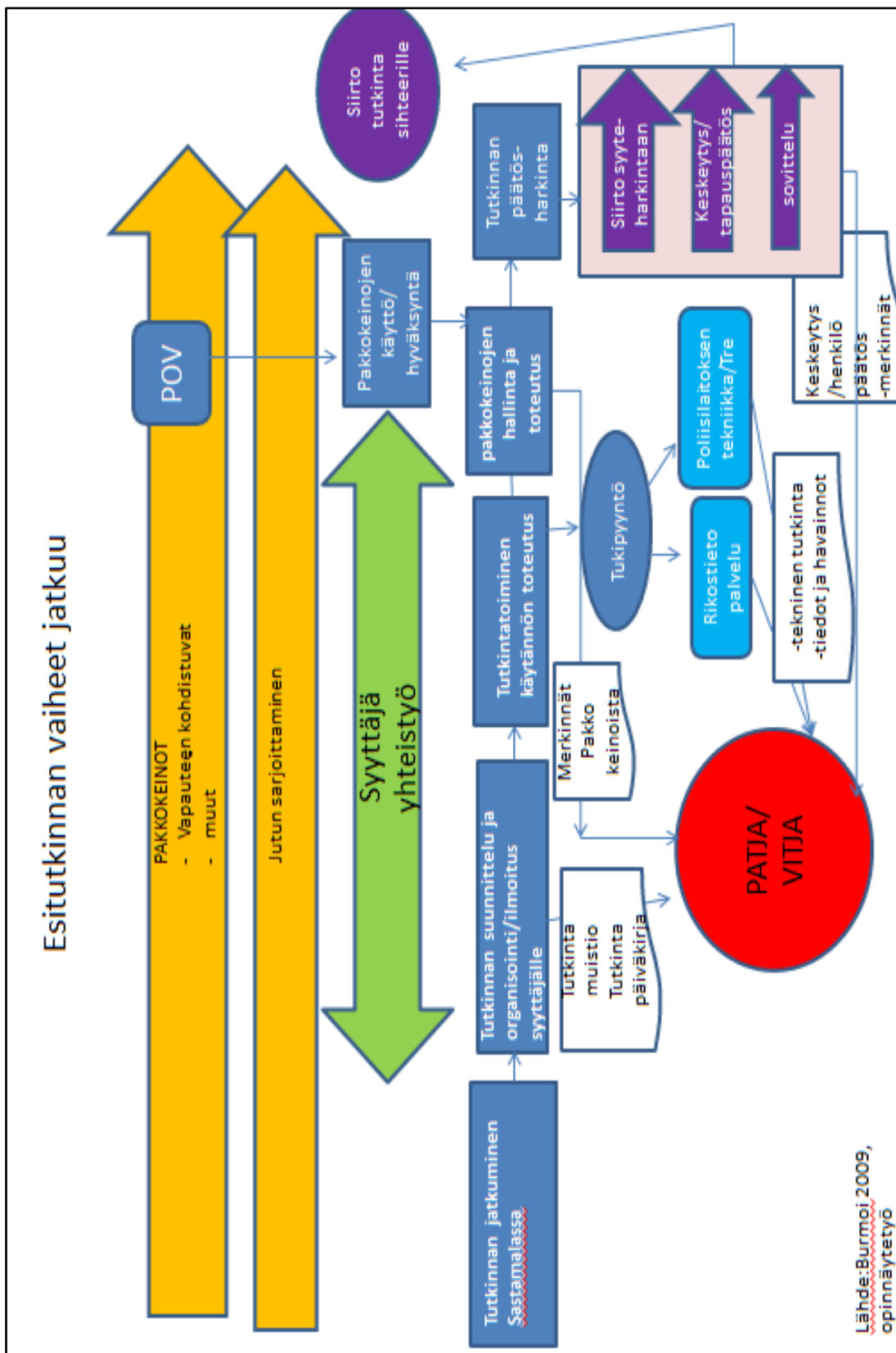
Rikoksen ilmoitustapoja on useampia millä ilmoitus tulee tutkintaryhmään. Käytännössä ilmoitusten tekovastuu on 16 tuntia hälytys ja valvontasektorilla, eli kenttäpartiola joka päivä klo 17.00 – 08.00. Vaativamman jutun ollessa kyseessä ryhmänjohtaja ja tutkinnanjohtaja ratkaisevat tutkitaanko se Sastamalan poliisiasemalla vai siirretäänkö se johonkin muuhun tutkintaryhmään. Samoin he päättävät tutkiiko jutun joku nimetty tutkija. Mikäli siirto päätetään tehdä, se siirretään useimmiten Pirkanmaan keskitettyyn tutkintaan.

Ilmoitus voidaan ottaa vastaan asiakkaalta henkilökohtaisesti Sastamalan poliisiasemalla, jonne hän tekee ilmoituksen. Juttuvuorossa oleva tutkija kirjaa ilmoituksen asiakkaan antaman tietojen perusteella. Yleisimmissä rikosasioissa jutun ottaa tutkittavaksi ilmoituksen vastaanottanut tutkija. Mikäli juttu omaa joitakin erikoisia piirteitä, menetellään edellä mainitun kaltaisesti. Silloin tutkinnanjohtaja ja ryhmänjohtaja miettivät muut vaihtoehdot. Asiakas pyritään puhuttamaan tai kuulustelemaan heti jos mahdollista, riippuen kiiretilanteesta. Joissakin tilanteissa tutkija voi soittaa ilmoituksen tekijälle myöhemmin ja tehdä kuulustelun puhelinkeskusteluna.

Kolmas tapa on tehdä rikosilmoitus sähköisessä muodossa. Sähköinen rikosilmoitus tulee kirjaamon kautta Sastamalan poliisiaseman sähköpostiin, josta ne ohjataan juttuvuorossa olevalle tutkijalle. Myös sähköisissä ilmoituksissa tutkinnanjohtaja ja ryhmänjohtaja miettivät tutkitaanko juttu Sastamalan poliisiasemalla vai siirretäänkö se esimerkiksi keskitettyyn tutkintaan.



Kuva 6: esitutinnan vaiheet (Burmoi 2009)



Kuva 7: Esitutkinnan vaiheet (Burmoi 2009)

Rikosilmoitus voi tulla siirtona myös toiselta poliisiasemalta. Mikäli juttu on kirjattu toisella poliisiasemalla ja huomattu sen kuuluvan Sastamalan poliisiasemalle, tekevät he siirron. Näin toimitaan esimerkiksi silloin, jos tapahtumapaikkana on Sastamala tai Punkalaidun tai jos epäilty asuu Sastamala-Punkalaidun alueella. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi petosvyyhti-tapaukset, joissa summat eivät ole suuria ja epäilty asuu Sastamalan poliisiaseman tutkinta-alueella eli Sastamala – Punkalaidun alueella. Silloin Sastamalan poliisiasema tutkii jutun.

6.5.2 Jutunjako

Sastamalan poliisiasemalla jutut jaetaan aikaperusteisesti eli juttuvuorossa oleva tutkija ottaa rikosilmoituksen vastaan ja pääsääntöisesti ottaa jutun tutkittavakseen. Juttuvuoro on tutkijalla noin neljä kertaa kolmessa viikossa. Kesäaikaan juttuvuoro voi olla tutkijalla viisi tai kuusi kertaa kolmessa viikossa. Tämän hetkisessä tilanteessa yhtä jaksoa kohden jokainen tutkija tekee yhden viikonloppuvuoron.

Sähköisissä rikosilmoituksissa Sastamalan poliisiasemalla toimistohenkilökunnalla on määritelty päivät, milloin on kenenkin vuoro lukea virkaposti johon mm. sähköiset rikosilmoitukset tulevat kirjaamosta. Vuorossa oleva virkapostin lukija siirtää ilmoituksen juttuvuorossa olevalle tutkijalle.

6.5.3 Ilmoituksen kirjaaminen tai mahdollinen siirtopäätös sekä jutun rajoittaminen

Esitutkintalaki määrittää (ETL 805/2011 3:1 §) että rikosilmoitus on kirjattava viipymättä. Mikäli ilmoitus on epäselvä tai materiaali on puutteellista, pyydetään ilmoittajaa täydentämään ilmoitusta.

Mikäli epäillyn rikoksen tapahtumapaikka on joku muu kuin Sastamalan poliisiaseman tutkinta-alue, se pyritään kirjaamaan suoraan sen paikkakunnan poliisilaitokselle. Sieltä kysytään mahdollinen tutkinnanjohtaja ja tutkintaryhmä ja ilmoitus kirjataan suoraan heille. Tarkoituksena on käsitellä asia yhdellä ilmoituksella kierrättämättä sitä turhaan Sastamalan poliisiaseman kautta. Ilmoitukset kirjataan tällä hetkel-

lä (marraskuu 2013) suoraan Patjaan. Kirjauksissa ei arvella tulevan muutoksia Vitjaan siirryttäessä.

Yöaikaan tulleen rikosilmoituksen kirjaa kenttäpartio. Aikaisemmin on ollut käytäntö, että kirjauksissa ilmoituksen vastaanottajaksi merkittiin hätäkeskus. Nykyisin kirjataan vastaanottajaksi ilmoituksen kirjaaja. Tähän käytäntöön on siirrytty siksi, että henkilön puhutuksissa ja kuulusteluissa ei kaikki tieto välttämättä siirry ilmoitusosion kuulusteluosioon vaan jotain voi jäädä pois. Ilmoituksen vastaanottaja poliisissa tietää alkuvaiheessa eniten asiasta.

Ilmoitus kirjataan joko R-asiaksi (rikosasiat) tai S-asiaksi (sekalaiset ilmoitukset). Joskus asiakas voi ilmoittaa jonkun asian poliisille tiedoksi, mutta ei halua vaatia tapauksesta rangaistusta. Tämä on mahdollista asianomistajarikoksissa.

Siirtopäätökset toiseen tutkintaryhmään päättää tutkinnanjohtaja. Perinteisesti Sastamalan poliisiasemalla on ollut kokeneita tutkijoita, joilla on ollut vuosikausien kokemus. Kesällä 2013 Sastamalan poliisiasemalla oli kolme tutkijaa jotka olivat vastavalmistuneet poliiseiksi. Tietotaidon ja kokemuksen puutteen vuoksi juttuja siirrettiin enemmän kuin normaalisti keskitettyyn tutkintaan. Tilanne oli vielä loppuvuodesta 2013 sama, koska kokeneempia tutkijoita oli äitiyslomalla ja työkierrossa toisella poliisiasemalla.

Pirkanmaan keskitettyyn tutkintaan menevät varsinkin yöaikaan tapahtuvat henkirikokset, samoin myös lasten seksuaaliset hyväksikäytöt. Lasten seksuaalisissa hyväksikäyttöepäilyissä psykiatri tekee lasten puhutukset ja juttujen tutkinta on pitkakeseisempää. Alle 10-vuotiaiden lasten hyväksikäyttöepäilyissä juttu siirretään usein keskitettyyn tutkintaan. Yli 10-vuotiaiden lasten seksuaaliset hyväksikäytöt tutkitaan useimmiten Sastamalan poliisiasemalla. Keskitettyyn tutkintaan juttujen siirrosta vastaa ryhmänjohtaja viikonloppuisin ja silloin kun tutkinnanjohtaja ei ole paikalla. Toistaiseksi Sastamalan poliisiasemalla siirrosta sopii tutkinnanjohtaja keskitetyn tutkinnan tutkinnanjohtajan kanssa.

Tutkijan kannalta keskitettyyn tutkintaan haasteellisempien juttujen siirtäminen on hyvä ja huono asia. Hyväksi haastateltava tutkija koki juttujen siirron sen vuoksi, että

jutut ovat tutkinta-ajaltaan pitkäkestoisempia ja paikallisasemilla ei riitä aika tutkia niitä kunnolla. Juttujen siirrot kuitenkin kaventavat tutkijan ammattitaitoa ja heillä olisi halua tutkia vaativampiakin juttuja.

Tutkinnan rajoittaminen pitäisi tehdä jo alkuvaiheessa. Tutkinnan alkuvaiheessa olisi ideaalisin tapa tehdä päätös tutkinnan aloittamisesta, tutkinnan rajoittamisesta tai sen siirtämisestä muualle kuten esimerkiksi keskitettyyn tutkintaan. Näin välttyttäisiin turhalta työltä. Rajoittamispäätökset tehdään kustannusperiaatteella, eli jos tutkinta tulee maksamaan enemmän kun siitä saavutettu hyöty on (ETL 805/2011, 3: 10 §). Tällainen voi olla esimerkiksi ulkomailla sattunut rikos.

Rajoittamispäätös voidaan tehdä myös prosessuaalisen periaatteen mukaan. Henkilö jolla on jo suuri määrä rikoksia tilillään ja juttujen pöytäkirjat ovat menneet jo eteenpäin syyttäjälle, tuleekin joku pieni rikos joka ei vaikuta millään tavoin kokonaisuutioon. Vähäisyysperiaate tarkoittaa, että joku nuori rikoksen tekijä on tehnyt esimerkiksi varkausrikoksen ja asianomistajalla ei ole sen suhteen mitään vaatimuksia. Rajoittamispäätös voidaan tehdä silläkin perusteella, että yleinen tai yksityinen etu ei vaadi asian käsittelemistä. Rajoittamispäätöksestä säädetään esitutkintalain 3:10 §:ssä. Vaikka ideaalitalanne olisi rajoittaa juttu heti alkumetreillä, usein kuitenkin käy niin että tutkinta on jo aloitettu ja sen edettyä huomataan että tutkintaa ei kannata jatkaa ja se rajoitetaan keskeyttämisen sijaan. Rajoituspäätöksen tekee syyttäjä tutkinnanjohtajan esityksestä (ETL 805/2011, 3:10). Esitutkinta aloitetaan uudestaan rajoittamispäätöksestä huolimatta, mikäli asiassa ilmenee siihen uusien seikkojen vuoksi aihetta. (ETL 805/2011, 3:10,3).

6.5.4 Jutun esikäsittely ja sarjoittaminen

Sarjoittamisessa yhdistetään eri puolella maata tai aluetta tapahtuvia rikoksia. Tällaisia voi olla esimerkiksi petokset tai mökkimurrot. Sarjoittamisissa RTP (Rikostietopalvelu) katsoo heidän järjestelmistään alueella tapahtuneet rikokset. Sarjoittamista tehdään myös paikallisesti. Kokenut tutkija osaa profiloida oman alueen rikosten tekijöiden tekotapoja ja osaa näin yhdistellä alueella tapahtuneita samanlaisia rikoksia. Sarjoittamisessa käytetään avuksi kenttäpartiota esimerkiksi valvontakamerakuvaa

näyttämällä. Sastamalan poliisipartioissa on pitkän työuran omaavia poliiseja, joille on tullut jo hyvä henkilötuntemus alueelta.

6.5.5 Jutun jatkosta päättäminen

Jutun jatkosta päättämiseen kuuluu päättää jatketaanko jutun tutkintaa Sastamalan poliisiasemalla vai tehdäänkö siitä esimerkiksi keskeytys tai tapauspäättös. Jutun tutkinta keskeytetään pimeissä jutuissa joissa tekijää ei saada selville. Tutkija tekee tällaisesta jutusta keskeytysesityksen tutkinnanjohtajalle ja hän päättää jutun. Pimeiden juttujen keskeyttämisajoissa on eroja eri tutkijoiden välillä. Jotkut keskeyttävät pimeät jutut heti ilmoituksen kirjaamisen jälkeen. Jotkut kokeneemmat tutkijat haluavat kuitenkin pitää jutun auki sen selviämisen toivossa. Tavoite olisi, että pimeissä jutuissa keskeytysaika olisi maksimissaan kaksi viikkoa. Keskeytykset päättää tutkinnanjohtaja, tutkijan esityksestä. Esitutkintalain mukaan (ETL 805/2011, 3:13) esitutkintaa on jatkettava ilman aiheetonta viivytystä, kun edellytyksiä keskeyttämiselle ei enää ole.

Juttuajat voivat tutkinnassa pidentyä asianomistajarikoksissa jos niissä on vahingonkorvausvaateita. Syynä voi olla vahingontekijän ja asianomistajan välinen sopimus vahingonkorvausten maksamisesta. Mikäli vahingontekijä maksaa korvaukset, asiaa ei viedä eteenpäin. Usein kuitenkin korvausten maksamiseen menee aikaa ja juttua pidetään sen vuoksi auki. Tähän voisi olla ratkaisu tehdä vahingonaiheuttajalle aikaraja mihin mennessä korvaus on suoritettava tai juttu viedään syyttäjälle. Kuitenkin asian käänttöpuolena on, että asianomistaja saisi jonkin suuruisen korvauksen aiheutetusta vahingosta ja vahingontekijällä olisi motivaatio korvata vahinko. Motiivina usein toimii, että asiaa ei käsitellä käräjäoikeudessa. Käytännössä tätä varten on sovittelutoimisto ja sovittelua tutkinnanjohtajan mukaan voisi käyttää enemmänkin.

6.5.6 Tutkinnan suunnittelu ja organisointi

Tutkinnan suunnittelu ja organisointi tehdään tutkinnanjohtajan ja ryhmänjohtajan kanssa yhteistyössä. Keskustelua herättävät mm. kiinniotot, milloin henkilö otetaan

kiinni ja millä perusteilla. Samoin keskustellaan pakkokeinojen käytöstä ja perusteista.

Tutkijat käyttävät apuvälineinä jonkin verran tutkintamuistioita ja päiväkirjaa. Tämäkin on tutkija- ja tapauskohtaista. Tutkintamuistioiden merkitys kasvaa varsinkin jos jutussa on useampia tutkijoita. Asiasta viestitellään myös puhelimitse ja sähköpostilla. Tutkintamuistioihin voidaan merkitä tehdyt pankki- ja muut tiedustelut sekä mitä virka-apupyynnöksiä on tehty.

Tukipyynnöistä käytetään RTP-palvelua sekä teknistä tutkintaa. Molemmat sijaitsevat Tampereella. Rikospaikalla tehdystä teknisestä tutkinnasta saadut näytteet vietään tekniseen tutkintaan Tampereelle. Joitakin näytteitä voidaan tutkia myös itse Sastamalan poliisiasemalla. Teknistä tutkintaa voidaan tehdä jo tutkinnan alkuvaiheessa. Silloin partio tai tutkija ottaa jo tapahtumapaikalta materiaalia (kengänjälkiä, sormenjälkiä tai muita vastaavia näytteitä) ja mahdollisesti vie niin tekijän kun näytteet tekopaikalta Tampereelle. Muussa tapauksessa näytteet kirjataan Sastamalan poliisiasemalla ja toimitetaan tutkijoiden tai partion mukana Tampereelle. Näytteiden kirjaukset tehdään Patjaan ja jatkossa ne tehdään Vitjaan. Kirjauksiin tulevista muutoksista ei vielä tässä vaiheessa osata kertoa mitään, mutta haastateltavat toivovat helpotusta teknisten pöytäkirjojen tekemiseen.

6.5.7 Syyttäjyhteistyö

Vuoden 2014 alusta myös syyttäjyhteistyö lisääntyy lakimuutoksen myötä. Ilmoitus tehdään syyttäjälle jutusta jo siinä vaiheessa, kun on selvinnyt jutun tutkija ja tutkinnanjohtaja. Esimerkiksi yksinkertaisimmista varkaus- ja näpistysilmoituksista ilmoitusta ei tehdä todennäköisesti jatkossakaan, mutta muista isommista jutuista ilmoitus tehdään. Ilmoitukset tehdään Patjan kautta syyttäjälle ja he ilmoittavat kuka toimii jutussa syyttäjänä. Sen jälkeen keskustelua usein jatketaan suoraan tutkijan ja syyttäjän välillä tai tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välillä. Tämä on jonkin verran syyttäjakohtaista. Syyttäjän kanssa keskustellaan tutkinnan rajoittamisesta sekä syyttäjän kantaa kysytään henkilön vangitsemista suunniteltaessa. Samoin keskustellaan rikosnimikkeestä ja syytteenostamispäivästä. Esitutkintalain muutoksesta johtuen (ETL

805/2011, 5 luku), on tavoitteena että syyttäjä tutustuisi materiaaliin ennen kun pöytäkirja lähetetään hänelle, niin välttyttäisiin lisätutkintapyyntöiltä. Syyttäjyhteistyö lain myötä lisääntyy entisestään. Tutkinnanjohtajan kanta syyttäjyhteistyön lisäämiseen on: ” *Tässä vähän palataan vanhaan, eli jos ajatellaan vuotta 1996 niin maaseuduilla nimismiespiireissä apulaisnimismies tai nimismies oli usein syyttäjä ja joissain pienemmissä piireissä tutkinnanjohtaja. Yhteistyö oli enempiä kuin se on tänä päivänä. Sen jälkeen tuli tää kihlakuntauudistus jolloin syyttäjälaitos oli oma organisaationsa eli ei ollut tätä henkilöhallinnollista johtamista enää. Vuonna 2009 meilläkin oli syyttäjä tossa muutaman metrin päässä huoneessa eli usein ennen kun ilmoitus edes kirjattiin siitä juteltiin syyttäjän kanssa. Eli tää homma toteutui täällä maaseudulla ennen vuotta 2009 mikä nyt sitten laitetaan toimiin lainsäädännöllä 2014.*”

Lakimuutoksella palautetaan syyttäjän ja poliisin keskusteluyhteistyö ja syyttäjällä tulee oikeus ja velvollisuus osallistua esitutkintaan. Tutkinnanjohtaja ja tutkija kokivat syyttäjyhteistyön lisäämisen hyväksi siinäkin mielessä, että opitaan tuntemaan enemmän syyttäjän tapoja ja yhteistyöstä saattaa tulla entistä joustavampaa. Ennen syyttäjä oli samoissa tiloissa Sastamalan poliisiasemalla. Nyt syyttäjänvirasto on Tampereella, joka on vaikuttanut siihen että syyttäjä ja poliisi ovat vieraantuneet entisestään toisistaan. Syyttäjyhteistyöhön poliisin näkökulmasta vaikuttaa se, miten syyttäjä syventyy asiaan ja kuinka selkeitä vastauksia ja linjauksia syyttäjä tekee.

6.5.8 Tutkintatoimien käytännön toteutus

Tutkinnan käytännön toimiin kuuluvat asianosaisten kuulustelu ja teknisestä tutkinnasta esimerkiksi rattijuopumusjutuista tulevien lausuntojen pyytäminen ja saaminen. Samoin tehdään ja kirjataan mahdolliset pakkokeinot. Niitä ovat esimerkiksi kiinniotot tai kotietsinnät. Tv-sarjoissa poliisit tekevät usein kuulustelut asianosaisten kotona tai tapahtumapaikalla, mutta oikeassa elämässä poliisi kutsuu asianosaiset poliisiasemalle kuulusteluihin. Vain poikkeustapauksissa kuulustelut voidaan tehdä asianomistajan kotona. Rikoksesta epäilty kutsutaan pääsääntöisesti poliisiasemalle kuulusteluihin.

Poliisi tekee myös teknistä tutkintaa. Esimerkiksi mökkimurtopaikoilla teknisen tutkinnan suorittaa tutkija tai partio. He ottavat jalkinejälkiä, sormenjälkiä, valokuvia jne. Perustutkinnasta valtaosan teknisestä tutkinnasta tekevät kenttäpartio tai tutkijat itse. Tekniikkaa Tampereelta käytetään näytteiden jälkikäsittelyyn ja isoihin juttuihin. Esimerkiksi jos on viety aseita, eli on erityinen intressi selvittää juttu, käytetään teknisessä tutkinnassa Tampereen teknistä tutkintaa. Teknistä tutkintaa käytetään silloinkin, jos rikospaikalla tarvitaan erityisvälineistöä.

Sastamalan poliisiasemalla tutkinnanjohtaja päättää paljon sellaisiakin asioita, mitä muilla asemilla on siirretty ryhmänjohtajalle. Tämä johtuu osittain siitä, että useilla tutkinnanjohtajilla on kaksi tutkintaryhmää hoidettavanaan. Silloin he ovat vain muutamana päivänä viikosta yhdellä poliisiasemalla. Sastamalan poliisiasemalla tutkinnanjohtaja on pääsääntöisesti paikalla, jolloin asioiden kysyminen häneltä on luontevaa.

6.5.9 Pakkokeinot

Pakkokeinolaki määrittää mitä pakkokeinoja poliisi voi käyttää. Yleisempiä ovat ratituopumustapauksessa verikokeet ja tarkkuusalkometripuhallukset sekä kotietsinnät. Jonkin verran tulee myös kiinniottoja ja pidättämissä. Pakkokeinoista päättää tutkinnanjohtaja ja hänen pois olleessaan hänen sijaisensa. Kiiretilanteissa pakkokeinoista voi päättää muukin pidättämiseen oikeutettu virkamies, kuten poliisilaitoksen yleisjohtaja.

Uusi lakimuutos tuo tutkijan ja tutkinnanjohtajan mukaan pakkokeinoissa muotomääräisyyden lisäystä entisestään, koska pakkokeinot määritellään kulkemaan tarkemmin tietyn menettelytavan mukaisesti.

6.5.10 Patjaan kirjaukset

Patjaan tehtävien kirjausten laadun varmistaa osittain järjestelmässä oleva automaattikka. Se estää allekirjoituksen ja hyväksymisen mikäli pakollisten tietojen täyttämässä on puutteita. Kirjauksissa täytyy olla esimerkiksi perusteet kotietsinnälle ja takavarikoille. Kirjauksia tehdään muun muassa ilmoitusten kirjaamisesta, pakkokei-

noista ja jutun päätöksestä. Muutoksia Vitjan myötä tuleviin kirjauksiin arvellaan tulevan lakimuutoksesta johtuvista lomakemuutoksista.

6.5.11 Tutkinnan päätös

Tutkinnan päätösharkinnassa juttu joko siirretään syyttäjälle syyteharkintaa varten, keskeytetään tai siitä tehdään tapauspäätös. Juttu voidaan siirtää myös sovitteluun. Sastamalan poliisiasemalla juttuja siirretään sovittelutoimistolle jonkin verran, mutta haastattelun mukaan voisi siirtää enemmänkin. Sovitteluasiat ovat lähinnä esimerkiksi nuorten, alle 18-vuotiaiden tekemiä näpistys- ja vahingontekorikoksia tai kunnianloukkausasioita. Määrät sovitteluun lähettämässä viime vuosiin verrattuna ovat pysyneet vakiona. Kun päätösharkinta jutusta on tehty, se siirtyy tutkintasihteerin työtehtäväksi.

6.5.12 Tutkintasihteerit

Tutkinnan päätyttyä tutkinnanjohtaja tuo jutun asiakirjat tutkintasihteerille joka tarkastaa että tarvittavat paperit ovat mukana ja arkistoi asiakirjat mappeihin. Jutut tutkintasihteerit kirjaa itse luomaansa Excel-tiedostoon, johon merkitään että juttu on käsitelty ja tarvittavat asiat on tehty. Jutut haetaan sähköisesti Pirkanmaan poliisilaitoksen arkistosta, josta ne poimitaan tutkintasihteerin tekemään tiedostoon. Oma tiedosto on tehty lähinnä työn selkeyden vuoksi. Sastamalan poliisiasemalla ei ole juoksevaa numerosarjaa jutuissa, vaan Pirkanmaan poliisilaitoksella on kaikissa jutuissa yhteiset numerosarjat. Vuoden lopussa tutkintasihteerit tarkastaa oman aseman jutut ja ilman luotua Excel-tiedostoa hän joutuisi poimimaan oman aseman jutut yksitellen muiden asemien juttujen välistä, vertaamaan arkistoluetteloon ja tulostamaan jutut. Excel-tiedostoon kirjaaminen on helpottanut tätä työtä, koska näin juttujen tarkastus ja tulostus on tehty sitä mukaa, kun jutut ovat tulleet tutkintasihteerille.

Tutkintasihteerin työhön kuuluu lisäksi syyttäjä – poliisi väliseen SAKARI - rekisteriin tehtävät kirjaukset sekä pöytäkirjatarkastukset. Tutkintasihteerin työhön kuuluvat myös pakkokeinoista takavarikkojen täytäntöönpanokirjojen toimittaminen tutkijalle.

Tutkija toimittaa takavarikoidun esineen joko omistajalle takaisin tai se tuomitaan valtiolle. Täytäntöönpanokirjat tulevat oikeusrekisterikeskuksesta.

Tutkintasihteerin työhön kuuluvat tuntomerkkirekisteristä henkilöiden poistamiset, mikäli on todettu että rikoksesta ei ole näyttöä. Poisto tehdään vuoden päästä siitä kun on tullut päätös syyttämättä jättämisestä. Nämä poistot tehdään jatkossa RETU:sta eli uudesta Vitjaan tulevasta tuntomerkkirekisteristä. Tehtäviin kuuluvat myös DVD ja CD- levyjen kopiointi. Näillä levyillä on muun muassa alle 15-vuotiaiden kuulustelut. Tutkintasihteerin lähettää kuulustelut litteroitavaksi Tamperelle. Automaattisesta liikenteenvalvonnasta (esimerkiksi niin sanotuista tolppasakoista) pidetään rekisteriä ja tehdään tarkastukset, että kutsut on lähetetty. Kutsut henkilöille sakkojen hakemista varten toimittaa rikostutkija, joka myös jakaa sakot.

Käräjäoikeus lähettää oikeudentuomiosta päätöksen poliisiasemille. Sastamalan poliisiasemalla nämä päätökset mapitetaan aakkosjärjestykseen löytämisen helpottamiseksi. Tutkintasihteerin näkee myönteisenä parannuksena Vitjaan tulevaisuudessa tulevan poikkihallinnollisen tiedonkulun oikeuslaitoksen, syyttäjän ja poliisilaitosten välillä. Silloin oikeudenpäätökset voi lukea suoraan Vitjan kautta ja ylimääräinen mapittaminen jää pois.

Tutkintasihteerin työhön kuuluu paljon erilaisiin rekistereihin kirjaamista ja asioiden tarkastamista. Arkistointi on iso osa tutkintasihteerin työtä, mutta tällä hetkellä juoksevat asiat vievät osa-aikaisesta työajasta suurimman osan, joten arkistointiin ei juuri jää aikaa. Sastamalan poliisiaseman tutkintasihteerin on osa-aikaeläkkeellä ja on töissä joka toinen viikko. Tutkintasihteerin kertoi haastattelussa työmäärän olevan suuri osa-aikaiseen työaikaan nähden. Sastamalan poliisiasemalla on otettu palkattomaan työharjoitteluun opiskelijoita ammattikorkeakouluista. Heistä on ollut suuri apu tutkintasihteerin työmäärän purkuun.

6.6 Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessin vahvuudet ja heikkoudet

Esitutkinnan vahvuuksia ja heikkouksia käsiteltiin haastattelussa esitutkintaprosessia kuvatessa sekä yksilöhaastatteluissa. Ennen haastattelua kartoitin jo etukäteen heik-

kouksia ja vahvuuksia lähettämällä haastateltaville SWOT-lomakkeen sähköpostilla. Haastateltavat pohtivat lomakkeeseen vastatessaan Vitjan ja lakimuutosten tuomien muutosten kannalta nykyprosessin vahvuuksia, heikkouksia sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia oman työnsä kannalta, kuitenkin esitutkintaprosessiin peilaten. Saatuani täytetyt kaavakkeet haltuuni sähköpostitse, tein niistä yhteenvedon saatujen vastausten pohjalta. Lomakkeeseen on yhdistetty suppeantutkinnan, tutkinnan ja tutkintasihteerin vastauksia. Olen pyytänyt vastauksia esitutkintaprosessin eri työtehtävistä saadakseni kattavan kuvan Sastamalan poliisiaseman nykyprosessin heikkouksista ja vahvuuksista. SWOT-lomakkeeseen on koottu kaikkien vastanneiden vastaukset yhteen (s. 64).

Swot-lomakkeiden vastausten perusteella Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessin selkeänä vahvuutena nähtiin pieni yksikkö jossa kaikki tuntevat toisensa sekä toistensa toimintatavat. Pienen yksikön sisällä myös kaikki tutkijat tuntevat toistensa tutkittavat jutut ja tarvittaessa saavat apua kollegoilta tutkintaan. Vahvuutena koettiin myös tiedonkulku pienen yksikön sisällä verrattuna isoon yksikköön. Hyvä yhteishenki varsinkin tutkintaryhmän sisällä koettiin vahvuutena. Pääosin itsenäisesti tehtävä työ koettiin vahvuudeksi. Varsinkaan suppean tutkinnan osalta (kenttäpoliisin työssä) töitä ei tarvitse viedä kotiin tehtäväksi, mikä myös nähtiin työn vahvuutena. Sastamalan poliisiasemalla on pitkän työuran omaavia henkilöitä jotka tuntevat hyvin Sastamalan ja Punkalaitumen alueet ja niiden ”*konnat*”. Hyvä aluetuntemus on yksi Sastamalan poliisiaseman esitutkinnan vahvuuksia.

Mahdollisuuksina koettiin Vitjan tuomia etuja helpommassa ja nopeammassa tiedon-saannissa. Tutkintasihteerin työssä mahdollisuutena on työnkuvan muuttuminen enemmän tutkintaa avustavammaksi, jos manuaalinen arkistointi siirtyy sähköiseen arkistointiin. Niin suppean kuin täydellisen tutkinnan osalta tehtäväkierto isommassa yksikössä koettiin työn kannalta mahdollisuudeksi. Isompaan yksikköön eli Pirkanmaan poliisilaitokseen kuulumisen on erityisryhmien ammattitaidon käyttämisen kannalta tutkinnassa joustavampaa kuin ennen. Pirkanmaan poliisilaitoksella toimivia erityisryhmiä ovat esimerkiksi rikostietopalvelu, tarkkailu ja IT-tutkinta.

SWOT LOMAKE – SASTAMALAN POLIISIASEMA

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Pieni yksikkö jossa kaikki tuntevat toisensa ja toistensa toimintatavat</i> • <i>Työn kuva monipuolinen</i> • <i>Työn pystyminen suunnittelemaan joko itsenäisesti tai työkaverin kanssa työn kuvasta riippuen</i> • <i>Töitä ei tarvitse viedä kotiin</i> • <i>Tutkinnassa tiedetään toisten tutkittavana olevat jutut</i> • <i>Tiedon kulku toimii pienessä ryhmässä hyvin</i> • <i>Saa hyvin apua pyydettyäessä, toisten jutuissa autetaan</i> • <i>Kokeneet poliisit tuntevat hyvin alueensa</i> • <i>Tutkintaryhmässä hyvä henki</i> • <i>Omana poliisiasemana oma ”työrauha”</i> 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tutkintaryhmässä puolet uusia poliiseja joilla ei ole vielä hyvää alue tuntemusta</i> • <i>Koulutusten saanti ja antaminen vaikeampaa isossa yksikössä</i> • <i>Ei kunnan työrauhaa, joutuu keikalle vaikka ei ole juttuvuoroa resurssipula (välillä vain 2 tutkijaa töissä/päivä)</i> • <i>Vaativien juttujen siirto keskitettyyn tutkintaan kaventaa tutkijoiden ammattitaitoa</i> • <i>Liikaa juttuja/tutkijaa (varsinkin kesäaika)</i> • <i>Löytötavara ja ”tolppa sakkujen” tiedoksiannot vievät liikaa aikaa tutkijoilta</i> • <i>Pieni yksikkö ei saa ääntään kunnolla kuuluviin isossa yksikössä</i> • <i>työt pyrkivät kasaantumaan</i> • <i>tutkintasihteerin työssä arkistointiin ei riitä tarpeeksi aika</i>
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Isossa yksikössä työtehtäväkierto antaa mahdollisuuden kokeilla uusia tehtäviä</i> • <i>Vitja tuo mahdollisuuden saada enemmän ja nopeammin tietoa kuin aikaisemmin</i> • <i>Aikaa ja erityisosaamista vaativat jutut voi siirtää keskitettyyn tutkintaan</i> • <i>Isossa yksikössä erityisosaamista käytössä</i> • <i>Pieni ryhmäkoko helpottaa tulevien uudistusten ja koulutusten läpivientä</i> • <i>Tutkintasihteerillä työnkuva voi tulla monipuolisemmaksi Vitjan myötä manuaalisen arkistoinnin vähetessä.</i> 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Isossa yksikössä tiedon kulku heikkenee entisestään</i> • <i>Pienen yksikön vaikutusmahdollisuudet heikkenevät entisestään</i> • <i>Ammattitaidon ylläpito heikkenee, jos kouluttautuminen vaikeutuu/vähenee</i> • <i>Asiakkaiden palvelun heikentyminen maaseuduilla – vaikuttaa poliisin arvostuksen heikkenemiseen</i> • <i>Ison yksikön yhtenäistävät käytännöt ei sovi kaikkineen pieniin yksiköihin</i> • <i>Loppuun palaminen kiireen vuoksi</i> • <i>Nuorten tutkijoiden siirtyminen toisiin yksiköihin jolloin perustutkinnassa suuri osa kokemattomia tutkijoita</i>

Heikkouksina koettiin, että tällä hetkellä tutkintaryhmässä on puolet uusia ja kokemattomia poliiseja joilla ei ole hyvää aluetuntemusta. Myös resurssipula koettiin ongelmaksi, koska joissakin vuoroissa on vain kaksi tutkijaa töissä. Työvuoroissa koetaan pyrkiä siihen, että juttuvuoro on neljä kertaa kolmessa viikossa, jolloin muina aikoina tutkija voi keskittyä purkamaan vanhoja juttuja. Resurssipulan vuoksi vanhojen juttujen purkamiselle varattu aika voi siirtyä jouduttaessa lähtemään rikospaikkatutkinnalle mukaan, vaikka juttuvuoroa ei olisi silloin kyseiselle tutkijalle merkitty.

Keskitettyyn tutkintaan juttujen siirto nähtiin mahdollisuutena, mutta myös heikkoutena. Vahvuutena siinä mielessä, että keskitettyyn tutkintaan siirrettävät jutut vievät tutkijalta paljon aikaa ja perustutkinnalta näihin ei aikaa ole. Heikkoutena sen vuoksi, että tutkijoiden ammattitaito kaventuu ja tutkijat tutkisivat mielellään joskus vaativimpiakin juttuja. Työkierto mahdollistaa jossain määrin toimimisen esimerkiksi keskitetyssä tutkinnassa. Työkierron tarkoitus on, että henkilöt vaihtavat toimipaikkoja keskenään ja saavat kokemusta eri työtehtävistä. Ongelmaksi Sastamalan poliisiasemalla koetaan, että Sastamalan poliisiasemalle on vaikea saada henkilöä työkiertoon. Tutkinnan heikkoutena nähdään muiden asioiden hoidon vievän rikostutkinnalta liikaa aikaa. Näitä ovat esimerkiksi automaattisen liikenteenvalvonnan, kuten tiekameroista saatujen sakkojen sekä löytötavara-asioiden hoitaminen. Tämä ja ajoittainen resurssipula vaikuttavat oleellisesti esitutkintaan.

Heikkoudeksi koettiin pienten yksiköiden äänen kuuluminen ison yksikön päätöksen teossa. SWOT - lomakkeissa tuli esille, että isommissa yksiköissä päätetyt asiat tuodaan pienempiin yksiköihin sellaisinaan. Kuitenkaan kaikki ison yksikön tavat eivät toimi saumattomasti pienemmissä yksiköissä.

Tutkintasihteri koki työn heikkoutena omalta osaltaan, että manuaalinen arkistointi vie paljon työaikaa ja sen vuoksi se jää usein tekemättä tai ruuhkautuu. Usein kiireellisemmät työt menevät arkistoinnin edelle.

Uhkina koettiin isompaan yksikköön liittyessä (Sisä-Suomen poliisilaitos) tiedon kulun heikkeneminen entisestään sekä pienen yksikön asioihin vaikutusmahdollisuuksien pieneneminen. Myös asiakkaiden palvelun heikkeneminen syrjäseuduilla koettiin uhkaksi. Uhkana tässä nähtiin poliisin arvostuksen väheneminen. Uhkana nähtiin

myös, että tulevaisuudessa pieni tutkintayksikkö siirretään Tampereelle. Myös juttujen kasaantuminen ja tutkinta-aikojen piteneminen nähtiin tulevaisuuden uhkana ja sitä kautta työn stressaavuuden lisääntyminen ja työhön uupuminen. Nämä asiat näkyvät jo nyt esitutkintaprosessissa ja uhkana on että tulevaisuudessa työn stressaavuus, tutkinta-aikojen pidentyminen ja työhön uupuminen lisäänty entisestään.

Haastatteluissa kysyttiin myös koulutusten järjestämisestä. Koulutukset ovat mielestäni olennainen osa niin Vitjan, RETU:n kuin lakimuutosten omaksumista. Haastatteluissa ja SWOT-analyysissa tuli kehityskohteina ilmi koulutusten lisääminen ja räätälöinti. Vitjan ja RETU:n osalta kaikki haastateltavat toivoivat koulutuksen lisäämistä ennen järjestelmien käyttöönottoa. Haastatteluissa tuli esille ehdotus, että koulutuksissa käsiteltäisiin peruspaketti kaikille jossa olisi ”hyvä kaikkien tietää” – osio ja muuten koulutus olisi räätälöity työtehtävien mukaisesti. Tämä lisäisi motivaatiota koulutuksiin osallistumiseen ja haastateltavien mielestä koulutuksista olisi näin toteutettuna paras hyöty.

Isommissa koulutuksissa toivottiin myös koulutuspäiviä joissa on rauha opetella uusi asia kunnolla. Työn ohessa tehtävä koulutus on usein katkonaista ja rauhatonta. Myös voimankäyttökoulutusta toivottiin lisää varsinkin kentällä toimiville poliiseille. Voimankäyttökoulutuksen toive perustuu myös uuteen poliisilakiin (PoL 872/2011, 2:17 §) joka määrittää poliisin hätävarjelun puolustettavuutta. Laki määrittää, että poliisin hätävarjelussa on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Tutkintasihteerin työssä nähtiin kehityskohteena yksi yhteinen lähiesimies kaikille tutkintasihteereille siirryttäessä uuteen ja isompaan yksikköön (Sisä-Suomen poliisilaitos). Uudessa yksikössä työskentelee useampi tutkintasihteerin ja tällä hetkellä tutkintasihteereiden esimiehenä toimii useimmiten poliisiaseman tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtaja voisi toimia enemmänkin tutkintasihteerin työparina. Tutkinnanjohtajan ja tutkintasihteerin työnkuvat ovat erilaisia, joten lähin esimies olisi hyvä olla samanlaista työtä tekevä henkilö. Tutkintasihteerin esimiehen tehtäviin voisi kuulua esimerkiksi työtapojen yhtenäistäminen sekä koulutusten järjestäminen. Paras henkilö tähän tehtävään olisi tutkintasihteerin jolla on kokemusta työstä.

6.7 Miten Vitja- poliisiasiain tietojärjestelmä uudistus tulee vaikuttamaan esitutkintaprosessiin

Yksilöhaastattelussa kysyttiin Vitjan tuomia vaikutuksia esitutkintaprosessiin. Haastattelijat peilasivat kysymystä oman työnsä kautta. Vastaamisen haasteena oli tiedon vähäisyys Vitjasta, koska hanke on myöhästynyt yli vuodella. Kun aloitin opinnäyte-työntutkintasuunnitelman tekemistä vuoden 2013 alussa, oli tavoitteena RETUn tuntomerkkirekisterin käyttöönotto vuoden 2013 alussa tai viimeistään kesällä. Vitja piti kokonaisuudessaan ottaa käyttöön vuoden 2014 alusta alkaen. Nyt RETUn arvellaan tulevan käyttöön vuoden 2014 aikana ja Vitjan käyttöönoton aikataulut tarkentuvat myöhemmin.

Hankkeessa tulevien viivästysten myötä, myös koulutukset aiheesta ovat viivästyneet. Haastateltavat henkilöt ovat käyneet vuoden 2012 lopussa RETU:n liittyvät koulutukset, mutta Vitjaan ei ole ehditty kouluttamaan Sastamalan poliisiasemalta ketään. Vitjaa-kooskeviin kysymyksiin jouduttiin vastaamaan sillä tiedolla mitä siitä on ollut tähän saakka saatavilla. Olin räätälöinyt Vitjaa koskevat kysymykset ajatellen jokaisen työnkuvaa erikseen, koska eri työtehtävillä tulee olemaan myös eri käyttöoikeudet. Kysymykset tarkastutin toimeksiantajalla. Toimeksiantajan työnohjaaja kommentoi mitkä asiat aiheesta olisi hyödyllistä kysyä. (LIITE 2)

Vitja tuo mukanaan sähköiset palvelut, jotka mahdollistavat poliisien työhön liittyvät kirjaukset tien päällä poliisiautossa. Tämä ominaisuus palvelee lähinnä kenttäpartiota eli ominaisuudet tulevat paremmin esille suppeassa esitutkinnassa. Kentällä toimiva poliisi koki ominaisuuden hyväksi ja huonoksi asiaksi. Haastattelussa hän toi esille, että poliisiauto ei ole ergonomisesti suunniteltu toimistotilaksi, jolloin kirjausten tekeminen poliisiautossa ei ole toimiva ratkaisu. Koska poliisi on liikkeellä vuorokauden ajasta riippumatta, niin pimeällä huonossa valossa tehtävät kirjaukset aiheuttavat muun muassa silmien räsytystä. Pitkillä matkoilla apukuskina toimiva poliisi toimii myös liikenteen valvontatehtävissä ja haastateltava koki, että ilmoitusten kirjaaminen autossa on silloin tästä valvontatehtävästä pois. Hän koki Vitjan tuoman sähköisen palvelun tien päällä enemmänkin mahdollisuutena, mutta hänen mielestään se ei saisi olla ensisijainen toimintatapa.

Esimerkiksi isojen kolaritilanteiden jälkeen haastateltava kertoi kirjaavansa ilmoitukset mieluummin rauhallisessa ympäristössä poliisiasemalla, kuin kirjausten tekemisen hälinässä tien päällä. Yksinkertaisimmissa sakkojutuissa, jotka ovat lyhyitä ja yksinkertaisia tehtäviä, pystyttäisiin hänen mielestään tekemään kirjaukset autossa. Hän tähdensi kuitenkin, että poliisiauto ole toimiva ratkaisu ensisijaisena konttoritalana. Hän näki Vitjan enemmänkin hyvänä ja etupainotteisena apuvälineenä, josta voi tehtävälle mennessä saada informatiivista tietoa ja valmistautua näin paremmin tehtävään. Toiveena olisi myös Vitjan tuoma tuntomerkkirekisterin käytettävyys poliisiautossa. Haastateltavan mielestä Vitjan tuomat mahdollisuudet toimivat enemmänkin palvelevana ja tukevana työvälineenä suppeassa tutkinnassa.

Vitjan tuoma yhden kirjautumisen periaate nähtiin yleisesti hyvänä ominaisuutena. Jokaisessa haastattelussa työtehtävästä riippumatta tätä pidettiin hyvänä parannuksena nykyiseen järjestelmään verrattuna. Nyt kaikilla on käytössä käyttöoikeuksista riippuen useampia rekistereitä, joihin kaikkiin on ajoittain vaihtuva salasana. Muutoksen koettiin helpottavan rekistereihin pääsyä ja sitä kautta myös helpottavan työtä, koska esitutinnan olennainen osa on erilaisten rekistereiden käyttö. Helpoin tapa joidenkin haastateltavien mielestä olisi, että kirjautuminen toimisi samalla periaatteella kun Windowsin käyttöjärjestelmään kirjautuminen. Kirjautuminen tapahtuu Windowsin käyttöjärjestelmään tällä hetkellä virkamerkillä kirjautumisena. Tämä koettiin helpoimmaksi ja yksinkertaisemmaksi tavaksi kirjautua järjestelmiin. Yhden kirjautumisen järjestelmää myös pidetään haavoittuvaisena ja haastatteluissa tuli esille varajärjestelmien ja helpdesk-avun toimivuus. Esille nousi myös ajatus siitä, että helpottavaksi järjestelmäksi tarkoitettu Vitja ei pahimmillaan estä työn tekoa.

Vitjan mahdollisesti tuomat tiedonhakumenetelmät koettiin hyväksi muutokseksi entiseen. Vitjan mahdollisesti tuomat erilaiset hakutoiminnot joilla pystytään hakemaan rekistereistä autoja ja henkilöitä sekä yrityksiä suoraan rikosilmoitusjärjestelmään, koettaisiin hyväksi järjestelmän ominaisuudeksi. Tällä hetkellä erilaiset kuulustelukutsut ja lääkärilausuntopyynnöt tehdään erillisillä Word-lomakkeilla. Hakuominaisuuksien parannuksen koetaan tuovan työajan säästöä, mikäli monesta rekisteristä voisi hakea käyttöoikeuksista riippuen tietoa samalla kerralla.

Tuntomerkkirekisteri RETU koettiin käydyn koulutuksen perusteella joustavammaksi järjestelmäksi, kuin nykyinen tuntomerkkirekisteri. Tietojen haut useammalla eritavalla koettiin helpottavan hakuja. Samoin LUHTI-rekisterin hakujärjestelmästä odotetaan huomattavaa parannusta nykyiseen eri hakumenetelmien vuoksi.

Tämän hetkisen tiedon mukaan Vitjan avulla on tarkoitus pystyä hallinnoimaan työjonoja entistä tehokkaammin. Tähän muutokseen suhtauduttiin varauksella. Tutkinnan osalta työjonojen seurannan toteutustapa herätti mietteitä ominaisuuden käytettävyydestä. Stressaavaksi ja haitalliseksi koettiin tapa, jolloin avoin juttu vilkuttaisi koko ajan näyttöruudulla. Tutkija tietää yleensä jutun olevan avoinna jolloin se odottaa jotain toimenpidettä ja avoimet jutut voi nykyisestäkin järjestelmästä tarkastaa erikseen. Mikäli työjonojärjestelmää pystyy itse hyvin hallinnoimaan esimerkiksi kuittaamalla auki olevat jutut huomatuiksi, työjonojen hallinta saattaa haastateltavan mielestä toimia hyvin.

Tutkinnanjohtaja seuraa Sastamalan poliisiasemalla työjonoja ja hän koki että muutos tuo siinä mielessä helpotusta seurantaan, että jokaista juttua ei tarvitsisi jatkossa hakea erikseen. Toiminnon myötä järjestelmässä olevia avoimia juttuja voisi tarkastella niitä klikkaamalla ja nykyinen kahden listan läpi käyminen jäisi pois. Kuitenkin niin tutkija kuin tutkinnanjohtaja totesivat, että nykyisessä järjestelmässä pystytään tälläkin hetkellä seuraamaan avoimia juttuja ja työjonoja. Se on tuntunut riittävältä tavalta seurata avoimia juttuja ja työjonoja.

Poikkihallinnollinen tiedon kulku syyttäjän ja oikeuslaitoksen välillä nähtiin hyväksi tulevaisuuden muutokseksi. Tutkinnanjohtaja näki hyödyllisenä mahdollisuuden, että syyttäjä näkisi poliisin tekemän rikosilmoituksen suoraan Vitjasta ja pystyisi seuraamaan tutkintaa sitä mukaa kun tiedot täydentyvät järjestelmään. Tästä tulisi hyötyä niin syyttäjälle kuin poliisille lisätutkintapyyntöjen vähenemisenä. Myös lisätietoa voitaisiin päivittää tutkinnan edetessä. Syyttäjä pystyisi tutkinnan aikana pyytämään lisätietoja eikä vasta tutkinnan päätyttyä. Syyttäjä tietää parhaiten, mikä tieto on hänelle oikeudessa olennaista. Hän voisi pyytää poliisia tekemään lisäkysymyksiä asianomaisilta tutkinnan aikana, jolloin tämä helpottaisi esitutkintaa.

Tutkintasihteeri suorittaa suurimman osan arkistoinnista ja arkistointi tehdään tällä hetkellä manuaalisesti laittamalla asiakirjat mappeihin. Mappeja on tutkintasihteerin huoneessa nykyään noin 20, eli niin sanottu käsiarkisto. Käsiarkistossa on viimeisen kahden vuoden juttuihin liittyvät asiakirjat. Vitjan tuoma sähköinen arkistointi helpottaisi tutkintasihteerin töitä huomattavasti arkistoinnin osalta. Tutkintasihteerin työ on aikaisemmin ollut enemmän tutkintaa avustavaa työtä, mutta nyt jo pitkään aikaa tutkintasihteerin työhön on liittynyt arkistointi suurelta osalta. Arkistointi on myös aikaa vievää ja näin ollen se usein jää myös juoksevien asioiden ”jalkoihin” odottamaan, että siihen löytyisi paremmin aikaa. Vitjan tuoma sähköinen arkistointi mahdollistaisi myös tutkintasihteerin työn Sastamalan poliisiasemalla enemmän tutkintaryhmää avustavammaksi.

Koulutusta RETU:un ja Vitjaan toivottiin lisää. Tämän hetkinen koulutus on ollut vähäistä tietojärjestelmän kehittämisen ollessa vielä kesken. Koulutus koettiin kuitenkin tärkeäksi ennen käyttöönottoa ja myös hyvien koulutusmateriaalien tarpeellisuutta pidettiin tärkeänä. Materiaalit toimivat hyvänä apuna myöhemmin järjestelmää itsenäisesti opeteltaessa. Koulutuksissa koettiin myös tärkeänä räätälöidyt koulutukset esimerkiksi käyttöoikeuksien tai työtehtävien mukaan. Jos koulutetaan ”kaikille vähän kaikkea” periaatteella, ei saada välttämättä parhainta mahdollista hyötyä koulutuksista. Haastatteluissa toivottiin enemmän räätälöityjä koulutuksia jolloin motivaatio koulutuksiin myös säilyisi paremmin.

Vitjan vaikutukset toteutuessaan kaavaillun mukaisena näkyisi esitutkintaprosessissa lähinnä kirjausten ja rekisterien käytön helpottumisena. Poikkihallinnollisen tiedon kulun syyttäjän, oikeuslaitosten ja poliisin välillä nähtiin myös helpottavan esitutkintaprosessia. RETU-tuntomerkkirekisterin odotetaan olevan joustavampi ja helpokäyttöisempi kuin nykyinen käytössä oleva rekisteri. Vitjasta odotetaan paljon, mutta siihen suhtaudutaan myös pienellä varauksella.

6.8 Miten esitutkinta, -pakkokeino ja poliisilakiuudistus tulevat vaikuttamaan esitutkintaprosessiin

Lakimuutoksista suurimmat muutokset koettiin tulevan pakkokeinolaissa luvussa yhdeksän (PKL 806/2011, 9:2 §) jossa rattijuopumusasiassa ei tarvita soittoa päällystölle asianosaista viedessä verikokeelle tai puhallutettaessa tarkkuusalkometriin. Aikaisemmin tähän tarvittiin päällystön määräys, mutta uuden lakimuutoksen jälkeen sitä ei tarvita.

Poliisin työhön koettiin vaikuttavan Poliisilaissa luvussa 2 yleiset toimivaltuudet (PoIL 872/2011, 2:17 §). Pykälässä säädetään poliisin voimakeinojen käytöstä. Lakipykälän mukaan poliisimies toimii hätävarjelussa virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset. Tämä pykälä nähtiin niin, että lain pykälä asettaa poliisin eri asemaan tavalliseen kansalaiseen nähden koskien hätävarjelua. Poliisin koulutuksia on vähennetty myös voimankäyttökoulutusten puolelta. Kenttätyössä lakimuutos nähtiin arveluttavana asiana ja jopa poliisin oikeusturvan mahdollisena heikentymisenä. Sisäministeriön [www-sivuilla](http://www.sivulla) mainitaan että poliisilla on oikeus hätävarjeluun, mutta ei kerrota mitä käytännössä lause ”toimii virkavastuulla” ja ”ottaen huomioon kokemuksensa ja koulutuksensa” tulee tarkoittamaan. Tätä ei myöskään avata hallituksen esityksessä HE 224/2010.

Esitutkintaprosessiin vaikuttavana muutoksena nähtiin pakkokeinolakiin tuleva muutos kotietsinnässä (PKL 806/2011, 8:5 §). Lain mukaan sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevälle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttäisi toimitusta merkittävästi.

Sastamalan poliisiasemalla tämä tarkoittaa sitä, että tarvittaessa kiinniotettu haetaan Tampereen poliisivankilasta mukaan kotietsinnälle. Haun usein suorittaa kenttäpartio. Sastamalan ja Punkalaitumen alueella on yleisesti yksi kenttäpartio, joka on pahimmillaan uuden lain tultua voimaan kotietsinnässä kiinni monta tuntia. Jo pelkääntään matkoihin Sastamala – Tampere - Sastamala kuluu aikaa 2,5 tuntia lisätynä ko-

tietsintään menevä aika. Kenttäpartio on yleensä myös tutkinnan apuna turvaamassa kotietsinnän. Ongelmaksi nähtiin resurssipula, jos kotietsinnän aikana tulee toinen hälytys. Tämä lakimuutos nähtiin haasteeksi myös yleisesti esitutkintaprosessin kannalta. Haasteeksi voi tulla, että joitakin kotietsintöjä joudutaan pahimmillaan jättämään resurssipulan vuoksi tekemättä. Käytännössä tällainen tilanne voi tulla, jos ei ole varmuutta etsintäpaikalla olevasta varastetusta omaisuudesta ja rikoksesta epäiltyä ei saada kiinni tavoitettua kotietsinnälle. Edellisen lain puitteissa kotietsintä olisi silti voitu suorittaa. Nyt laissa oleva ”viivyyttä toimintaa merkittävästi” ei ole avattu, mikä on merkittävä viivytys? Myös kotietsintään tulee viiveitä tutkijoiden odottaessa henkilön hakua paikalle kotietsintää varten.

Kotietsintä-pykälään (PKL 806/2011, 8:1 §) tuleva muutos joka määrittää paikkaan kohdistuvan kotietsinnän, koetaan hyväksi muutokseksi. Paikanetsinnällä tarkoitetaan uudessa laissa esimerkiksi kulkuneuvoa. Laista on poistunut puolenvuoden rangaistusmaksimivaade. Tämä tarkoittaa käytännössä, että voidaan tehdä tarkastus autoon jossa epäillä olevan anastettua omaisuutta. Jos rikosepäily ei vielä täytä varkauden vaan näpistyksen tuntomerkistön, auto pystytään uuden lain mukaan tarkastamaan. Aikaisemmin se ei ollut mahdollista, koska näpistys ei ole kattanut puolen vuoden rangaistusmaksimivaadetta.

Tutkinnanjohtajan kannalta merkittävin lakimuutos on syyttäjyhteistyön lisääminen (ETL 805/2011, 5 luku). Koska nykyinen järjestelmä ei vielä keskustele syyttäjän järjestelmien kanssa, joudutaan mahdollisesti joitakin asioita hoitamaan henkilökohtaisesti ja silloin hänen matkapäivät Tampereelle lisääntyvät. Syyttäjyhteistyö lisääntyy hänen mukaansa joka tapauksessa, hoidetaan asioita puhelimella, sähköisesti tai henkilökohtaisesti.

Lakimuutoksiin annettu PONNISTUS- koulutus koettiin pääsääntöisesti hyväksi, mutta haasteita toi paketin laajuus ja että se tehtiin oman työn ohessa. Näin suuriin koulutuksiin toivottiin koulutuspäiviä jolloin asiaan voi keskittyä rauhassa ja räätälöidympiä koulutuksia.

7 LOPPUPÄÄTELMÄT JA POHDINTA

7.1 Miten esitutkintaprosessi on toteutettu Sastamalan poliisiasemalla?

Sastamalan poliisilaitoksen esitutkintaprosessi on työssä kuvattu niin suppean kuin täydellisen esitutkinnan kannalta. Suppeassa tutkinnassa esitutkintaprosessi on yksinkertainen ja usein yhden henkilön vastuulla kirjaamisesta rangaistusvaatimukseen saakka. Kaavio kuvaa hyvin suppean tutkinnan kulkua ja haastattelu on tehty kaavioita apuna käyttäen.

Haastattelussa tuli ilmi suppean tutkinnan ja lähinnä kenttäpartion näkökulmasta putkatilojen siirrot Sastamalasta (silloisesta Vammalasta) Tampereelle. Tämä tehtiin edellisessä organisaatiouudistuksessa PORA I vaikutuksesta jolloin Vammalan kihlakunnan poliisiasema liitettiin Pirkanmaan poliisilaitokseen. Matkaa Tampereelle on yhteen suuntaan n. 50 kilometriä ja partio on kiinni yhdessä tehtävässä esimerkiksi liiallisen alkoholin nauttineen henkilön viennissä Tampereen putkatiloihin, noin kaksi ja puoli tuntia. Jos henkilö on kiinniotettuna rikosperusteisesti, lähtee seuraavana aamuna tutkija ajamaan saman matkan kuulustelemaan samaisen henkilön. Tien päällä oleva aika on pois perustutkinnasta sekä kentätehtävistä. Aikaisemmin putkatilojen ollessa Vammalassa poliisiasemalla, aikaa asiakkaan viemiseen putkatiloihin meni yleensä kaikkineen puoli tuntia. Tämä vaikuttaa esitutkintaprosessiin heikentävänä asiana ja ruuhkauttaa usein töitä.

Täydellisen tutkinnan esitutkinnan kuvaus tehtiin haastattelulla joka peilattiin tehtyyn kaavioon. Kaavio vastaa hyvin perustutkinnan kulkua Sastamalan poliisiasemalla. Tutkinnanjohtajan ja tutkijan haastatteluissa tuli esille, että eroja muihin poliisiasemiin tulee lähinnä juttujen keskeytysajoissa. Näissä tulee eroja myös tutkijoiden kesken Sastamalan poliisiasemalla. Osa tutkijoista keskeyttää jutun ollessa pimeä jo heti ilmoituksen oton jälkeen ja toiset tutkijat odottavat keskeyttämistä pidempään. Keskeytyksen odotukseen syynä on useimmiten, että ei haluta keskeyttää juttua heti jos siihen kuitenkin löytyisi jonkun muun rikoksen sarjoittamisen kautta ratkaisu. Esimerkiksi pimeät omaisuusrikokset tulisi kuitenkin keskeyttää heti, että ne eivät turhaan roiku aukinaisena juttuna. Tutkinnan alussa tehdään jo päätös jutun siirrosta

toiseen tutkintaryhmään, tutkinnan keskeytyksestä tai tehdään syyttäjälle ehdotus tutkinnan rajoittamisesta. Joskus tämä vaihe kuitenkin siirtyy myös siihen vaiheeseen, että tutkintaa on jo suoritettu ja huomataan että juttu on järkevämpi rajoittaa tai keskeyttää pimeänä. Myös sovittelun käyttöä voisi tutkinnanjohtajan mielestä lisätä entisestään.

Tutkinnanjohtajalla on Sastamalan poliisilaitoksella suurempi rooli, kuin mahdollisesti muilla Pirkanmaan poliisilaitoksen poliisiasemilla. Joillakin Pirkanmaan poliisiasemilla tutkinnanjohtajalla on kaksi tutkintaryhmää vastuullaan jolloin he ovat osan työpäivistä toisella poliisiasemalla ja osan toisella. Näillä asemilla ryhmänjohtajan vastuu on silloin suurempi. Sastamalan poliisiasemalla tutkinnanjohtaja on pääsääntöisesti paikalla, joten hänen vastuullaan on suurin osa päätösten tekemisestä. Ryhmänjohtaja on lähinnä henkilöstöhallinnollinen esimies ja hänen roolinsa on poliisiasema kohtainen.

Jonkin verran on myös tutkijoiden välillä eroja tutkinnan suunnittelu- ja organisointiosiossa, missä osa tutkijoista käyttää tutkintamuistiota ja tutkintapäiväkirjaa apuna tutkinnassa. Näitä tukimuotoja käytetään lähinnä rikoksissa joissa tehdään pankkitili- tai muita kyselyitä tai jutuissa joissa on useampi tutkija.

Juttujen siirtoja keskitettyyn tutkintaan tehtiin vuonna 2013 enemmän kuin aikaisemmin. Siirrot johtuivat joltakin osin siitä, että noin puolella tutkintaryhmän tutkijoista työura poliisina oli alle vuoden. Tämä aiheutti varsinkin kesäloma-aikaan juttujen siirron keskitettyyn tutkintaan kokeneempien tutkijoiden ollessa lomalla.

7.2 Miten VITJA- poliisiasiantietojärjestelmä uudistuksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?

Aloittaessani opinnäytetyön tekemistä, ei tiedetty vielä hankkeeseen tulevista ongelmista. Hankkeen ongelmat ja käyttöönoton myöhästyminen vuodella tulivat tietoon vasta vuoden 2013 aikana. Myöhästyminen aiheutti työni tekemiseen aikamoisen haasteen, koska ajantasaista tietoa on ollut itse hankkeesta huonosti käytettävissä ja henkilökunnan koulutuksia ei ole ehditty pitämään. RETU- tuntomerkkirekisterikou-

lutukset Sastamalan poliisiaseman henkilökunta on käynyt vuoden 2012 lopulla. Koulutuksista on haastatteluhetkeen mennessä kulunut vuosi aikaa ja koettiin, että koulutuksessa opitut asiat ovat jo unohtuneet. Myös järjestelmään on vuoden aikana tullut muutoksia. Viivästyksen vuoksi jouduin tutkimaan odotettuja vaikutuksia, tarkan tiedon asemasta. Tarkkaa tietoa järjestelmän toimivuudesta työn tekemisen vaiheessa ei vielä ollut. Olin kuitenkin positiivisesti yllättynyt, että Vitjasta tiedettiin kuitenkin enemmän kuin odotin ja haastatteluun oli valmistauduttu hyvin.

Suppean tutkinnan osalta Vitjan tuoma mahdollisuus käyttää sähköisiä palveluita partioautossa koettiin hyväksi ja huonoksi. Hyväksi koettiin niiden toimiminen enemmänkin etupainotteisena työkaluna. Sähköisen palvelun avulla voi valmistautua hätäkeskuksesta tulevaan tehtävään entistä paremmin. Myös mahdollinen tuntomerkikirekisterin käyttö autossa koettiin hyväksi työvälineeksi. Ilmoitusten kirjaamista pääsääntöisesti autossa ei pidetty hyvänä työtapana, koska partioautoa ei ole suunniteltu toimistotilaksi ja kirjauksista suurin osa halutaan edelleen tehdä rauhassa poliisiasemalla.

Vitjaan odotettu yhden kirjauksen periaate koettiin tervetulleeksi uudistukseksi. Nyt joudutaan kirjautumaan jopa 15 rekisteriin, joihin kaikkiin on eri salasana. Nykyinen haaste on myös osan rekistereistä itsestään sulkeutuminen kesken työn, jolloin niihin pitää kirjautua uudestaan. Tämä hidastaa työtä ja tähän odotetaan Vitjalta helpotusta. Tulevat tiedonhakumenetelmät koettiin hyväksi muutokseksi. Nykyisin erilaiset kutsut ja pyynnöt tehdään erillisillä Word-lomakkeilla. Vaikutus esitutkintaprosessiin olisi työn nopeutuminen mikäli tiedot saisi haettua suoraan Vitjan rekistereiden kautta ja lisättyä eri lomakemalleihin. Vitja vähentäisi mapitettavia asiakirjoja jos ne arkistoidaan sähköisen arkistoinnin kautta. Tällöin tutkintasihteerin työ voisi muuttua enemmän tutkintaa avustavaksi kuin arkistointiin keskittyväksi.

Vitjan odotetut hyödyt ja vaikutukset ovat haastattelun mukaan juuri niissä ominaisuuksissa, mitä poliisihallitus on hankkeella ajanutkin. Vitjan yhdeksi tärkeäksi hyödyksi on haettu yhden kirjautumisen periaatetta, joka on koettu hyväksi myös haastattelujen perusteella. Samoin Vitjan reaaliaikainen tieto ja nopean tiedonhaun koetaan vaikuttavan esitutkintaprosessin kirjauksiin ja näin mahdollisesti nopeuttavan kirjauksia. Vitjasta odotukset ovat korkealla ja sen toivotaan tuovan helpotusta ny-

kyisiin järjestelmiin kirjautumiseen sekä selkeyttä rekistereiden käyttöön. Toki siihen liittyy myös uhkakuvia. Yhden kirjautumisen periaate voi kääntyä itseään vastaan järjestelmän kaatuessa. Kunnollisen varajärjestelmän toimivuus tuli ilmi monen henkilön haastattelussa.

7.3 Tämän hetkisen esitutkintaprosessin vahvuudet ja heikkoudet

Tämän hetkisessä esitutkintaprosessin selkeäksi vahvuudeksi koettiin pieni tutkintaryhmä. Tutkintaryhmään kuuluu kuusi tutkijaa, tutkintasihteeri sekä tutkinnanjohtaja. Tutkintaryhmässä koettiin myös ryhmähengen olevan hyvä. Myös tiedonkulku pienen ryhmän sisällä katsottiin sujuvan hyvin. Pienessä tutkintaryhmässä myös kollegan apu koetaan tärkeäksi ja sitä saa helposti.

Heikkoudeksi koettiin tällä hetkellä se, että puolet tutkintaryhmästä ei tunne hyvin aluetta Sastamala – Punkalaidun, koska he asuvat toisella paikkakunnalla. Varsinkin kesäaikaan myös juttujen koettiin kasaantuvan, koska vanhojen juttujen purkamiseen ei jää kunnolla aikaa. Myös muiden tehtävien hoidon koettiin vievän liikaa aikaa ja resursseja tutkijoiden perustutkinta-ajasta. Näitä tehtäviä ovat esimerkiksi automaattisen liikenteenvalvonnan kautta tulevien sakkojen tiedoksi antaminen, löytötavaroiden hoito ja puheluihin vastaaminen. Tämän työn voisi mahdollisesti tehdä joku muu henkilö, koska näihin töihin ei vaadita poliisikoulutusta.

Osa heikkouksia ja uhkia koskevista asioista liittyivät suuren yksikön tuomiin asioihin. Heikkoutena koettiin lähinnä tiedonkulun ongelmat. Koettiin myös että isommissa yksiköissä esiintyy myös tietämättömyyttä, mikä tehtävä kenellekin kuuluu. Tämä tuli ilmi lähinnä tutkintasihteerin haastattelussa, missä hän törmää työssään usein siihen, että joutuu soittamaan monelle henkilölle kysyessä jotain asiaa. Tehtävien selkeyttämistä kaivattiin ja organisaatiossa olevien henkilöiden tehtävänkuvien tiedottamista. Joissakin asioissa taas koettiin liikaakin tiedottamista, jopa tietoähkyyn saakka. Tiedottamisessakin kaivattaisiin räätälöintiä, jolloin tiedotettaisiin vielä enemmän asioista tehtäväkuvan mukaan.

Oman yksikön sisällä tiedottamisessa koettiin hankaluutta siinä, että kenttäpartio ja tutkintaryhmä eivät tapaa aamulla ollenkaan. Aikaisemmin partion lopettaessa klo 8.00 yövuoron ja tutkinnan aloittaessa samaan aikaan työvuoron, he ehtivät vaihtamaan yöllä tapahtuneista asioista kuulumiset. Nyt kenttävuoro lopettaa yövuoron klo 7.00 ja tutkijat aloittavat klo 8.00. Kuitenkin tutkinnan työvuoron aloittaminen klo 7.00 koettiin hankalaksi, koska yli puolet ei asu paikkakunnalla ja työmatkat ovat pitkät.

Juttujen siirtoa keskitettyyn tutkintaan pidettiin hyvänä ja huonona asiana. Heikkoutena keskitettyyn tutkintaan juttujen siirrossa koettiin tutkijoiden ammattitaidon kaantumisen. Tutkintaryhmässä olisi halua tutkia myös vaativimpia juttuja. Tämän hetkinen aika ja resurssipula eivät kuitenkaan tunnu riittävän siihen. Vahvuutena keskitettyyn tutkintaan juttujen siirrossa on, että ne eivät jää roikkumaan tutkijalle, koska perustutkinnan aika ei riitä niiden tutkimiseen.

7.4 Miten uuden lakimuutoksen odotetaan vaikuttavan esitutkintaprosessiin?

Sastamalan poliisiaseman henkilökunta on käynyt vuoden 2013 aikana PONNISTUS- koulutuksen jossa on käsitelty esitutkinta-, pakkokeino ja poliisilaki muutokset. Koulutuspaketti oli suuri, jonka läpikäymiseen oli varattu useampi päivä. Koulutukseen kuului tehtäviä, jotka oli suoritettava hyväksyttävästi. Koulutuksen haasteeksi koettiin, että tehtävät tehtiin oman työn ohessa. Tähän olisi ollut mahdollista käyttää muutama lähipäivä, mutta Sastamalan poliisiasemalla sen hetkinen työtilanne ei antanut tähän tutkintaryhmän osalta mahdollisuutta.

Varsinkin kenttätyössä eli suppeantutkinnan henkilön haastattelussa tuli ilmi, että poliisilaissa tulee muutoksia joka vaikuttaa enemmän kenttäpartion työhön. Yhdeksi huolta aiheuttavaksi muutokseksi todettiin poliisilain 2 luvussa pykälä 17 §, jossa määritellään poliisin voimakeinojen käytöstä. Huolta aiheutti selkeästi kohta, jossa määritellään poliisin hätävarjelusta. Edellisen lain voimassa ollessa poliisilla oli samat edellytykset hätävarjeluun kuin muillakin kansalaisilla. Uudessa laissa oleva kohta, jossa hätävarjeluun puolustettavuus on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset, sekä lainkohta jossa

hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla, herättivät mietteitä poliisin eri arvoisuuteen asettamisesta. Sama lainkohta aiheutti mietteitä poliisin oikeusturvan mahdollisesta heikentymisestä. Tämä lain kohta muokkaantuu varmaankin ajan saatossa, mutta ongelmaksi koettiin joutuminen yllättäviin tilanteisiin tehtävässä ja miten poliisi uskaltaa niissä itseään puolustaa oikeusturvan vaarantumatta?

Pakkokeinolaissa luvussa 8 pykälässä 5 tuleva muutos kotietsinnästä koettiin vaikuttavan esitutkintaan jollakin tavalla. Uusi laki määrittää kotietsinnän, paikanetsinnän ja erityisen kotietsinnän. Erityiseen kotietsintään ei juurikaan otettu kantaa, koska koettiin että perustutkinnassa niitä tulee harvoin vastaan. Lähinnä suuremmaksi muutokseksi koettiin lain kohta, jossa määritellään tilaisuus olla sen jonka kotona kotietsintä tehdään, mukana etsinnässä. Tilaisuutta ei tarvitse lain mukaan varata, jos se viivyyttää toimitusta merkittävästi. Laissa ei kuitenkaan avata mikä on merkittävä viivytys. Haasteeksi voi tulla, että tätä lainkohtaa tullaan käyttämään liikaa hyväksi ja kotietsintöjä voidaan pienemmissä jutuissa jättää tekemättä. Lain kohta herättää yleisestikin mietteitä siitä, että paikalla olevalla ei kuitenkaan ole oikeutta puuttua kotietsintään millään tavoin. Hän istuu paikallaan sen aikaa, kun kotietsintä suoritetaan. Pohdintaa herättää, onko lainkohdan tuoma hyöty verrattavissa siihen, miten se saattaa viivyyttää kotietsintää tai jäädä joissakin tapauksessa esimerkiksi vähäinen omaisuus tai huumausainerikos selvittämättä?

Esitutkintaan helpotusta tuo pakkokeinolain kohta 8 pykälä 1, missä määritetään paikanetsinnästä. Koska uudesta laista on poistunut puolen vuoden rangaistusmaksimiwaade, voidaan tienpäällä suorittaa esimerkiksi autoon etsintä, jos epäillään siellä olevan anastettua omaisuutta ja rikos täyttäisi vain näpistyksen tunnusmerkin. Edellisessä laissa tätä ei ole voinut tehdä puolen vuoden rangaistusvaateen vuoksi, koska esimerkiksi näpistysrikos ei sitä täytä.

Esitutkintalaissa määritelty syyttäjyhteistyö luvussa 5, koettiin tutkinnanjohtajan ja tutkijankin kannalta hyvänä muutoksena, mikäli yhteistyö syyttäjän kanssa toimii hyvin. Hyvään yhteistyöhön vaikuttaa syyttäjän asiaan perehtyminen ja selkeiden pyyntöjen esittäminen. Mahdollisen työmäärän lisääntymistä tämän lakiuudistuksen myötä ei koettu ongelmaksi, mutta toivottiin syyttäjältä pyyntöjen selkeyttä jolloin pyynnöt on helpompi toteuttaa.

Lakimuutoksen koettiin tuovan esitutkintaan muutoksena muotomääräisyyden lisääntymistä. Menettelytavat on uudessa laissa määritelty tarkemmin ja niiden huomioonottamisessa on myös oltava tarkempi. Lakimuutos on suuri muutos ja muutokset tulevat ajan kuluessa tutummaksi.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja laatu

Aineiston järjestämisessä on tärkeää tietojen varmistus. Aineistosta on varmistettava onko siinä virheellisyyksiä tai puuttuuko tietoja. (Hirsjärvi ym. 1997, 221.) Käytin työssäni esilukijana tutkinnassa työskentelevää henkilöä sekä toimeksiantajaa. Heidän avullaan virheellisyydet ja väärinkäsitykset on saatu pääsääntöisesti poistettua työstä.

Haastatteluaineisto on litteroitu, eli kirjoitettu puhtaaksi sananasaisesti. Se on tehty kerätystä aineistosta eli haastateltavien mukaan (Hirsjärvi ym. 1997, 222). Litteroinnin ja haastattelujen perusteella on kuvattu esitutkintaprosessi sekä haastateltavien odotukset Vitjan ja lakimuutosten tuomista muutoksista heidän työtänsä ajatellen. Aineiston käsittelyssä tuli haasteeksi puhekielen ja lain tulkinnan oikeellisuus. Puhekielessä eli haastatteluissa käytetään usein termejä, joita laissa ei varsinaisesti ole. Tällaisissa kohdissa esilukeminen oli tärkeää, että väärinkäsitykset saatiin työstä pääsääntöisesti poistettua.

Mielestäni parihaastattelussa saatiin täydellinen esitutkintaprosessi parhaiten kuvattua niin tutkijan kuin tutkinnanjohtajan näkökulmasta. Pelkäsin, että ongelmaksi voitulla aineiston runsaus, jolloin litteroitavaa olisi voinut kertyä suuri määrä. Kuitenkin haastattelut alittivat asettamani aikarajan, joka oli maksimissaan kaksi tuntia haastattelua kohden. Myös ennalta lähetty kysymykset sekä tehty kaavio auttoivat aikarajassa pysymistä. Sain myös mielestäni pidettyä teemat hyvin erillään. Käsittelin ensin esitutkintaprosessikuvauksen eli haastateltavien työnkuvat esitutkintaprosessissa. Mielestäni sain käsiteltyä Vitjan odotetut muutokset esitutkintaprosessiin ja lakimuutosten vaikutukset jokaisen työnkuvaa ajatellen selvästi. Tähän auttoi selkeä kysymysten asettelu. Kysymyksiä oli myös rajallinen määrä, jolloin aineistoa ei kertynyt

liikaa. Haastattelut tehtiin Sastamalan poliisiasemalla jokaisen kanssa ennalta sovituna aikana.

Tutkimusmenetelmät toimivat mielestäni työssäni hyvin. Kvantitatiivinen tutkimustapa ei olisi sopinut työhöni, koska tieto perustui enemmänkin ihmisten näkökulmiin ja haastatteluihin, kuin määrälliseen ja mittareilla mitattavaan tietoon. Näin ollen kvalitatiivinen tutkimustapa oli oikea valinta. Samoin tapaustutkimus toimi hyvin, koska haastattelin poliisilaitoksen henkilökuntaa ja tapaustutkimuksen tarkoituksena on tutkia jotakin ryhmää, yksilöitä, laitoksia tai yhteisöjä. Haastattelujen avulla saatiin jokaisen haastateltavan ääni ja näkökulmat kysyttäviin asioihin esille. Tutkittavat asiat perustuvat jokaisen omaan kokemukseen ja näkemykseen työnkuvaan tulevista muutoksista, eikä niitä voi mitata mittareilla.

Luokittelut ja teemat on tehty tutkimuskysymysten mukaan joiden avulla on pystytty vastaamaan työssä haettuihin kysymyksiin. Työllä haluttiin kuvata Sastamalan poliisiaseman esitutkintaprosessi ja se on tehty siihen osallistuvien henkilöiden haastattelujen perusteella. Työllä haluttiin myös selvittää miten Vitja-poliisiasiain tietojärjestelmän käyttöönoton odotetaan vaikuttavan Sastamalan esitutkintaprosessiin eri sektoreilla. Yksilöhaastattelut teemahaastattelua käyttäen antoi tähän vastauksia. Esitutkintaprosessin heikkoudet ja vahvuudet saatiin pääpiirteittäin hyvin esille käyttämällä SWOT-lomaketta sekä yksilöhaastatteluja. Tällä tavalla saatiin yleiskuva Sastamalan esitutkintaprosessin ja siihen osallistuvien työnkuvasta, josta toivottavasti on hyötyä kun työtapoja yhtenäistetään Sisä-Suomen poliisilaitokseen liittyttäessä vuoden 2014 alusta lähtien.

7.6 Oma pohdinta

Työn tekeminen niin sanottuna maallikkona toi aikamoisia haasteita. Työssä on käsitelty neljä laajaa kysymystä joista kaksi koskevat esitutkintaprosessia, yksi Vitjan tuomia muutoksia ja yksi lakimuutoksen tuomia muutoksia. Vitjan kohdalla haasteeksi tuli jo työssä useampaan kertaan mainittu hankkeen myöhästymisen. Tämän vuoksi kysymykset on muodossa odotetut muutokset eikä muutokset. Varsinaista faktatietoa ei vielä ole olemassa kenelläkään tarkoista muutoksista, ennen kuin järjes-

telmä on käytössä. Tässä voisi olla hyvä jatkotutkimuksen aihe, miten odotetut vaikutukset toteutuivat ja miten lakimuutokset vaikuttivat esitutkintaprosessiin?

Vaikka työ oli vaativa, sain mielestäni hyvin vastauksia esitettyihin tutkimusongelmiin. Esitutkintaprosessi on kuvattu kaavioilla sekä kaaviossa olevat kohdat on avattu tekstissä haastattelussa saatujen vastausten ja keskustelun perusteella. Pirkanmaan poliisilaitoksella on esitutkintaprosessista tehty prosessikuvaus Kangasalan, Tampereen ja Sastamalan poliisiasemilta. Siirryttäessä PORA III myötä isompaan Sisä-Suomen poliisilaitokseen voisi olla hyvä tutkimuskohde kuvata myös entisen Keski-Suomen poliisiaseman esitutkintaprosessin kuvaus ja verrata onko niissä eroja entisen Pirkanmaan poliisiaseman esitutkintaprosessiin. Oma aikani ja resurssini ei siihen valitettavasti riittänyt, koska työstä olisi tullut opinnäytetyöksi liian laaja, kun mukana oli myös Vitjan odotetut muutokset sekä lakimuutoksen tuomat muutokset.

Työ oli haasteellinen siltä osin, että en itse työskentele poliisilaitoksella joten tutkimusta tehdessäni olen tutustunut itselleni uuteen aihealueeseen. Oikeustradenomina voin kuitenkin jatkossa työskennellä paikassa, jossa esitutkintaprosessin ymmärtämisestä on työssäni etua. Tieto esitutkinnan kulusta auttaa ymmärtämään, miksi joku asia tehdään tietyllä tavalla. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka lakimuutokset saattavat vaikuttaa moneen käytännön asiaan erilailta miten lainsäätäjä on sen todennäköisesti tarkoittanut. Esimerkiksi kotietsinnässä etsinnän kohteena olevan paikalla olo on asia, joka voi aiheuttaa pienillä poliisiasemilla resurssipulan.

Tutkimusta tehdessäni huomasin, kuinka tärkeää on työnantajan järjestämä koulutus ja miten se toteutetaan. Työssä tuli jokaisen haastattelemani henkilön kohdalla esille, että he toivoivat koulutusta lisää uusiin asioihin ja että räätälöity koulutus varsinkin suurissa muutoksissa auttaisi koulutukseen osallistumisen motivoinnissa ja uusien asioiden oppimisessa. Samoin koulutuspäivien tärkeys korostui, että uusia asioita ei tarvitse itse opiskella kokonaan oman työn ohessa. Tämä oli itselleni tärkeä havainto, mikäli olen joskus työssä jossa järjestän koulutuksia henkilökunnalle. Tämä sama ongelma on alasta riippumatta melkein missä tahansa ammatissa.

Oli mielenkiintoista perehtyä poliisin työhön esitutkinnan osalta syvemmin ja tutkia millaisia ajatuksia uusi tietojärjestelmähanke herättää Sastamalan poliisiaseman hen-

kilökunnassa. Myös näin ison lakimuutoksen lainvalmistelu sekä muutosten vertaaminen edelliseen lakiin oli mielenkiintoista tutkittavaa sekä myös lakimuutoksen tuomat muutokset poliisin käytännön työhön. Siinä paras arvioija on kuitenkin poliisi itse.

LÄHTEET

Esitutkintalaki. 2011.L 22.7.2011/805 muutoksineen. Voimassa 1.1.2014 alkaen.

Hallintovaliokunnan lausunto 50/2010 vp
Viitattu 3.11.2013.

HE 14/1985 Hallituksen esitys eduskunnalle Esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 222/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 224/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 95/2002 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tullilain muuttamisesta.

HE 98/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2012. Esitutkinta ja pakkokeinot, Helsinki: Talentum.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15 uud.p. Helsinki: Tammi.

Hytönen, T. 2013. Hankeuutinen 7/2013. Poliisihallitus, Tekniikan yksikkö, Vitjahanke. Viitattu 28.10.2013.

Hämäläinen, T. 2011 Miten Vitja sijoittuu poliisin operatiivisten tietojärjestelmien kokonaisuudistukseen 2008 – 2014?. Viitattu 10.12.2013.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. 1997. L 11.7.1997/689 muutoksineen.

Oikeusministeriön komiteamietintö. 2009:2. Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistus. Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö. Helsinki. Oikeusministeriö. Viitattu 6.11.2013.

http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200902esitutkintalainpakkokeinolainjapoliisilainkokonaisuudistus.esitutkintajapakkokeinotoimikunnanmietinto/Files/OMKM_2009_2.pdf

Oulunseudun ammattikorkeakoulu, pk-yritysten johtamis- ja kehittämistyökalupakki, http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200902esitutkintalainpakkokeinolainjapoliisilainkokonaisuudistus.esitutkintajapakkokeinotoimikunnanmietinto/Files/OMKM_2009_2.pdf Viitattu 28.12.2013.

Pakkokeinolaki. 2011. L 22.7.2011/806 muutoksineen. Voimassa 1.1.2014 alkaen.

Pasanen, M. 2011. Poliisiasian tietojärjestelmien kokonaisuudistushanke, Poliisihallitus, Tekniikan yksikkö, Vitja-hanke.

Poliisiasian toiminnanohjausjärjestelmän kokonaisuudistus, VITJA-Hanke, Tietojärjestelmätotutuksen hankesuunnitelma v. 1.0, Poliisihallitus Tekniikan yksikkö, Tietohallinto POHADno/2010/130, 2010.

Poliisilaki. 2011. L 22.7.2011/872 muutoksineen. Voimassa 1.1.2014 alkaen.

Poliisin www-sivut 2013, Viitattu 3.11.2013.
<http://www.poliisi.fi>

Pylväs, K. 2012. Vitja-tiedon tallentamisesta tietojohdoiseen poliisitoimintaan. Teoksessa R. Honkonen & H. Muttilainen, (toim) Poliisin toimintaympäristö, Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2012. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print, 141-151. Raportti 102.
[http://194.89.205.88/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/9727CB482DEFDE79C2257A000028B67F/\\$file/Raportteja102_web.pdf#page=141](http://194.89.205.88/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/9727CB482DEFDE79C2257A000028B67F/$file/Raportteja102_web.pdf#page=141)
Viitattu: 19.7.2013

Rikoslaki. 1989. L 19.12.1889/39 muutoksineen.

Romppanen, E. 2012. Vitja – hanke RETU Rekisteröityjen tuntomerkkitiedot.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet, Helsinki: Talentum.

Tuomola, I. 2013. Vanhempi rikoskonstaapeli. Sastamalan poliisiasema. Haastattelu 08.11.2013.

TUKIKYSYMUKSET HAASTATTELUUN KAAVION PERUSTEELLA

Ilmoitusvaihe

Miten ilmoitusten vastaanotto on järjestetty poliisiasemalla?

Virka-ajan ulkopuolinen aika? – kenelle ohjautuvat virka-ajan jälkeen kirjatut illan ja yön rikosasiat?

Miten ilmoituksentekijää palvellaan asiakaspäivystyksessä? – toimiiko nykyisellään hyvin?

Miten ruuhkiin on varauduttu?

Miten toimitaan jos rikos lähtökohtaisesti tapahtunut toisen poliisiaseman alueella? (kirjaaminen ja siirtäminen toiselle yksikölle)?

Kuulustellaanko ilmoituksentekijää jo ilmoituksen vastaanoton yhteydessä ?

Jutun esikäsittely ja sarjoittaminen

Miten juttujen sarjoittaminen on toteutettu? – yhteistyö muiden poliisiasemien tai esim. rikostietopalvelun välillä?

Siirtäminen keskitettyntutkintaan – milloin tehdään ?

Jutun jatkosta päättäminen

Rajoitusesitykset – koska tehdään?

Paljonko tehdään ja voisiko tehdä enemmänkin?

Pimeiden juttujen tutkinnan keskeytykset – mikä käytäntö?

Keskeyttääkö tutkija itse vai ryhmänjohtaja tai tutkinnanjohtaja?

Tapauspäätösten tekeminen – milloin tutkija voi tehdä itse? – tekeekö tutkija PATJAAN ollenkaan päätösesityksiä tutkinnanjohtajalle?

Tutkinnan suunnittelu

Missä vaiheessa tehdään?

Kirjallisia tutkintasuunnitelmia – tutkintamuistio?

Mikä on ryhmänjohtaja tai tutkinnanjohtajan roolisuunnittelussa ja organisaatiossa?

Syyttäjä yhteistyö

Miten syyttäjyhteistyö on huomioitu esitutkinnassa?

Miten lakimuutos ETL 805/2011, luku 5 vaikuttaa syyttäjyhteistyöhön?

Millaisissa jutuissa ollaan syyttäjään yhteydessä?

Miten yhteistyö syyttäjän kanssa toimii?- mitkä asiat vaikuttavat yhteistyön toimivuuteen?

Tutkintatoimien käytännön toteutus

Kuulustelut/taktinen tutkinta?

Pakkokeinot?

tukitoimet – rikostietopalvelu?, muu erityisosaaminen?, käytetäänkö toisilta poliisi-
asemilta tai onko omissa ryhmässä?

PATJAAN kirjaaminen? Arvellut muutokset VITJAAN?

Pakkokeinot

Miten pakkokeinoasiat toimivat virka-ajalla? Miten toimitaan jos ensi sijaista päättäjää ei saada kiinni?

PATJA/VITJA kirjaukset

Laadunvarmistus pakkokeinojen kirjaamisessa?

Kuka vastaa laadunvarmistuksesta? Tutkinnanjohtaja vai ryhmänjohtaja?

Mitä eroja odotettavissa kun siirrytään VITJAAN?

Tutkinnan päätös

Päittääkö tutkija joitakin juttuja itse vai viedäänkö kaikki tutkinnanjohtajalle?

Mitkä jutut tutkija voi päättää itse?

Mitkä jutut tutkija voi itse keskeyttää?

Millaisissa jutuissa käytetään sovittelua?

Kuinka paljon käytetään ja voitaisiinko käyttää useamminkin?

YKSILÖHAASTATTELUN KYSYMYKSET

Tutkija:

Miten Vitjan työjonojen käsittely vaikuttaa auki oleviin juttuihin ja työmäärän hallintaan?

Mitkä lakimuutokset koet työsi kohdalta oleellisemmiksi? Miksi?

Miten koet Vitjan tuoman poikkihallinnollisen tiedonkulun poliisin ja syyttäjän välillä (sitten kun se tulee)? entä oikeuslaitoksen välillä?

Miten koet Vitjan tuovan hyötyä työhösi, mikäli uudistukset toteutuvat kaavailun mukaiseksi?

Tutkinnanjohtaja:

Mitä Vitja vaikuttaa työjonojenhallintaan?

Miten lakimuutos vaikuttaa esitutkintaprosessiin ja mikä on tutkinnanjohtajan kannalta merkittävin muutos?

ETL 805/2011, 5 luvussa määritellään esitutkintaviranomaisten ja virallisen syyttäjän laadultaan ja laajuudeltaan entisestä tiiviimpään yhteistyöhön. Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja toimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä. Mitä tämä vaikuttaa työhösi? Antaako Vitja tähän mielestäsi lisää työkaluja (mikäli toteutuu kaavailun omaisena)?

Muuttuuko lakimuutosten johdosta tutkinnanjohtajan rooli jotenkin esitutkintaprosessissa ja/tai henkilöstöjohtamisessa? Jos muuttuu, niin miten?

Kenttäpoliisi (suppea tutkinta): Miten koet Vitjan tuoman mobiilisovelluksen vaikuttavan työhösi? Mitkä lakimuutokset koet työsi kohdalta suppeantutkinnan kohdalla oleellisiksi? miksi?

Miten koet Vitjan tuovan hyötyä työhösi, mikäli uudistukset toteutuvat kaavailun mukaiseksi?

Tutkintasiihteeri:

Paljonko aikaa nykyisin työajasta menee manuaaliseen arkistointiin?

Miten toimenkuvaasi vaikuttaa Vitjan sähköinen arkistointi?

Mahdollistaako sähköinen arkistointi ja siitä mahdollinen aikasäästö jonkin muun työtehtävän tekemisen, joka nyt aikataulusyistä jää pois?

Miten koet Vitjan tuoman sähköisenarkistoinnin tiedon haun?

Mitä ominaisuuksia toivot Vitjan tuovan työhösi?